

România literară

VIATA ȘI TEXTUL

(Paginile 12-13)

75 de ani de la crearea Societății Scriitorilor Români

Mesajul tovarășului NICOLAE CEAUȘESCU adresat Uniunii Scriitorilor din Republica Socialistă România

Implinirea a 75 de ani de la crearea „Societății Scriitorilor Români” — moment cu deosebite semnificații pentru viața spirituală a țării — îmi oferă plăcutul prilej ca, în numele Comitetului Central al Partidului Comunist Român, al Consiliului de Stat și Guvernului, precum și al meu personal, să adresez Uniunii Scriitorilor din Republica Socialistă România, tuturor scriitorilor din patria noastră un călduros salut revoluționar, împreună cu cele mai bune urări.

Înființarea, la începutul acestui secol, a „Societății Scriitorilor Români” a marcat un moment important în istoria culturii românești, în dezvoltarea vieții și activității literare din patria noastră. Continuând și amplificând bogatele tradiții ale intelectualității progresiste din țara noastră, „Societatea Scriitorilor Români”, — în rîndurile căreia și-au desfășurat activitatea prestigioși cărturari patrioți, luptători înflăcărați pentru dreptate socială și unitate națională — a militat pentru unirea forțelor scriitoricești în vederea promovării unor opere literare și artistice strîns legate de istoria eroică a poporului nostru, de viața și aspirațiile celor mulți, a făuririi unei culturi menite să contribuie la cultivarea unor idealuri nobile, patriotice și umaniste.

Marii scriitori români au dat țării nu numai minunate opere literare, ci s-au manifestat, totodată, activ și în viața social-politică, făcînd dovada devotamentului lor față de patrie și popor, a sentimentelor de profund patriotism care i-a însușit. Receptivi la problemele majore ale epocii, scriitorii au înfățișat în creațiile lor tradițiile glorioase de luptă ale poporului român pentru apărarea ființei naționale, pentru independență și realizarea multiseclarului ideal al Unirii, pentru dreptate socială și națională, situîndu-se, prin scrisul lor, alături de popor în împlinirea năzuințelor și aspirațiilor sale celor mai înalte. Mulți scriitori și oameni de artă s-au integrat luptei partidului nostru comunist și au acționat, alături de clasa noastră muncitoare, de masele populare, împotriva exploatării și asupririi, pentru progres social, pentru o patrie liberă, independentă și suverană. Merită subliniat faptul că numeroși oameni de litere s-au situat pe poziții ferme în lupta antifascistă, pronunțîndu-se și militînd activ împotriva politicii de fascizare a țării, a dictaturii antonesciene și a războiului. În anii de după eliberarea

NICOLAE CEAUȘESCU

(Continuare în paginile 2-3)

Scrisoarea adresată tovarășului

NICOLAE CEAUȘESCU
de participanții la Adunarea
omagială consacrată sărbătoririi
a 75 de ani de la crearea
Societății Scriitorilor Români

Mult iubite și stimate tovarășe Nicolae Ceaușescu,

Cu 75 de ani în urmă, scriitorii din România au hotărît să-și unească forțele, interesele și idealurile și să se constituie în breaslă, întemeind Societatea Scriitorilor Români, una din primele instituții naționale de acest fel din Europa și din lume. Însăși fondarea ei a însemnat un act de conștiință și de înalt patriotism, de legitimare a scriitorului în țara în care trăiește, de răspundere față de societate și de ideile care o însușesc. Unirea creatorilor de limbă și literatură din toate provinciile românești într-unul și același for avea să devină un factor major nu numai pentru literatura, cultura și spiritualitatea țării; ea se va revărsa și în puterile generale ale națiunii, ale poporului, și nu rareori le va insufla și le va întări aspirațiile, visurile, cutanțele, ca parte a lor conștiință și activă.

Participanții la Adunarea omagială
consacrată sărbătoririi a 75 de ani de
la crearea Societății Scriitorilor Români

(Continuare în pagina 2)

România literară

DIRECTOR: George Ivaşcu, Redactor
şef adjunct: G. Dimislanu, Secretar
responsabil de redacţie: Roger Cămpăanu

75 de ani de la crearea Societăţii Scriitorilor Români

■ Miercuri, la Ateneul Român a avut loc o adunare omagială consacrată împlinirii a 75 de ani de la crearea Societăţii Scriitorilor Români.

La adunare au participat scriitori, reprezentanţi ai unor instituţii centrale, organizaţii de masă şi obşteşti, ai uniunilor şi asociaţiilor de creaţie, activişti de partid şi de stat, reprezentanţi ai oamenilor muncii, ai tinerei generaţii.

Tovarăşul Petru Enache, membru supleant al Comitetului Politic Executiv, secretar al C.C. al P.C.R., vicepreşedinte al Consiliului de Stat, a dat citire Mesajului adresat Uniunii Scriitorilor de tovarăşul Nicolae Ceauşescu, secretar general al Partidului Comunist Român, preşedintele Republicii Socialiste România.

Mesajul a fost primit cu vîi şi îndelungi aplauze de către participanţi, cu sentimente de profundă satisfacţie şi graţitudine pentru atenţia pe care partidul, secretarul său general o acordă dezvoltării neîntreprinse a literaturii şi artei, a culturii româneşti, pentru climatul prielnic şi posibilităţile pe care societatea noastră socialistă le oferă scriitorilor, tuturor creatorilor, de a realiza opere pe măsura epocii măreţe pe care o trăim, de a-şi spori contribuţia la creşterea gradului de civilizaţie al întregului nostru popor.

În continuare, a luat cuvîntul preşedintele Uniunii Scriitorilor, Dumitru Radu Popescu (textul integral în paginile 4-5).

Semnificaţia evenimentului aniversat, aportul Societăţii Scriitorilor Români la dezvoltarea culturii româneşti au fost evocate în cuvîntările de salut rostite de Suzana Gădea, membru supleant al Comitetului Politic Executiv al C.C. al P.C.R., preşedintele Consiliului Cultural şi Educaţiei Socialiste, Ion Ursu, membru supleant al Comitetului Politic Executiv al C.C. al P.C.R., primvicepreşedinte al Consiliului Naţional pentru Ştiinţă şi Tehnologie, Ion Teoreanu, ministrul educaţiei şi învăţămîntului, Cornel Nedelcu, muncitor la întreprinderea „Tim-puri Noi”, Szilagy Dezideriu, redactor şef al ziarului „Eldor”, Pantelimon Găvănescu, prim-secretar al Comitetului Central al Uniunii Tineretului Comunist, Eduard Eisenburger, redactor şef al ziarului „Karpaterndschau”, general colonel Vasile Milea, prim-adjunct al ministrului apărării naţionale, Ilie Rădulescu, vicepreşedinte al Consiliului Ziaristilor, director general al Radioteleviziunii Române (textele integrale în paginile 6-7).

În încheierea Adunării omagiale, participanţii la adunare au adoptat textul scrisorii adresate tovarăşului Nicolae Ceauşescu, secretar general al Partidului Comunist Român, preşedintele Republicii Socialiste România. Cei prezenţi au aplaudat şi ovacionat puternic, scandînd îndelung „Ceauşescu-P.C.R.”, „Ceauşescu cu poporul”. S-a dat, astfel, glas stimei şi dragostei pe care scriitorii români, toţi oamenii de cultură şi artă le nutresc faţă de secretarul general al partidului pentru tot ceea ce a făcut şi face pentru înflorirea culturii române, pentru progresul şi prosperitatea patriei noastre socialiste.

Mesajul tovarăşului

(Urmare din pagina 1)

Ţării, acţionînd în deplin consens cu sentimentele şi interesele întregului popor, scriitorii s-au înrolat activ, alături de clasa noastră muncitoare, de ţărănime, de intelectualitatea română, în marea operă de construcţie socialistă din România, au participat şi participă nemijlocit, aducînd o contribuţie de seamă — apreciată de întregul nostru partid şi popor — la edificarea noii orînduiri pe pămîntul patriei. În aceşti ani, şi cu deosebire în ultimele decenii, a fost creată o literatură bogată — atît în limba română, cit şi în limbile naţionalităţilor conlocuitoare — inspirată din uriaşa operă revoluţionară pe care o înfăptuieşte poporul nostru sub conducerea partidului, oglindind marile transformări înnoitoare petrecute în societatea noastră, procesul amplu şi complex de formare şi afirmare a omului nou, a conştiinţei socialiste, înaintate.

Pentru toate aceste realizări, pentru contribuţia deosebită adusă la promovarea literaturii şi artei noi, socialiste, la înfăptuirea în viaţă a politicii culturale a partidului, adresez, cu prilejul acestei aniversări, Uniunii Scriitorilor şi tuturor slujitorilor scrisului din patria noastră cele mai calde felicitări, precum şi urarea de a obţine noi şi noi succese pe tărîmul activităţii nobile pe care o desfăşoară, pentru îmbogăţirea cu noi şi valoroase creaţii a tezaurului de artă şi cultură al României socialiste.

Stimaţi tovarăşi,

Sărbătoriţi împlinirea a 75 de ani de la înfiinţarea „Societăţii Scriitorilor Români” într-o perioadă în care întregul nostru popor este angajat plenar, cu toate forţele sale, în ampla activitate de transpunere în viaţă a hotărîrilor Congresului al XII-lea al partidului, a obiectivelor stabilite de Conferinţa Naţională privind dezvoltarea societăţii româneşti într-o etapă nouă, superioară. Ne-am propus ca, în cursul actualului cincinal, România să depăşească stadiul de ţară socialistă în curs de dezvoltare şi să se înscrie în rîndul ţărilor cu dezvoltare medie. Aceasta cere eforturi susţinute din partea întregului popor pentru înfăptuirea în cele mai bune condiţii a tuturor obiectivelor pe care ni le-am propus privind dezvoltarea puternică a forţelor de producţie şi modernizarea bazei tehnico-materiale a societăţii, lărgirea bazei proprii de materii prime şi resurse energetice, creşterea substanţială a productivităţii muncii şi a eficienţei economice, promovarea şi mai accentuată a progresului tehnic, a ştiinţei, artei şi culturii, ridicarea generală a nivelului de trai, de cultură şi de civilizaţie al poporului.

Conferinţa Naţională a partidului a făcut o profundă analiză a stadiului actual al dezvoltării societăţii noas-

tre socialiste şi a stabilit programe speciale, sarcini şi obiective de cea mai mare însemnătate pentru realizarea unei calităţi noi, superioare în toate domeniile de activitate, pentru progresul multilateral al întregii ţări şi înaintarea neabătută a patriei spre noi culmi de civilizaţie şi progres.

În acest cadru, Conferinţa Naţională şi Plenara Comitetului Central al partidului, din iunie anul trecut, au pus un accent deosebit pe perfecţionarea, în continuare, a activităţii politico-educative, de lărgire a orizontului de cunoaştere al poporului, de dezvoltare a conştiinţei socialiste şi, în acest context, au subliniat marile răspunderi şi îndatoriri ce revin creaţiei cultural-artistice, tuturor lucrătorilor din domeniul ideologic.

Vastul program de muncă şi luptă conturat de hotărîrile Congresului al XII-lea şi de Conferinţa Naţională deschide un larg cîmp de activitate şi pentru scriitori, pentru toţi creatorii de artă, le oferă tuturor generoase surse de inspiraţie. Etapa de muncă eroică, de construcţie avîntată în care se află angajată întreaga naţiune, nobilele deziderate ale formării omului nou, înaintat, al societăţii noastre, trebuie să-şi găsească reflectare în creaţii cultural-artistice pe măsură, în opere valoroase, profund angajate în lupta poporului pentru edificarea noii orînduiri care să oglindească eroismul şi elanul creator al oamenilor muncii, să însuflească masele populare în uriaşa operă istorică pe care partidul şi poporul nostru o înfăptuiesc astăzi pe pămîntul patriei.

Partidul, poporul aşteaptă de la creatori noi opere de artă care, — situîndu-se ferm pe poziţiile socialismului ştiinţific, ale materialismului dialectic şi istoric, bazîndu-se pe înţelegerea profundă a fenomenelor din natură şi societate, a legităţilor obiective ale dezvoltării sociale — să contribuie activ la slujirea neabătută a tot ceea ce este nou şi înaintat în practica şi gîndirea socială, la progresul multilateral al societăţii, la afirmarea plenară a energiilor creatoare ale oamenilor muncii în munca şi lupta pentru dezvoltarea României pe calea socialismului şi comunismului. Numai inspirîndu-vă nemijlocit din realităţile ţării, din izvorul veşnic viu al vieţii şi muncii poporului veţi putea îmbogăţi patrimoniul artei şi culturii naţionale cu opere artistice originale, valoroase! Faceţi totul pentru ca literatura acestor ani de puternic avînt creator, de măreţe împliniri socialiste să constituie o contribuţie de seamă la făurirea marii epopei spirituale a muncii şi vieţii poporului român, a istoriei sale, conferind noi dimensiuni şi perspective muncii şi creaţiei libere din patria noastră!

Aşa cum am afirmat şi cu alte prilejuri, cultivare patriotismului, a dragostei fierbinţi faţă de ţară şi

Scrisoarea adresată tovarăşului

NICOLAE CEAUŞESCU

de participanţii la Adunarea omagială consacrată sărbătoririi a 75 de ani de la crearea Societăţii Scriitorilor Români

(Urmare din pagina 1)

Preluînd tradiţia de identificare cu simţămîntele şi năzuinţele poporului, de respect faţă de istorie, în adevărurile ei cele curate, de apărare şi îmbogăţire a limbii, doinelor, baladelor şi letopisecelor, de împrăştiere şi modernizare, de trăire şi exprimare în contemporaneitate, scriitorii din România au sporit prin nenumărate creaţii de înaltă valoare şi popularitate tezaurul spiritual al poporului şi al umanităţii, au fost părtaşi la marile evenimente ale epocii, dar mai ales au fost prezenţi şi alături de popor în toate momentele majore ale existenţei sale. Totodată, suflul umanist, generos şi democratic al celor mai de seamă opere şi autori, atitudinea şi activitatea lor publică au contribuit la pătrunderea în conştiinţa cititorilor a idealurilor unităţii şi independenţei naţionale, ale progresului social, reprezentanţi de frunte ai scriitorimii activînd sub înfrîurirea rodnică a ideilor socialismului, a politicii Partidului Comunist Român.

Legăturile cu Partidul Comunist Român, avangarda conştiinţă şi organizată a revoluţiei sociale din România, legături de suflet şi ideal, s-au întărit şi mai mult după eliberarea ţării, odată cu începerea marilor opere de construire a socialismului în România, cînd scriitorii au devenit făuritori şi croniciari înflăcăraţi ai evenimentelor, însufleţiţi de neobositul romantism al revoluţiei, fiind prezenţi pe toate fronturile de luptă ale socialismului, trăind laolaltă cu poporul înfăptuirile, bucuriile, împlinirile, greutăţile, reînnoirile, viaţa cea de toate zilele în toate adevărurile ei.

Etapa inaugurată de Congresul al IX-lea al partidului, de cînd dumneavoastră, mult stimată şi iubite tovarăşe Nicolae Ceauşescu, vă aflaţi în fruntea partidului şi statului, marchează intrarea României pe un nou făgaş istoric, care a determinat dez-

voltarea accelerată a tuturor domeniilor activităţii sociale, înnoind în mod strălucit dimensiunile operei de construcţie socialistă.

Cărţile noastre poartă astăzi mai viu şi mai puternic amprenta timpului eroic pe care-l trăim, a entuziasmului şi căutărilor creatoare, a afirmării conştiinţei revoluţionare şi patriotice, a demnităţii şi adevărului, a contopirii ardente şi în profunzime cu interesele majore ale naţiunii, cu năzuinţele ei cele mai fierbinţi. Insemnele fundamentale ale epocii contemporane, pe drept cuvînt numită epoca Ceauşescu, impulsionează dezvoltarea neîntreprinsă a literaturii naţionale. Chintesenţa calităţilor şi aspiraţiilor spre care năzuim o constituie însăşi activitatea neobosită şi multilaterală pe care o desfăşuraţi spre binele şi fericirea întregului popor, originalitatea gîndirii dumneavoastră în dezvoltarea teoriei şi practicii revoluţionare, aportul determinant la promovarea şi afirmarea pe plan internaţional a ideilor păcii şi colaborării între popoare. În aceste aproape două decenii am învăţat de la dumneavoastră, din exemplul, sfaturile şi îndemnul pe care ni le daţi direct, devotamentul faţă de popor, slujirea lui neţărmurită, fidelitatea faţă de idealurile sale, încrederea în capacitatea şi energia sa, în puterile sale.

Prin vasta dumneavoastră operă aţi ridicat un adevărat imn de slavă şi înnoiere poporului nostru, descoperindu-i noi tărîi şi virtuţi, noi căi de împlinire, dezvoltîndu-i curajul, setea de adevăr şi de creaţie, spiritul de justiţie şi mai ales necesitatea afirmării demnităţii în toate împrejurările.

Am învăţat de la dumneavoastră că în centrul preocupărilor noastre trebuie să se afle permanent înnoirea omului, un om al eticii şi echităţii socialiste, un revoluţionar umanist care să corespundă întru totul societăţii pe care o construim, un om căruia societatea, cu toate bunurile şi valorile ei, îi aparţine, în măsura în care el, cu toate bunurile şi valorile lui, aparţine societăţii. Ne-aţi indicat locul şi rolul pe care îl ocupă scriitorii în societatea noastră, dar şi modul cum trebuie să acţioneze pentru a sluji prin operele lor cauza partidului, poporului şi a ţării. Preţioasele dumneavoastră orientări şi indicaţii definesc imaginea cea mai completă şi mai necesară a scriitorului contemporan, a scriitorului epocii socialiste.

Răspunzînd generoaselor dumneavoastră îndemnuri, reînnoite şi în mesajul cu care ne-aţi onorat

astăzi, ne angajăm să luptăm neobosit, în spirit comunist, pentru elogiarea muncii, pentru despărţirea adevărurilor de neadevăruri, pentru proclamarea frumuseţii şi negarea uritului, pentru împrăştiarea şi dinamizarea vieţii şi societăţii noastre, numai astfel făcîndu-ne datoria de militanţi devotaţi al partidului. Ne angajăm să trăim din plin în plinul vieţii, participînd cit mai activ la viaţa social-politică a ţării şi găsind mereu în ea temeiurile făuririi unor opere de o înaltă valoare patriotică, umanistă. Ne angajăm să găsim puteri şi învăţăminte în istorie şi să participăm activ la fluxul de idei care vizează progresul planetei. Aşa cum ne-aţi învăţat şi ne cereţi permanent, vom lupta pentru deplină demnitate, în viaţă şi în carte, pentru deplină responsabilitate, faţă de viaţă şi faţă de carte, asigurînd, în acest scop, un climat principial, sănătos al vieţii literare, o aleasă ţinută etică a scriitorilor, militînd cu hotărîre pentru un puternic front literar unit.

Ca mesageri ai idealurilor şi aspiraţiilor poporului nostru, scriitorii din România vor milita şi în viitor pentru triumful politicii de independenţă, de securitate şi pace în Europa şi în întreaga lume, pentru o lume mai bună şi mai dreaptă pe planeta noastră.

În acest moment de înaltă sărbătoare pentru obşteia noastră şi pentru întreaga spiritualitate românească, în acest moment cînd ne emoţionăm şi ne mindrim, gîndindu-ne la cei 75 de ani pe care cu demnitate şi hărnicie, cu pasiune şi răspundere, i-a străbătut obşteia noastră, înzestrînd poporul şi tezaurul său spiritual cu creaţii nepieritoare, monumente ale sufletului românesc şi ale Omului, gîndurile şi sentimentele noastre, ale tuturor scriitorilor, fără deosebire de naţionalitate, se îndreaptă către dumneavoastră, mult stimată şi iubite tovarăşe Nicolae Ceauşescu, mulţumindu-vă din adîncul inimilor pentru ctitoria de suflet pe care o realizaţi în ţara noastră, pentru dragostea înaltă pe care o purtaţi literelor din patria noastră, pentru încrederea faţă de cei care s-au dăruit uneia dintre cele mai frumoase şi mai nobile îndeletniciri ale lumii: cîntarea omului, înălţarea lui spre lumină, înscăunarea lui ca proprietar al frumuseţilor, pentru a păzi frumuseţea şi veşnicia ei.

Participanţii la Adunarea omagială consacrată sărbătoririi a 75 de ani de la crearea Societăţii Scriitorilor Români

NICOLAE CEAUȘESCU

popor constituie una din misiunile cele mai nobile ale literaturii și artei. Patria, cu trecutul ei eroic, cu prezentul și cu viitorul său luminos, este o permanentă temă de inspirație pentru scriitori, pentru creatorii de artă. Acționînd pentru o literatură și artă pătrunse de un înalt spirit patriotic și revoluționar, de nobilele idealuri ale umanismului socialist, care să cultive în conștiința oamenilor, a tineretului, sentimentele nobile ale dragostei față de țară, de partid și popor — scriitorii, creatorii de artă se vor dovedi la înălțimea marilor cerințe ale ridicării patriei pe noi culmi de civilizație și progres, aspirațiilor și pasiunii revoluționare cu care întreaga națiune acționează, sub conducerea gloriosului nostru partid comunist, pentru înaintarea României pe calea socialismului, a înfăptuirii visului de aur al omenirii — comunismul !

Scriitorii, toți oamenii de artă și cultură să-și facă un titlu de cinste din a participa activ și a-și aduce întreaga lor contribuție la desfășurarea marii mișcări cultural-educative de masă, Festivalul național „Cîntarea României”, astfel încît acesta să-și sporească și mai mult forța educativă, să se afirme tot mai puternic ca un cadru larg de manifestare a muncii și creației socialiste, ca o amplă manifestare a genului creator și a inepuizabilului izvor de talente de care dispune poporul nostru. În cadrul Festivalului național „Cîntarea României”, să asigurăm continuarea și dezvoltarea pe o treaptă superioară a frumoaselor tradiții ale poporului român, care, de-a lungul secolelor, a fost făuritorul minunatelor doine și balade, al culturii și artei populare, unice prin frumusețea, patriotismul și umanismul lor !

Pentru un creator de artă nu poate fi ideal mai înalt decît slujirea poporului, păstrarea și dezvoltarea, prin artă, a specificului național al culturii noastre, perpetuat prin dăruirea a numeroase generații de creatori, care s-au identificat plenar cu istoria și viața poporului, cu spiritul său.

Înfățișînd convingător tot ceea ce este nou, avansat în viața societății, în gîndirea și simțirea milioaneilor de oameni ai muncii de la orașe și sate — care scriu cu faptele lor istoria nouă a patriei —, creația artistică, literatura și arta trebuie să se afirme, totodată, ca forme active de luptă împotriva unor fenomene negative din viața societății, contribuind la combaterea concepțiilor învechite, perimate, a atitudinilor și mentalităților retrograde, incompatibile cu idealurile și cerințele superioare ale societății pe care o făurim.

În stimularea și orientarea creației literar-artistice, în făurirea unor opere cu un conținut bogat, cu un mesaj umanist, militant, un rol deosebit revine criticii literare. Întemeindu-se pe principii ferme, pe concepția filozofică a materialismului dialectic și istoric, critica literară va trebui să-și aducă o contribuție sporită la promovarea unei literaturi revoluționare, profund angajate, să sprijine cu discernămint afirmarea talentelor autentice, să popularizeze acele opere care, prin valoarea și conținutul lor, se înscriu nemijlocit în amplul proces de formare și educare socialistă ce se desfășoară în țara noastră.

Stimați tovarăși,

În unirea, organizarea și orientarea eforturilor scriitoricești în direcția făuririi unei literaturi demne de epoca pe care o trăim, Uniunii Scriitorilor, asociațiilor sale le revin sarcini și răspunderi de cea mai mare însemnătate.

Unirea forțelor tuturor scriitorilor din patria noastră și afirmarea unui puternic front literar unit, care să-și consacre talentul, energiile, forța creatoare făuririi unei literaturi demne de minunatul nostru popor, crearea în cadrul organizației scriitoricești a unor relații principiale, sănătoase, cultivarea în rîndurile tuturor scriitorilor, indiferent de limba în care-și scriu operele, a unui spirit constructiv, de conlucrare, de stimă și respect reciproc, de înaltă răspundere față de interesele majore ale societății, stimularea unei puternice întreceri și emulații pentru a da patriei opere cît mai valoroase, pentru a îmbogăți cu noi creații patrimoniul cultural național — acestea trebuie să fie țelul major pe care să-l slujească permanent Uniunea Scriitorilor, organismele sale de conducere, asociațiile sale !

Uniunea Scriitorilor, organismele sale trebuie să-și îndeplinească în condiții mult mai bune rolul și atribuțiile pe care le au de a organiza dezbaterile largă, democratică a lucrărilor literare, de a analiza și aprecia cu principialitate creațiile scriitoricești și a asigura promovarea lucrărilor cu adevărat valoroase, care servesc mersului nostru înainte, de a combate, în același timp, orientările greșite, lucrările minore, lipsite de mesaj și de valoare artistică. Uniunea Scriitorilor trebuie să constituie un cadru larg de schimb de

experiență și de opinii, de dezbateri principiale, constructive, a tuturor problemelor legate de desfășurarea și orientarea activității scriitoricești.

Un rol deosebit de important, pe care Uniunea Scriitorilor trebuie să-l îndeplinească mult mai bine decît pînă acum, este asigurarea contactului permanent al scriitorilor cu viața, cu realitățile țării, cu munca și preocupările poporului, participarea efectivă a creatorilor de artă, într-o formă sau alta, la activitatea de construcție socialistă, la munca practică, concretă, de realizare a planurilor de dezvoltare economică și socială a țării.

Ca organizație componentă a Frontului Democrației și Unității Socialiste, Uniunea Scriitorilor trebuie să fie prezentă și să antreneze activ pe scriitori la viața politică și obștească a țării, la elaborarea, dezbaterile și înfăptuirea întregii politici interne și externe a partidului și statului nostru.

Uniunea Scriitorilor trebuie să se preocupe și să acționeze susținut pentru o înaltă ținută etică și conduită morală a scriitorului, ca exponent al intelectualității noastre noi, ca promotor și factor de cultură și educație socialistă. Prin întreaga lor activitate și atitudine, scriitorii vor trebui să se situeze la înălțimea principiilor pe care le promovează în operele lor, să demonstreze, prin comportarea lor în viață și societate, că sînt cetățeni de frunte ai României socialiste, care își înțeleg și sînt conștienți de misiunea de onoare și mare răspundere ce le revine ca făuritori de artă socialistă, ca lucrători pe tărîmul culturii și educației poporului.

În spiritul politicii de colaborare și pace a partidului și statului nostru, Uniunea Scriitorilor va trebui să se preocupe, în continuare, de dezvoltarea contactelor dintre literatura noastră și literatura altor popoare, să acționeze pentru întărirea prieteniei și colaborării scriitorilor din România cu scriitori și creatori din alte țări. Acum, cînd omenirea este confruntată cu

Portret de Ion Jalea

probleme grave și complexe, cînd pericolele la adresa păcii și independenței popoarelor sînt mai mari ca oricînd, alături de întregul popor, scriitorii din patria noastră trebuie să militeze permanent în primele rînduri ale luptătorilor pentru dezarmare, securitate și pace, pentru apărarea dreptului suprem al oamenilor, al popoarelor la viață, la independență, la existență liberă și demnă.

România, poporul român, se bucură, în lume, de un înalt prestigiu pentru permanentul mesaj de pace și colaborare, pentru inițiativele de larg ecou, inspirate de voința de a sluji cauza progresului și civilizației, de a face totul pentru apărarea și dezvoltarea mărețelor cuceriri ale gîndirii și științei umane, de a feri omenirea de pericolul unor războaie nimicitoare, de a-i asigura un viitor de creație pașnică. Este o îndatorire de onoare pentru toți slujitorii scrisului de a milita neobosit spre a face larg cunoscute în lume mesajul umanist, de prietenie, înțelegere și colaborare al poporului român, dorința sa de destindere, de colaborare internațională și pace.

Stimați tovarăși,

Avînd convingerea că sărbătorirea împlinirii a trei sferturi de veac de la întemeierea „Societății Scriitorilor Români” va constitui un imbold de a acționa și mai hotărît în viitor pentru ridicarea pe un plan superior a întregii activități scriitoricești din patria noastră, urez Uniunii Scriitorilor, tuturor creatorilor de artă din România mult succes în înfăptuirea importantelor sarcini ce le revin în dezvoltarea culturii socialiste, în educarea și formarea omului nou, în activitatea generală pentru transpunerea în viață a Programului partidului de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare a României spre comunism.

Urez tuturor scriitorilor țării noi și tot mai mari succese în activitatea viitoare, multă sănătate și fericire !

NICOLAE CEAUȘESCU

Referatul prezentat de tovarășul Dumitru Radu Popescu

STIMAȚI TOVARAȘI,

NE aflăm încă sub puternica impresie pe care a lăsat-o asupra noastră Mesajul tovarășului Nicolae Ceaușescu, document de importanță majoră, care oglindește marile transformări innoitoare petrecute în societatea noastră, complexe probleme ale lumii contemporane, subliniind sarcinile ce revin scriitorimii din România în orientarea și creșterea culturii autohtone și în salvagardarea valorilor universale ale omenirii.

Pătrunzătoare analiză pe care secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, a făcut-o asupra istoriei noastre și asupra modului în care omul de cultură s-a implicat de-a lungul veacurilor în determinarea acestei istorii ne obligă, cu atât mai mult, să punem cumpănă dreaptă între ceea ce s-a realizat durabil și ceea ce urmează să realizăm noi, cei de azi, pentru ca opera scriitorilor din România să se preschimbe în durată spiritualității culturii și civilizației socialiste și comuniste.

Stimați tovarăși,

Sărbătorirea a 75 de ani de la înființarea Societății Scriitorilor Români, prima asociere profesională de la noi, ne aduce în minte imaginea artistului cetățean și patriot, „suflet în sufletul neamului...”, militant pentru marile idealuri revoluționare, naționale și sociale ale poporului, pentru salvagardarea ființei naționale, suveranitate și independență, pentru înfăptuirea unității tuturor românilor în granițele firești, pentru progres și democrație, împotriva fascismului și a exploatarea internă și externă, împotriva obscurantismului și a ideologiei retrograde, pentru demnitatea omului, a națiunii și triumful rațiunii în lume. Închinându-și, de-a lungul vremii, energia, talentul, forța creatoare, unii sacrificându-și chiar viața pe cimpul de luptă, scriitorii români s-au dăruit integral poporului, patriei, propășirii limbii și culturii naționale. Frământând cuvintele zilei și nopții, mii de săpărâmi, — cum ar fi zis Arghezi — scriitorii noștri au fost, nu o dată, eroi ai muncii intelectuale novatoare, înaintemergătorii ce au pregătit cu scrisul lor atmosfera spirituală pentru actele de răscruce din istoria patriei, precum promovarea limbii române în instituții și în școli, dezvoltarea literaturii naționale, a presei și a teatrului în limba poporului, descoperirea și punerea în valoare a folclorului, a civilizației și culturii populare. Mulți scriitori au contribuit la pregătirea atmosferei pentru marile evenimente și înfăptuiri revoluționare, cum a fost Răscoala lui Horea, prin ilustrii iluminiști români și corifei ai Școlii Ardelene, Revoluția lui Tudor Vladimirescu, Revoluția burghezodemocratică de la 1848, Unirea Principatelor, Războiul de independență, Răscoalele țărănești de la 1907, Unirea de la Alba Iulia din 1 decembrie 1918. Mulți dintre scriitorii români s-au angajat în lupta antifascistă, au demască crunta exploatare burghezomșierească, au sprijinit cu condeul lor actual revoluționar de la 23 August 1944, instaura-

rea unui guvern democratic, naționalizarea principalelor mijloace de producție, transformarea socialistă a agriculturii și toate actele revoluționare care s-au săvârșit sub conducerea Partidului Comunist Român, cărui scriitorii i-au fost ajutoare de nădejde, în ampla operă de construire a noii societăți, socialiste.

Cu profundă mândrie patriotică vibrează în inimi cuvintele de apreciere ale tovarășului Nicolae Ceaușescu: „Marilor noștri gânditori și creatori de valori spirituale și-au pus vocația în slujba libertății și a independenței patriei, a dezvoltării limbii române. Glorificând eroismul legendar al luptei strămoșilor pentru neatințare, operele lor dădeau în același timp răspuns aspirațiilor de progres ale societății din vremea lor, jucau rolul de instrumente ale luptei pentru înfăptuirea idealurilor de dreptate și progres ale poporului român. Prin aceasta, și prin înalta lor valoare artistică sau științifică, aceste opere aparțin nu numai tezaurului nostru național, ci și patrimoniului culturii universale.”

Pătrunși de problemele neamului și de imperatiile vremurilor, scriitorii români au manifestat din totdeauna o memorabilă vocație spre universalitate, promovând în conceptul culturii universale specificul geniului românesc, viața poporului român, felul lui propriu de a gândi, de a simți și de a înțelege lumea. Viața poporului, istoria noastră zbuciumată și glorioasă, patria cu toate frumusețile ei, marile realizări ale socialismului, sub înțeleapta conducere a Partidului Comunist Român, a secretarului său general, tovarășul Nicolae Ceaușescu, au devenit, sub pana scriitorilor noștri, un cîntec neperieritor, o epopee glorioasă a unui semnificativ și măreț drum istoric.

Stimați tovarăși,

În acest moment aniversar, o evocare a inițiativelor ce au premers constituirea Societății Scriitorilor Români în 1908 se cuvine ca un act de cinstire adus înaintașilor noștri. Vom menționa întemeierea, în climatul generat de revoluția lui Tudor Vladimirescu, a Societății literare din anul 1827, de către Dinicu Golescu și Ion Heliade Rădulescu, menită a impulsiona viața culturală și literară din Țara Românească. Preocuparea pentru limba și literatura națională s-a vădit și în cadrul Societății filarmonice din 1833, întemeiată de Heliade, al cărui obiectiv imediat era pregătirea pentru crearea unui teatru național. Un veritabil eveniment în istoria culturii noastre, cu reverberații de ordin politic, l-a înscris constituirea, în 14 februarie 1845, a Asociației literare a României, din inițiativa cărturarilor N. Bălcescu, I. Ghica, D. Bolintineanu, C.A. Rosetti, C. Bolliac, A.T. Laurian, nume reprezentând viitorii pașoptiști, la care au fost invitați să participe din Moldova — C. Negruzzi, V. Alecsandri, Gh. Asachi, iar din Transilvania — G. Barițiu, T. Cipariu și alții, o asociație cu un profil în spiritul idealurilor unității naționale, al „Daciei literare”. Ar putea fi amintite și alte forme de organizare a breslei scriitoricești, în a doua

jumătate a secolului trecut, dar procesul de maturizare a slujitorilor scrisului literar avea să se exprime plenar în primul deceniu al veacului nostru. Astfel se realizează, după un șir de consfătuiri, actul de creare, pe o bază ce se va dovedi temeinică, la 28 aprilie 1908, acum 75 de ani, a Societății Scriitorilor Români. La 2 septembrie 1909, scriitorii reuniți la Liceul Lazăr votează Statutele și Regulamentul, aleg președinte pe Mihail Sadoveanu. În Statute sînt prevăzute, în primul rînd, țelurile Societății: „Apărarea drepturilor și intereselor morale și materiale ale scriitorilor, Ajutorarea, prin împrumut, a scriitorilor întovărășiți, Ajutorarea scriitorilor tineri și de talent, Ajutorarea văduvelor și copiilor orfani ai societărilor”. La 10 ianuarie 1912, o lege votată de Parlament preciza: „Societatea Scriitorilor Români se recunoaște ca persoană morală cu drept de a funcționa după statutele ei”.

Dar dincolo de aspectul de breaslă al acestei asociații de scriitori, a prevalat, tot timpul, ca o sarcină nobilă a scriitorimii românești, cultivarea limbii și literaturii române, într-un moment în care vorbitorii de limbă nu se aflau încă toți sub scutul unui stat unitar. A fost o sarcină de care Societatea Scriitorilor Români s-a achitat cu pasiune, consecvență și demnitate, înțelegând rolul pe care trebuie să-l aibă literatura și scriitorul într-un moment ca acela prin care trecea România dinaintea primului război mondial.

Marea majoritate a scriitorilor care au fondat Societatea Scriitorilor Români au fost, prin scrisul lor, prin demersurile lor sociale, militanți neobosiți întru patriotism, pentru marile cauze naționale ale poporului român, ale țării. Mihail Sadoveanu, Emil Gârleanu, Șt.O. Iosif, Dimitrie Anghel, Ilarie Chendi, Octavian Goga au fost printre cei mai devotați popularizatori ai cuvîntului românesc peste tot acolo unde trăiau români. Primele mari sezători literare ale S.S.R.-ului se vor desfășura la Sibiu și în Bucovina, acolo unde românii se mai aflau încă în granițele statului habsburgic, înscrisu- adu-se astfel în marea tradiție a scriitorilor literare românești din secolul trecut, care imbinau activitatea politică cu cea literară. S.S.R.-ul este cel care înalță rează seria centenarelor scriitoricești și a unei sărbătoriri Eminescu, concepută ca o manifestare populară.

Un moment de răscruce în viața S.S.R.-ului l-a constituit primul război mondial și atitudinea României față de acest război. Membrii S.S.R.-ului au cerut comitetului formularea unei declarații publice, pentru a-și afirma deschis adevăratele la politica înfăptuirii marelui ideal național care va fi realizat la 1 Decembrie 1918. Un episod grăitor s-a petrecut în timpul primului război mondial. În momentul în care trupele germane ocupaseră Bucureștiul și România era redusă la teritoriul puter- nic asediat al Moldovei, un grup de scriitori, stabiliți la Iași, au continuat activitatea S.S.R.-ului, alegînd ca președinte pe Mihail Sadoveanu și editînd ziarul „România”, care devenise suportul moral și politic, așteptat, al trupelor de la Mărășești și Mărăști. Astfel, scriitorii au fost alături de oamenii din tranșee, cu mijloacele proprii scriitorului militant.

Stimați tovarăși,

Odată cu constituirea statului național unitar, Societatea Scriitorilor Români devine purtătoare de cuvînt a scriitorilor de pe întreg cuprinsul țării. Nu întîmplător printre președinții Societății s-au numărat, între cele două războaie, doi scriitori ardeleni: Octavian Goga și Liviu Rebreanu. Această unitate a literaturii a însemnat și o depășire a tendințelor provinciale, o situație mai decisa a culturii române în context european, ca și o sincronizare cu mișcarea europeană a ideilor literare.

Asistăm, după 1918, la un proces energetic de diversificare și de înnoire a tuturor genurilor literare precum și a modalităților de expresie. Fenomenul modernismului, cu multitudinea lui de aspecte, inspirația din viața citadină a societății postbelice, împletirea observației sociale cu observația psihologică, o accelerată înnoire a limbajului propriu diferitelor genuri literare, existența unor confruntări de ideologie socială, politică și literară, acestea și altele pot fi considerate liniile principale de forță ale procesului modernizării literaturii.

Epoca interbelică reprezintă momentul de afirmare și de fixare a formelor literare moderne în roman, în lirică, în dramaturgie și în critica literară. În același timp, problema raportului dintre tradiție și inovație are și un aspect mai larg de ordin ideologic.

Bogata tradiție a poeziei românești a făcut ca, în perioada interbelică, modernizarea să însemne o diversificare, fără precedent, a formelor și apariției unor mari valori, unele de anvergură europeană.

În epocă, proza e caracterizată de un avînt extraordinar. Romanul este genul cel mai cuprinzător sub raportul reflecției complexității sociale și individuale. Reprezentanții săi de frunte au creat acele capodopere de care se leagă, în istoria noastră literară, tematica și formula modernă a genului. Romanul se diversifică tematic, la vechea problematică rurală adăugîndu-se aspecte ale existenței citadine.

Dramaturgia traversează un moment de căutare a unor modalități innoitoare. Prin dramele intelectuale, de idei, prin revigorarea mitului, prin comedii de moravuri, dramaturgia perioadei interbelice se înscrie valoros în mișcarea generală a literaturii vremii.

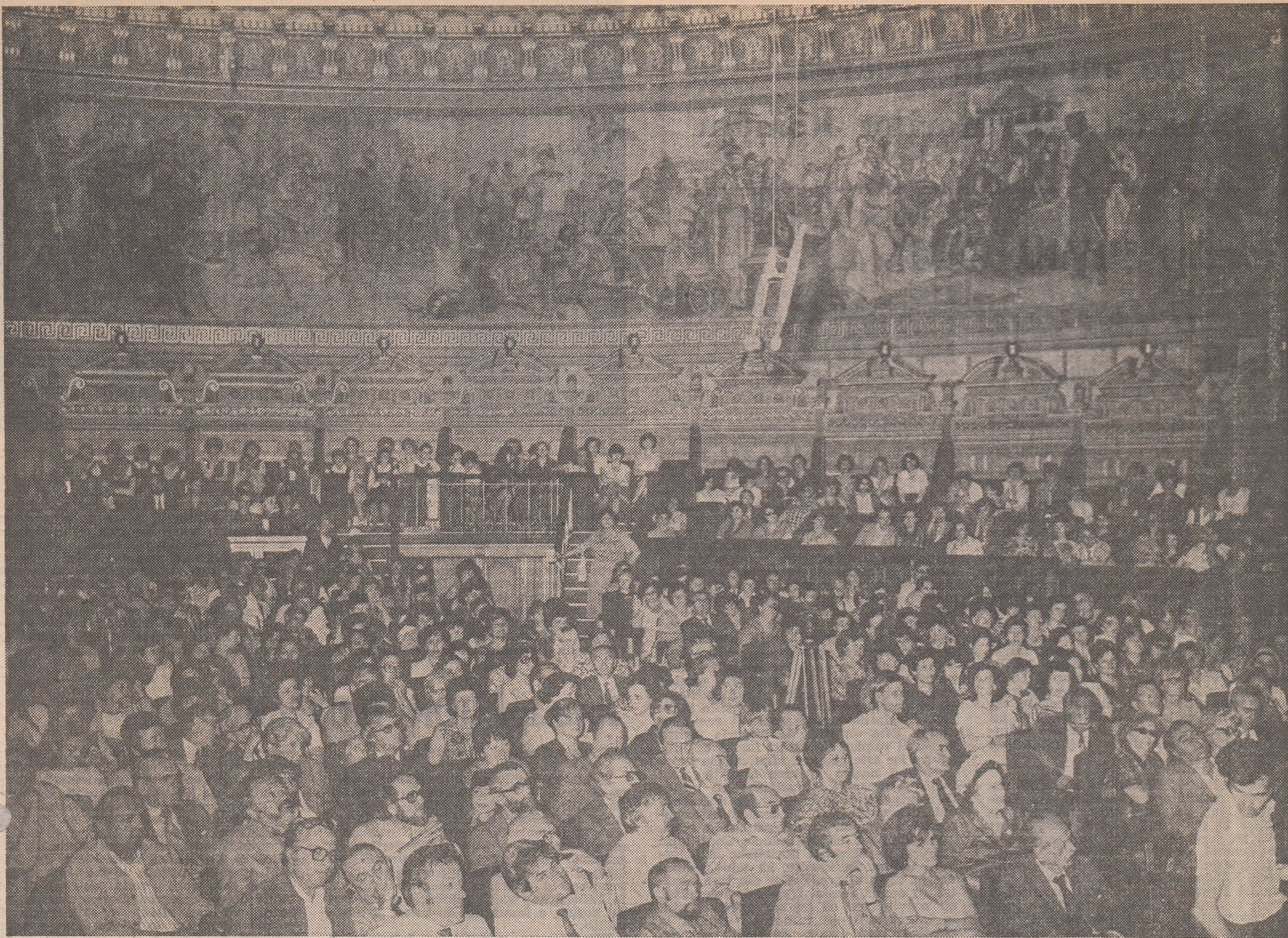
Un moment important în evoluția creației românești îl constituie opera unor personalități excepționale, a căror prezență simultană conduce la o dezvoltare fără precedent a genului și determină încheierea unei viziuni cuprinzătoare asupra fenomenului cultural și literar românesc. Un număr considerabil de croniciari literari, istorici literari și esești fac din oficiu critic o contribuție necesară și direcțională, asigurînd dezvoltării literaturii o receptare eficientă de către public.

Stimați tovarăși,

Implicarea scriitorilor, prin organizația lor profesională, în marile probleme ale societății românești s-a datorat, după pri-

mul război mondial, faptul că, prin noile condiții create de existența statului român unitar, numărul scriitorilor români a devenit mai mare, iar aria de răspundere și de manifestări a S.S.R.-ului mult mai întinsă. Mulți scriitori își afirmă poziția patriotică, democratică, luând atitudine contra războiului în care fusese tiriat țara. Militanți antifasciști, în contact direct cu Partidul Comunist Român, participanți la acțiunile inițiate și conduse de partid, cu o prezență activă în presa de stînga, — scriitorii reprezintă o forță importantă în frontul larg al forțelor patriotice și democratice românești. După 23 August 1944, scriitorii se angajează pe deplin în opera de înnoire a societății românești.

La 24 septembrie 1944, Adunarea generală a Societății Scriitorilor Români, exprimînd sentimentele scriitorimii române, a hotărît cu unanimitate de voturi să adere la *Proiectul de platformă politică și socială elaborat de Partidul Comunist Român pentru crearea Frontului Național Democrat*. Adeviziunea scriitorilor români a avut un larg ecou în rîndul intelectualității. Relevînd semnificația deosebită a acestui act, ziarul „Scînteia” sublinia că: „Adeviziunea S.S.R.-ului la platforma propusă de Partidul Comunist are nu numai o deosebită importanță politică, dar arată și profunzimea schimbărilor survenite la noi după 23 august a.c.”.

Intr-adevăr, din acest moment orientarea generală a mișcării noastre literare se schimbă. Generoasele principii ale adeviziunii scriitorilor sint o realitate a vieții culturale și literare. Un aer nou străbate presa din România, volumele de versuri și de proză, cărțile apărute în primele decenii de după război sint dovada adeviziunii deschise la marile probleme ale istoriei și poporului român. *Societatea Scriitorilor Români* intră astfel pe un vad nou, schimbîndu-și structura și primînd în sinul ei toate societățile cu preocupări literare de pe întreg teritoriul țării, fără deosebire de limba pe care o vorbesc.

Stimați tovarăși,

Din această acțiune de stringere a rîndurilor și a forțelor scriitoricești a rezultat actuala *Uniune a Scriitorilor*.

La baza activității acesteia au stat principiile democratice și umaniste ale noii noastre orînduirii, literații români participînd cu condeul la lupta pentru schimbările structurale care au avut loc în viața țării, scriînd articole, reportaje, poeme și mai ales dînd literaturii române citeva din cărțile ei de referință. Primele mari manifestări scriitoricești sint *Congresul scriitorilor din 1956* și *Congresul tinerilor scriitori*, care dezbate probleme literare din unghiul noii viziuni sociale și politice, ca și marile centenare ale clasicilor literaturii române — Eminescu, I.L. Caragiale. *Uniunea Scriitorilor* are acum sub directa sa îndrumare

revista „Viața Românească” și înființează publicații noi ca „Gazeta literară”, „Tînărul scriitor” și „Luceafărul”.

După istoricul Congres al IX-lea al P.C.R. și în lumina directivelor sale s-a încetănit un alt climat literar și artistic, determinat de realitățile naționale, fiind strîns legat de marile năzuințe sociale și politice ale poporului român.

Marea cotitură spre veritabila democrație socialistă, produsă după Congresul al IX-lea, a avut și asupra literaturii consecințe din cele mai faste. Diversificarea stilistică în toate genurile, restabilirea legăturilor cu marea tradiție și interesul pentru modernitatea limbajului artistic au determinat apariția unei literaturi valoroase, afirmarea unor personalități de primă mărime într-un context de emulație generală a creativității. Sincronizarea cu tendințele lirice europene, pe de o parte, și reînnoirea creatoare a firului în spre marea poezie interbelică, pe de altă parte, au făcut ca în scurt timp poezia română să se impună ca una dintre cele mai pregnante definite pe plan european; în proză, dorința de a investiga realitățile social-istorice apropiate a dus la dezvoltarea romanului; totodată, aria tematică lărgindu-se, s-au înmulțit și diversificat modalitățile stilistice ale discursului epic; dramaturgia și-a extins considerabil orizontul preocupărilor și al tehnicilor specifice, teatrul istoric și politic, drama de idei și teatrul poetic, comedia de moravuri și drama psihologică s-au dezvoltat în egală măsură, intrînd nu doar în conștiința cititorilor, dar și, prin intermediul scenei, în aceea a spectatorilor de teatru; critica și istoriografia literară și-au lărgit, la rîndu-le, orizontul teoretic și metodologic, îngăduind astfel cercetarea polivalentă a literaturii, valorificarea din unghiuri inedite a moștenirii literare și fixarea reperelor axiologice pentru o posibilă, încă nescrisă dar așteptată, istorie a literaturii contemporane. Fără îndoială, creșterea numărului de edituri și de reviste a contribuit substanțial la răspîndirea literaturii contemporane în medii largi de cititori și putem spune că în ultimii 20 de ani, paralel cu înflorirea polivalentă a creației literare a crescut pe măsură puterea de receptare a cititorilor, gustul lor pentru literatura bună, literatura vîdîndu-și încă o dată, la scară națională, puterea formativă.

Este bine cunoscută preocuparea constantă pe care o manifestă conducerea partidului, personal tovarășul Nicolae Ceaușescu, față de înflorirea culturii naționale, a literaturii, față de condițiile de muncă și de creație ale scriitorilor. Numeroasele întîlniri de lucru ale secretarului general al partidului cu scriitorii au însemnat tot atîtea prilejuri de concluzii rodnice pentru slujitorii condeiului. Ele au punctat momente deosebit de importante în existența *Uniunii Scriitorilor*, contribuînd prin dialogul care a avut loc, prin aprecierile și orientările formulate,

la îndrumarea activității noastre, la dezvoltarea continuă a literaturii române.

Stimați tovarăși,

În centrul preocupărilor noastre se situează consecvent îmbogățirea și cultivarea limbii române. Prin însăși condiția lor, scriitorii sint chemați să apere limba de uniformizare, de stereotipie, de transformare a ei într-un jargon rudimentar și inexpressiv. Este o datorie patriotică să apărăm limba română de monotonie, și de pericolul sărăcirii, al cenușului și al vulgarizării, al banalității, al locului comun, atît prin scrisul nostru cit și prin continuarea dezbaterilor ce au fost inițiate în revistele literare și la *Uniunea Scriitorilor*, astfel încît cerința formulată de secretarul general al partidului la *Al II-lea Congres al educației politice și culturii socialiste* de a se acorda „mai multă atenție limbii, literaturii și istoriei României”, să devină o realitate.

Cultivarea mindriei patriotice a oamenilor muncii, fără deosebire de naționalitate, prin cunoașterea trecutului și prin atașamentul față de realizările socialismului constituie unul dintre principalele obiective ale activității ideologice și cultural-educative, la realizarea căruia literatura și-a adus și va aduce o contribuție deosebită. Așa cum arăta tovarășul Nicolae Ceaușescu, literatura trebuie să exprime mai activ, prin formele și mijloacele sale specifice la un înalt nivel artistic, slujind cauza unității spirituale a tuturor fiilor patriei, români, maghiari, germani și de altă naționalitate, munca și viața constructorilor socialismului, a poporului nostru, sub conducerea Partidului Comunist Român, pentru a asigura mersul ferm înainte al României spre o civilizație tot mai avansată.

Înțeles ca trăsătură definitorie pentru literatura unei țări, de natură să-i asigure deplina originalitate și vigoare inspirației, patriotismul se reflectă în multe ipostaze în creația literară, de la interesul, semnificativ sporit și diversificat în ultimii ani, pentru istorie, și pînă la efortul de cuprindere într-un vast tablou a problematicii vieții contemporane. În contextul unor preocupări culturale mai largi și progresiv intensificate de cunoaștere a istoriei patriei, scriitorii au întreprins în anii din urmă o adevărată acțiune de revalorificare în sens artistic a celor mai importante momente și evenimente din trecutul țării. Asemenea preocupări devin cu atît mai necesare cu cit ne vor permite aprofundarea unei teze de o mare importanță din expunerea tovarășului Nicolae Ceaușescu la Plenara lărgită a C.C. al P.C.R. din 1—2 iunie 1982: ne referim la studiarea unitară a istoriei naționale. Această nouă teză deschide perspective largi nu numai istoriografiei, ci în egală măsură creației literare, oferînd tuturor scriitorilor posibilitatea elaborării unor opere de o mare complexitate, care să dea o imagine obiectivă mai ales asupra istoriei noastre

contemporane. În acest climat stimulator, scriitorii participă activ la dezbaterile de idei din lumea contemporană, militînd pentru promovarea umanismului revoluționar, luînd atitudine fermă împotriva tendințelor de a folosi literatura și arta ca instrumente de învrăjpire între națiuni, de poluare spirituală, combătînd cu vigoare obscurantismul, neofascismul și rasismul, toate curențele ideologice retrograde.

Dominanta patriotică se manifestă în spațiul vast al literaturii consacrate vieții contemporane, în primul rînd prin interesul acut și autentic față de realitățile de astăzi ale societății noastre socialiste, față de problemele sale caracteristice, interes ce animă pe cei mai valoroși scriitori din toate generațiile. Pe tărîmul reflecției actualității s-au obținut cele mai mari succese ale literaturii noastre, succese care nu au rămas izolate, ci au dus la transformarea radicală a unor concepte precum: literatura angajată, politică, structura eroului, reliefația dialectică a conflictelor vieții, adevărul și curajul. Noile teze teoretice cuprinse în *Raportul tovarășului Nicolae Ceaușescu la Conferința Națională* a partidului reprezintă pentru scriitorii posibilitatea adîncirii unor direcții esențiale ale actualității. Imperativul investigațiilor morale, sociale, psihologice provine în mod indiscutabil dintr-un atașament sincer față de valorile proprii timpului în care trăim și denotă o angajare spirituală determinată de dorința de a contribui la progresul general al țării, la sporirea prestigiului ei în lumea contemporană, pentru afirmarea puternică a principiilor păcii și cooperării, principii promovate cu consecvență și hotărîre de România, de președintele ei, tovarășul Nicolae Ceaușescu.

Unitatea ideologică a scriitorimii române, sensul angajant al activității de creație, asumarea unei înalte responsabilități în dezvoltarea spirituală a națiunii noastre, toate acestea acordă *Uniunii Scriitorilor* dreptul onorant de reprezentare reală a potențialului literaturii române de azi, dar incumbă și obligația, tot atît de meritorie, de a face totul pentru ca idealul spiritual al societății noastre să se întruchipeze în noi și noi opere edificatoare. Transformînd în realitate vechile și nobilele deziderate ale *Societății Scriitorilor Români*, cărora contemporaneitatea noastră le-a adăugat noile dimensiuni ale construcției revoluționare în orizontul celui mai luminos umanism, *Uniunea Scriitorilor* de azi este și va fi în deplin consens cu evoluția generală a societății românești, cu mersul istoric al poporului nostru spre comunism.

În acest moment solemn al aniversării celor 75 de ani de la înființarea *Societății Scriitorilor Români*, dorim *Uniunii* noastre, tuturor membrilor ei, împlinirea năzuințelor pe care prezentul, atît de bogat în fapte de măreție ale vredniciei poporului nostru și atît de luminos în perspective, le proiectează în certitudinea viitorului.

75 de ani de la crearea Societății Scriitorilor Români

Tovarășă SUZANA GÂDEA:

Stimați tovarăși,

Aniversarea a trei sferturi de veac de la înființarea Societății Scriitorilor Români constituie un eveniment de seamă al vieții culturale din țara noastră. Mesajul adresat cu acest prilej scriitorilor de tovarășul Nicolae Ceaușescu, secretarul general al partidului nostru, cuvintele calde, emoționante, constituie pentru scriitorii din România socialistă un însuflețitor imbold în realizarea unor opere durabile, cu un puternic suflu patriotic, umanist, revoluționar.

Datorită politicii înțelepte a partidului și statului nostru, care poartă amprenta spiritului revoluționar, de înaltă principialitate comunistă, a tovarășului Nicolae Ceaușescu, România trăiește cea mai strălucită epocă din istoria sa. Aniversarea faptelor memorabile din trecut nu are un simplu caracter evocator, ci se înscrie în procesul complex de fructificare și împlinire contemporană a tuturor valorilor spirituale ale națiunii noastre, de racordare a creației și culturii la opera supremă a construirii socialismului, a făuririi omului nou, fericit, liber, într-o patrie liberă. Prin această prismă privesc astăzi strădania celor ce, în urmă cu 75 de ani, au pus bazele primei organizații de breaslă a scriitorilor din România, act de o semnificație deosebită pentru însăși manifestarea conștiinței de sine a culturii noastre, în una dintre expresiile sale originale — literatura.

Stimați tovarăși,

Construirea în România a societății socialiste multilateral dezvoltate a concentrat, într-un nobil efort, întregul potențial al poporului nostru, care, strâns unit în jurul partidului, al secretarului său general, tovarășul Nicolae Ceaușescu, înfăptuiește istoricele hotărâri ale celui de-al XII-lea Congres al Partidului Comunist Român. Țara noastră parcurge o nouă și importantă etapă în dezvoltarea și modernizarea bazei tehnico-materiale, în sporirea bogăției naționale, în ridicarea bunăstării și gradului de civilizație a întregului popor. Așa cum sublinia tovarășul Nicolae Ceaușescu în Mesajul adresat Conferinței Naționale a scriitorilor, „în cadrul opere istorice pe care o înfăptuiește poporul nostru, literatura și arta ocupă un loc de seamă. Putem afirma că literatura română, ca și cea a naționalităților confolcuitoare din țara noastră, s-au îmbogățit în ultimii ani cu noi și noi lucrări de toate genurile, inspirate din realitățile de astăzi ale țării, din patosul uriașei activități constructive a

poporului”. Aceste vibrante cuvinte ale secretarului general al partidului definesc, în cel mai înalt grad, statutul de cinste și demnă angajare socială ale scriitorilor din România, dovedesc înfăptuirea celor mai îndrăznețe năzuinți ale celor ce în urmă cu trei sferturi de veac se constituiau într-o organizație profesională destinată recunoașterii scriitorului de către societate.

O cerință esențială formulată de tovarășul Nicolae Ceaușescu, referitoare la rolul literaturii și artei în viața socială, o constituie necesitatea ca acestea să se inspire din munca și viața poporului, din izvorul nesecat al realității înconjurătoare. În această atitudine expresivă metaforă sint condensate cele mai importante idei care călăuzesc întregul front al creației noastre artistice: realismul, patriotismul, umanismul, originalitatea, măiestria artistică. Pornind de la aceste generoase premise, în ultima perioadă s-au obținut succese remarcabile în domeniul literaturii, au fost realizate numeroase lucrări de reală valoare, cu un mesaj profund educativ, care au îmbogățit patrimoniul culturii noastre socialiste.

Prin opera lor, prin prezența în viața politică a societății, scriitorii români contemporani se numără printre purtătorii și propagatorii celor mai înalte idealuri, idealurile socialismului și comunismului. Este un titlu de mândrie pentru scriitorii români de astăzi faptul că literatura lor este profund implicată în lupta poporului nostru pentru o viață mai bună și prosperă, constituind un mijloc de înăpărire a conștiințelor, de apărare a valorilor umanității, de dezvoltare armonioasă a omului, de salvagardare a păcii.

Permiteți-mi ca, în numele Consiliului Culturii și Educației Socialiste, al celorlalte uniuni de creație, să aduc salutul nostru călduros scriitorilor din țara noastră cu ocazia acestei frumoase aniversări, cu convingerea că își vor spori aportul la înflorirea vieții culturale a țării, la cinstirea prin opere de înaltă valoare, bogate în substanță și simțire, a faptelor nemuritorului nostru popor. Aș dori să închei citind pe unul dintre membrii fondatori ai Societății Scriitorilor Români, marele nostru scriitor Mihail Sadoveanu: „Iubind poporul și identificându-se cu aspirațiile lui, lucrând pentru a-l ridica la înălțimea culturii socialiste, scriitorul devine un oștean al poporului și păcii”. Iată o veritabilă profesiune de credință care exprimă, în esență, convingerile intime ale tuturor scriitorilor din România socialistă.

„Oamenii de știință și pacea”, sub conducerea eminentului savant și om politic, tovarășul academician doctor inginer Elena Ceaușescu.

Am împărțit, de-a lungul anilor, cu dumneavoastră, și continuăm și astăzi să fim confrunțați cu sarcina de a aborda temele zilelor noastre într-un mod adecvat — măsura acestei adecvări fiind, în cele din urmă, impactul social al operelor noastre, materiale sau spirituale, aderența și aprobarea poporului pe care îl slujim. Împreună cu dumneavoastră, cu sprijinul dumneavoastră, însuflețiti de

cuvintul pe care îl gândiți, îl roștiți și îl scrieți avem convingerea că ne vom spori mereu puterea de influențare și acțiune, partinică, patriotică, și că ne vom ridica la înălțimea marii încrederi și sprijinului pe care societatea noastră socialistă, partidul, personal secretarul său general, tovarășul Nicolae Ceaușescu, ni le acordă.

Cu aceste gânduri, dorim scriitorilor din România sănătate, putere de muncă și fericire, Uniunii Scriitorilor — noi și strălucite jubilee, iar scrisului românesc — tinerețe fără bătrânețe și viață veșnică în conștiința poporului și a omenirii.

Tovarășul ION TEOREANU:

Stimate tovarășe și tovarăși,

Acum, cind aniversăm împlinirea a șapte decenii și jumătate de la fondarea Societății Scriitorilor Români, slujitorii școlii și tineretului studios aduc un vibrant omagiu prozatorilor, poezilor, dramaturgilor, criticilor, tuturor creatorilor de frumos, care, de-a lungul vremii, au adus și aduc o contribuție remarcabilă la formarea și educarea generațiilor tinere, la îmbogățirea vieții spirituale a poporului nostru, a tezaurului de valori al umanității.

Dintotdeauna, cunoașterea temeinică a limbii și literaturii române, familiarizarea copiilor, elevilor și studenților cu cele mai de seamă opere, au constituit obiective de bază ale școlii, preocupări de căpătii ale iluștrilor ei reprezentanți. O contribuție deosebită la dezvoltarea studiului limbii române au adus-o clasicii literaturii noastre. Dacă Eminescu și Caragiale au fost dascăli sau inspectori școlari pentru scurte vremi, Creangă și Slavici au slujit învățămîntul multă ani în șir; Odobescu, Vlahuță și Cosbuc au devenit autori de manuale de citire și gramatică; cărți școlare de stil și compoziție, de genuri și specii literare, de istorie literară au alcătuit Topirceanu, Rebreanu, Sadoveanu, Călinescu și alții, cultivând în conștiința tinerelor vârstare dragostea și interesul pentru limba strămoșească.

În prezent, studiul limbii și literaturii române constituie prima disciplină din catalog, disciplină fundamentală pe toate treptele de pregătire, menită să contribuie, într-o măsură hotărâtoare, la formarea culturală a tinerilor, la însușirea celorlalte obiecte de învățămînt, la educația moral-politică și patriotică a elevilor și studenților. „Nu se poate vorbi de educație politică, de cultură revoluționară, arăta tovarășul Nicolae Ceaușescu, fără cunoașterea limbii, a literaturii, a istoriei glorioase a poporului nostru”.

Continuând, în condițiile orînduirii

noastre, tradițiile progresiste ale Societății Scriitorilor Români, realizările și preocupările celor mai proeminente personalități ale literelor românești, Uniunea Scriitorilor, membrii acesteia, acordă învățămîntului un real ajutor în procesul complex al formării tinerelor generații. În ultimii ani, literatura destinată copiilor și tineretului a cunoscut un evident spor de calitate, o extindere a genurilor sale spre zone tematice și de vîrstă dintre cele mai diverse; se conturează, tot mai mult, o arie culturală demnă nu numai de interesul celor peste 5 600 000 de elevi și studenți, dar și de acela al opiniei literare specializate. Numeroase scrieri contemporane înriuresc profund conștiința tineretului aflat pe băncile instituțiilor de învățămînt, aduc o însemnată contribuție la educarea acestuia în spiritul dragostei neîmurmurate pentru pămîntul natal, pentru poporul din care face parte, pentru Partidul Comunist Român și secretarul său general tovarășul Nicolae Ceaușescu.

Îngăduiți-mi ca, folosind acest moment solemn, să exprim Uniunii Scriitorilor și membrilor ei cele mai calde mulțumiri din partea conducerii Ministerului Educației și Învățămîntului, a cadrelor didactice și tineretului studios, pentru operele literare puse la dispoziția școlii, pentru colaborarea fructuoasă în elaborarea programelor, manualelor și cursurilor, să le adresez chemarea fierbinte de a se apleca, cu și mai multă atenție, asupra muncii și vieții tineretului, de a făuri noi opere care să reflecte trecutul glorios al patriei, prezentul socialist, viitorul său de aur, așa cum îl dorea luceafărul poeziei românești.

Sub semnul răspunderii comune pentru formarea tinerelor generații, vă doresc dumneavoastră, tuturor scriitorilor, realizări tot mai mari în activitatea de creație, în făurirea de opere tot mai valoroase, la nivelul exigențelor stabilite de partid, al etapei istorice pe care o străbate România socialistă.

Tovarășul ION URSU:

Stimați tovarăși,

Sint onorat și deosebit de bucuros să pot aduce oamenilor scrisului din țara noastră salutul conducerii Consiliului Național pentru Știință și Tehnologie, cele mai bune gânduri și simțăminte ale tuturor celor care, sub auspiciile Academiei Române și în cadrul institutelor noastre de cercetare, contribuie și ei, împreună cu întregul popor, la înflorirea multilaterală a civilizației românești, la edificarea unei vieți libere și demne pe pămîntul României.

Sărbătorirea împlinirii a 75 de ani de la înființarea primei uniuni profesionale a scriitorilor români constituie încă o expresie a prețuirii pe care partidul nostru, secretarul său general, tovarășul Nicolae Ceaușescu, o nutrește față de literatura națională, a încrederii statornice în forța ei de formare și modelare a conștiinței umane.

Sub impresia puternică, mobilizatoare a Mesajului președintelui țării, vă rog, stimați tovarăși, să acceptați sentimentul nostru, al oamenilor de știință, că în pofta conduitei uneori reținute la care ne obligă riguroasa profesiunilor noastre, am fost întotdeauna și sîntem apropiați de literatură și artă, prin nevoia nesecată de frumos, pe care o împărțăm cu toți oamenii. Infinit mai mult ne unește, credem, conștiința că dumneavoastră și noi sîntem, de fapt, jumătăți înfrățite și de nedespărțit ale aceleiași seminețe a cărei perpetuă încolțire și prîmînire împinge spiritul omenesc mereu dincolo de vremelnicele sale limite, învăluind mereu mai cuprinzător natura umană în întregimea ei, făcînd-o mai dreaptă și mai bună, umanizînd-o.

Una din motivațiile fundamentale, a dumneavoastră ca și a noastră, este setea de cunoaștere. Atitudinea dumneavoastră față de lume și viață, ca și a noastră, este cea a reflectării oneste și critice, dominată de setea de adevăr și orientată spre acțiune. Cu toții muncim cu tenacitate pe același teren al culturii, în aceeași vecinătate a celor mai adînci resorturi ale cugetului și simțirii. Trăim și trudim cu toții în această țară — muncitori, țărani, intelectuali — în cultul celorlalte valori incununate, simplu și frumos, de Om, focarul ultim, și cel mai luminos al preocupărilor și strădaniilor noastre. Acestuia, Omului, îi făurim as-

ăzi împreună destinul înscris în valorile cardinale ale socialismului și comunismului, în spațiul modulat de atîta istorie și creație în care dăinuim de milenii, ca oameni între oameni lumii. Aceasta este, în cele din urmă, esența angajării noastre comune.

Astăzi este, rîndul nostru să aducem cinstire scriitorimii române, în care noi și înaintașii noștri recunoaștem și am recunoscut cu adînc respect, admirație și prețuire, un factor preeminent de continuitate a discursului civilizației românești asupra lumii și omului, o imagine de marcă a acestei civilizații, una din cele mai dinamice pirghii de lucrare asupra conștiinței umane, depozitara și promotoarea celor mai scumpe doruri și năzuințe ale acestui popor. Ne mindrim că, în tot ceea ce a dat mai bun culturii naționale și universale, scrisul românesc a cîstit și slujit pacea și buna înțelegere între neamuri, rațiunea și demnitatea că, neîndu-i străin nimic din ceea ce este omenesc, a fîntit mereu cu atît de frumoasă curăție de cuget și simțire să facă oamenii mai luminoși și mai buni, să-i ajute să creadă în ei înșiși și în ziua de mîine.

Resursele impresionante dovedite de scriitorimea română, ce s-a arătat, de atîtea ori, capabilă să reziste agresiunilor morale, ideologice, politice ale veacurilor și deceniilor ce au precedat Revoluția de eliberare națională și socială, și să-și găsească mai apoi identitatea, crezul și timbrul specific în concertul culturii contemporane, dovedesc vitalitatea inepuizabilă și tinerețea mereu proaspătă a acestui popor al nostru, însușirea sa de a-și trăi viața cu un adînc simț al istoriei, cu o arzătoare conștiință a drepturilor și îndatoririlor la care marile sale daruri îl îndreptătesc.

Epoca eroică inaugurată de cel de al IX-lea Congres al partidului nostru comunist, angajarea țării în primul ei iureș de autentică creștere economică modernă au îmbogățit fără precedent fenomenologia realității noastre, au pus în fața științei și culturii teme de uriașă complexitate și fierbinte interes. Dezbaterea și soluționarea acestor teme îngemănează energiile științei, literelor și artelor mai mult ca oricînd. În acești ani, confrunțați cu pericole fără precedent la adresa păcii, a liniștii necesare creației, slujitorii științei și culturii din țara noastră se regăsesc uniți în rîndurile Comitetului național

Tovarășul CORNEL NEDELCU:

Stimați tovarăși,

Aniversarea a 75 de ani de la înființarea Societății Scriitorilor Români ne oferă nouă, tuturor, prilejul de a evoca tradițiile progresiste ale culturii și literaturii noastre românești, cultură care cunoaște o dezvoltare multilaterală, fără precedent în anii construcției socialiste.

Ne exprimăm satisfacția muncitorească și bucuria deplină că în acești ani, cu deosebire de la Congresul al IX-lea, de cînd în fruntea partidului și statului se află tovarășul Nicolae Ceaușescu, concomitent cu dezvoltarea economică a țării, cu creșterea nivelului de trai material al întregului popor, au apărut numeroase lucrări literare de mare valoare artistică și educativă, care îmbogățesc patrimoniul cultural al țării. Simțim o mare bucurie cînd ne întoarcem de la lucru și găsim copiii noștri cu cartea în mînă, luminîndu-și mîntea și sufletul la flacăra cuvîntului scris, cînd în clipele de răgaz beneficiem noi înșine de operele literare create de scriitorii români.

De-a lungul anilor, operele celor mai de seamă scriitori români sînt străbătute de o neînmormurată dragoste față de patrie și popor, slujind cu devotament idealurile de libertate națională și socială ale întregii națiuni. Prin operele create, scriitorii au făcut cunoscute lumii virtuțile poporului nostru — demnitatea, hărnicia, omenia, setea de libertate și dreptate.

În acest moment aniversar, satisfacția noastră, a muncitorilor, a întregului popor, este cu atît mai mare cu cît eforturile depuse, lupta pentru a învinge greutățile de tot felul sînt ogîndite și în operele literare ale scriitorilor noștri. Lucrările în proză, teatrul și poezia înfățișează lupta poporului, urmînd cu încredere partidul, pe secretarul său general, tovarășul Nicolae Ceaușescu, pentru înfăptuirea opere de edificare a socialismului în România.

Ca muncitori care lucrez într-unul din marile colective muncitorești ale Capitalei vă pot spune cu certitudine că marile succese dobîndite în dezvoltarea economică-socială a patriei noastre în acești ani ne umplu sufletele de satisfacție, bucurie și un profund optimism. Ele trebuie să constituie, în același timp, un izvor nesecat de inspirație pentru operele literare, care să ilustreze cu puterea de netăgăduit a faptelor, a realității înconjurătoare, adîncă încredere în justiția drumului pe care Partidul Comunist Român călăuzește întreaga națiune.

Așa cum a subliniat în repetate rînduri tovarășul Nicolae Ceaușescu, noi, muncitorii, dorim opere valoroase, de o mare diversitate de genuri și stiluri, care să înfățișeze munca eroică a poporului nostru, în care să ne regăsim cu idealurile și sentimentele noastre, opere

demne de marea epopee constructivă pe care o înfăptuim.

Acum, cind aniversăm 75 de ani de la înființarea Societății Scriitorilor Români, ne exprimăm deplina încredere că, urmînd neabătut politica partidului, transpunînd în fapte indicațiile prețioase ale tovarășului Nicolae Ceaușescu, scriitorii noștri își vor pune forța creatoare și talentul lor în slujba creării unor opere

Tovarășul SZILAGY DEZIDERIU:

Stimați tovarăși,

Onorat de șansa de a lua cuvîntul în aceste momente sărbătorești ce marchează 75 de ani de la constituirea Societății Scriitorilor Români, vă rog să-mi permiteți să exprim un respectuos omagiu din partea ziarului **Előre**, cotidian central în limba maghiară al Frontului Democrației și Unității Socialiste, în cinstea celor care ieri și azi s-au dăruit și se dăruiesc slujirii poporului, slujirii patriei prin marea putere a cuvîntului frumos și adevărat, născut din talent, abnegație, devotament și putere de a crea, prin munca fără de odihnă întru creșterea limbii românești.

De aici, din această sală, în ziua memorabilă de 1 iunie 1982, în cadrul unui impresionant sfat al țării, pentru minte și inimă, ideile secretarului general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, privind menirea, sarcinile muncii ideologice și politico-educative, menirea literaturii pentru asigurarea afirmării depline a concepției partidului ca mod de viață, de gîndire și acțiune, au pornit spre judecata și inimile oamenilor țării, ale noastre, ale întregului popor, generînd în conștiințe o vastă și profundă reverberație.

S-a subliniat atunci, iar timpul care s-a scurs confirmă neînterupt prin certitudinea faptelor, că vorbele de prețuire rostite azi, aici, cu vestibul prilej, subliniază odată mai mult puternica înflorire a literaturii României, țară liberă și independentă, înflorire exprimată prin opere literare valoroase, născute pe solul zidirii socialiste cu deosebire în cele două decenii din urmă ale anilor noștri de mari prefaceri revoluționare, economice, sociale și spirituale.

Tovarășul PANTELIMON GĂVĂNESCU:

Stimați tovarăși,

Aniversarea a 75 de ani de la înființarea Societății Scriitorilor Români — forum reprezentativ al spiritualității românești — constituie un plăcut prilej de a vă adresa, în numele Comitetului Central al Uniunii Tineretului Comunist, Consiliului Uniunii Asociațiilor Studenților Comuniști din România și Consiliului Național al Organizației Pionierilor, cele mai călduroase felicitări pentru succesele obținute în activitatea de creație, precum și mulțumirile tinerilor și copiilor patriei, pentru operele literare pe care le oferiți, prin care contribuiți la formarea lor multilaterală.

Continuînd tradiția progresistă a culturii și literaturii române, scriitorii de azi și-au însușit învățămintele reieșite din fondul de aur al gîndirii revoluționare, al operei tovarășului Nicolae Ceaușescu, reușind, cu mijloacele artei, să reflecte fenomenele și procesele devenirii noastre istorice, tumultuosul proces de construire a societății socialiste și comuniste, să pună în evidență valorile moral-politice și spirituale ce definesc specificul nostru național, valențele sale universale.

Operele literare, poeziile, romanele, năvelile, piesele de teatru, scenariile de film, lucrările de critică și istorie literară, purtînd semnătura scriitorilor contemporani, demonstrează, așa cum se arată și în Mesajul tovarășului Nicolae Ceaușescu, legătura indisolubilă a acestora cu viața poporului, cu activitatea eroică de făurire a viitorului nostru socialist.

Misiunea educativă a literaturii și artei nu poate fi apreciată fără a lua în considerare răspunderile acesteia față de tinăra generație. Nu putem uita că societatea de mîine, soarta pămîntului românesc trebuie făurite de oameni cu un larg orizont de cultură, cu capacități creatoare multiple, cu spirit inventiv, capabili să înțeleagă,

Tovarășul EDUARD EISENBURGER:

Stimați tovarăși,

Cu acest minunat prilej rog să-mi îngăduiți să aduc un cald omagiu solemnității consacrate celor 75 de ani de la înființarea „Societății Scriitorilor Români” — moment de deosebită importanță pentru dezvoltarea literaturii din țara noastră.

Colectivului publicației „Karpatenrundschau”, din care fac parte, i-a fost dat anul trecut, cu ocazia aniversării a unui sfert de veac de existență, să trăiască un eveniment inedit în istoria bicentenară a presei noastre, și anume, aprecierea activității unei reviste de cultură în limba germană cu un Mesaj din partea secretarului general al partidului, președintele Republicii, tovarășul Nicolae Ceaușescu.

Această înaltă cinstire, care ne onorează

literare de mare valoare, inspirate din clocotul vieții și muncii constructive.

Vă așteptăm, stimați tovarăși scriitori, să veniți mai des în mijlocul nostru, pentru a ne cunoaște mai bine problemele cu care ne confruntăm, aspirațiile și năzuințele și vă asigurăm că veți găsi în colectivul nostru suficient material documentar care să vă inspire în operele pe care le veți crea.

Îmi indeplinesc o datorie de conștiință atunci cînd reamintesc frumosul adevăr al României socialiste, și anume că înflorirea literaturii noastre încorporează în valorile sale perene și noile opere create, în care se regăsesc toți scriitorii patriei, deci și cei care și încredințează tiparului gîndurile scrise în limba maghiară, germană, sîrbă sau în alte limbi.

Generațiile de azi și de mîine nu vor uita că unitatea frățească a tuturor fiilor țării, deplin egală în drepturi, dar și în îndatoriri, unitatea întregului nostru popor, unitate reflectată și în operele literare, a devenit în acești ani o realitate, un fapt fundamental, o certitudine a revoluției noastre, o statornică realizare istorică, un luminos atribut caracteristic politicii partidului nostru, secretarului său general, tovarășul Nicolae Ceaușescu.

Stimați tovarăși,

Societatea noastră nouă, socialistă, de oameni egali, literatura noastră zămisliță de acești ani beneficiază de enormul avantaj că la noi, în România, construirea celei mai drepte orînduirii din istoria omenirii se desfășoară pe fundalul solid și binefăcător al umanității socialist, luminat de principiul comunistului de omenie.

Acum, cînd obște scriitoricească pășește în cel de al patrulea sfert de veac al existenței uniunii sale de creație, exprim și eu, din nou, urări de bine tuturor scriitorilor patriei, dorindu-le și dorindu-ne nouă, cititorilor, cărtii noi, demne de gloria predecesorilor, demne de epoca în care trăim, opere literare care să dăltuiască în marmura vremurilor, pe veți, chipul României socialiste de azi, al României comuniste de mîine.

de pe poziții înaintate, revoluționare, procesele și fenomenele din natură și societate.

Literatura anilor noștri, puternic stimulată de orientările și indicațiile secretarului general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, de întreaga sa activitate revoluționară dedicată înfăptuirii înalțelor idealuri ale patriei și partidului, a obținut importante și semnificative succese, contribuînd, alături de ceilalți factori educaționali, la sădirea în conștiința oamenilor muncii, a dragostei față de patrie, partid și popor, mindria națională pentru ceea ce se înfăptuiește în anii socialismului. Devotați trup și suflet cauzei poporului și partidului, iubindu-și patria, trecutul, prezentul și viitorul său luminos, scriitorii, prin intermediul scrisului, și-au adus și-au aduc contribuția la propășirea României, la întărirea independenței, suveranității, la afirmarea ei pe toate meridianele lumii.

Împlinirea a trei sferturi de veac de la înființarea Societății Scriitorilor Români trebuie să însemne un prilej de subliniere a îndatoririlor Uniunii față de promovarea unei literaturi tinere, demne de tradiția românească, o literatură pătrunsă de spiritul de partid, animată de însuflețitorile îndemnuri ale secretarului general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, de a contribui la educația patriotică, revoluționară, a tuturor fiilor patriei, fără deosebire de naționalitate, de a mobiliza energiile lor creatoare în amplul proces de edificare socialistă a țării.

Urîndu-vă succese tot mai mari în activitatea dumneavoastră, vă asigurăm, stimați tovarăși, de sprijinul nostru, al organizațiilor de tineret și copii, în îndeplinirea importantelor sarcini politico-educative, de formare a omului nou, cu o înaltă conștiință socialistă, constructor demn al comunismului pe pămîntul scump al României.

ză în mod deosebit, constituie desigur o expresie grăitoare a aplicării consecutive de către Partidul Comunist Român a politicii sale juste și drepte, științifice, în problema națională, ea a constituit însă pentru colectivul nostru totodată și un prilej de a ne angaja și mai plenar în fața editorului și a cititorului să cultivăm tradițiile progresiste ale poporului nostru, să acordăm o atenție și mai mare reconsiderării moștenirii culturale, bogate referențe româno-maghiare-germane în acest domeniu, ca rod al unei conviețuirii îndelungate și fructuoase, promovării respectului și stimei față de toți cei care trăim pe aceste meleaguri strămoșești, cultivării patriotismului faptelor, a dragostei fierbinte față de țară și partid, făcîndu-ne un crez din promovarea fermă a unei litera-

turi angajate și militante, aducîndu-ne în felul acesta contribuția la modelarea întregii vieți spirituale a populației germane din România — parte integrantă a peisajului cultural din țara noastră.

Astăzi, pe lingă cele 7 publicații puse la dispoziția cititorului și, bineînțeles, și creatorilor în limba germană, 9 edituri din țară scot cărți în limba germană. Toate acestea au facilitat nu numai sporirea numărului operelor realizate, ci și îmbogățirea conținutului și a mijloacelor artistice ale acestei literaturi, creația originală în limba germană reușind să-și cucerească un loc bine meritat în creația literară a României socialiste, în lume. Nivelul ei apreciabil denotă și un alt fenomen îmbucurător: mulți autori sînt editați și în străinătate.

Toate acestea sînt explicabile în primul

Tovarășul general colonel VASILE MILEA:

Stimate tovarășe, stimați tovarăși,

Îmi face o deosebită plăcere să aduc la celebrarea împlinirii a 75 de ani de la înființarea primei Societăți a Scriitorilor Români un călduros salut ostășesc din partea tuturor fiilor patriei înrolați sub drapelul de luptă ale armatei.

Festivitatea, organizată în aceste zile, cînd poporul nostru omagiază un moment de răsruce din istoria României — Congresul al IX-lea al partidului —, capătă o profundă semnificație, evenimentul de acum 18 ani deschizînd noi orizonturi și în domeniul creației literare. Ca urmare a îndrumării, atenției și sprijinului permanent ale partidului, ale secretarului său general, tovarășul Nicolae Ceaușescu, în ultimele două decenii au apărut lucrări de o incontestabilă valoare prin mesajele și ideile înaintate ce le cuprind.

Acum, la această festivitate, doresc să exprim sentimentele de considerație și apreciere pe care militarii le nutresc față de trudnica și incandescenta muncă — încorporată în efortul constructiv al poporului — a scriitorilor din patria noastră, muncă jalonată de crezul înfălcărat al slujirii celor mai nobile idealuri de transformare revoluționară a societății, de formare a omului nou, cu o înaltă conștiință patriotică, revoluționară, așa cum se subliniază în Mesajul tovarășului Nicolae Ceaușescu.

În paleta bogată de teme abordate de literatura română, eroismul și spiritul de jertfă dintotdeauna ale poporului nostru și ale armatei sale, pentru apărarea ființei naționale, a gleei străbune au ocupat un loc de frunte. N-a existat mare scriitor român care în lucrările sale să nu fi înfățișat patria și patriotismul, să nu fi reflectat virtuțile și tenacitatea recunoscută ale viteazului și bravului: nostru popor, în lupta pentru apărarea pămîntului strămoșesc, graiului și spiritualității, liniștii și păcii căminelor.

Continuînd această bogată tradiție, creația literară contemporană ne oferă minunate și vibrante pagini în care este descris chipul luminos, plin de umanism, al ostașului de astăzi, apărător și constructor al noii orînduirii, în care este înfățișată armata noastră revoluționară — devenită, în anii socialismului, o prezență activă în întreaga viață politică, economică, socială și spirituală a patriei.

În acest cadru, doresc să relev buna conlucrare statornică între Uniunea Scriitorilor și armată, prezența multor scriitori la diverse activități din unitățile și instituțiile militare, încercîndu-vă de stîmă și respectul purtătorilor uniformei armatei române, vă asigur de tot

rînd datorită grijii deosebite ce o poartă partidul întregii creații literare din patria noastră — indiferent de limba în care ea se realizează — asigurîndu-i un rol și un statut nou în societatea socialistă românească contemporană, cum de altfel sugerează din plin și această manifestare emoționantă dedicată literelor și rostului lor militant în devenirea și manifestarea plenară a obștei.

La împlinirea a trei sferturi de veac de la constituirea „Societății Scriitorilor Români”, care și-a adus o veritabilă contribuție la dezvoltarea spiritualității românești, urăm din toată inima slujitorilor scrisului să dureze noi opere demne de evul socialist pe care îl trăim, să se înscrie prin valoarea lor la un loc de frunte în patrimoniul literaturii universale.

sprijinul în cunoașterea cit mai aprofundată a universului vieții ostășești, în dorința noastră ca, extinzînd această conlucrare, armata să fie mai mult prezentă în operele literare, pe măsura rolului și locului pe care ea îl ocupă în societatea românească actuală.

Acționînd pe baza documentelor Congresului al XII-lea și Conferinței Naționale ale partidului, a cerințelor doctrinei militare naționale, al cărei strălucit fondator este tovarășul Nicolae Ceaușescu, ostirea țării îndeplinește cu abnegație indicațiile și ordinele comandantului nostru suprem, fiind gata ca în orice moment să apere, împreună cu întregul popor, cuceririle revoluționare, independența, suveranitatea și integritatea teritorială a României socialiste. Educată și îndrumată de gloriosul nostru partid comunist, armata — parte integrantă a poporului — se afirmă tot mai mult, așa cum ne-a cerut-o tovarășul Nicolae Ceaușescu, secretar general al partidului, ca o înaltă școală de educație politică, patriotică și revoluționară a tinerilor. Ea îmbină armonios sarcina de bază — pregătirea de luptă și politică — cu participarea nemijlocită, plină de dăruire și abnegație, la efortul constructiv al oamenilor muncii, aducîndu-și contribuția la edificarea unor importante obiective economice, la înfăptuirea programului de asigurare a independenței energetice a țării, înflorirea patriei noastre socialiste. Totodată, cadrele militare, ostașii participă la viața social-politică și cultural-științifică a țării, la ampla manifestare a muncii și creației libere, Festivalul național „Cîntarea României”, afirmîndu-se ca buni activiști ai partidului.

Iată, stimați tovarăși, un front larg de activități desfășurate de instituția noastră militară care se constituie în tot atîtea surse de inspirație pentru durarea unor autentice și viabile opere de artă, ale căror eroi — ostașii zilelor noastre — să fie înfățișați în contextul minunatului și înălțătorului lor efort dedicat înfăptuirii Programului partidului edificării socialismului în patria noastră. Ostașii sînt întotdeauna bucușori să-și primească pe scriitorii printre ei, pe vatra fierbinte a cîmpului de instrucție și, deopotrivă, pe șantiere, oriunde au de îndeplinit chemarea fierbinte înscrisă pe Drapelul de luptă: „Pentru patria noastră, Republica Socialistă România!” și să le însore până în a crea opere care să dăinuie peste veacuri.

Vă urez, din toată inima, mult succes în activitatea dumneavoastră de creație, spre gloria și înălțarea literelor românești.

Tovarășul ILIE RĂDULESCU:

Stimați tovarăși,

Pentru slujitorii presei, radioului și televiziunii aniversarea de astăzi este un prilej de a aduce un cald omagiu literaturii și fanzariilor ei. scriitorii generației de marile idealuri ale prezentului socialist, de epoca glorioasă a trecutului, tuturor celor care, cu sîrg și neodîrnă, au contribuit la „creșterea limbii românești și a patriei cînstire”.

Sînt onorat să adresez, cu prilejul aniversării a trei sferturi de veac de la constituirea „Societății Scriitorilor Români” din partea Consiliului Ziaristilor, a Radioteleviziunii Române, cele mai calde felicitări Uniunii Scriitorilor, continuatoare în condițiile luminoase ale socialismului a tradițiilor patriotice, umaniste ale înaintașilor, odată cu urarea de a îmbogăți cu noi opere fondul de aur al culturii patriei.

Sărbătorînd acest eveniment din viața scriitorimii noastre cînd întregul popor omagiază împlinirea a 18 ani de cînd în istoria patriei s-a înscris cu litere de aur Congresul al IX-lea al partidului, exprimăm recunoștința ziaristilor, a tuturor colaboratorilor presei și Radioteleviziunii pentru grija permanentă, înaltă exigență și prețuire pe care partidul, personal tovarășul Nicolae Ceaușescu le manifestă față de presă, de radio și televiziune.

Epoca marilor realizări economice înscrisă sub arcu de lumină al acestor 18 ani este, totodată, epoca în care arta și literatura poporului nostru, tot ceea ce el a creat, înconfundabil și peren, în patrimoniul culturii naționale și universale, au fost puse într-o strălucitoare lumină, sub îndrumarea atentă a partidului, a tovarășului Nicolae Ceaușescu, îmbogățînd universul spiritual al patriei, universul de

simțire al generațiilor de astăzi și dintotdeauna.

Noi cei care lucrăm în presă sîntem bucuroși să subliniem că astăzi, mîi mult ca orîcînd, sînt prezenți în paginile ziarelor și în emisiuni radiofonice și de televiziune scriitori, compozitori, artiști plastici, cinești, oameni de teatru, istorici, profesori, creatori populari, folcloriști. Subliniem cu recunoștință că în acești ani s-au creat depline condiții de către partid și stat ca Radioteleviziunea să-și lărgască evantaiul problematic, educativ și publicistic, ea afirmîndu-se deopotrivă ca publicație culturală, atelier de creație, teatru, cinematograf, sală de concert, muzeu de artă, tribună de dezbateri creatoare.

Și în viitor, în efortul lor de a realiza pagini și a difuza emisiuni de o calitate superioară, în consonanță cu exigențele maselor, presa și Radioteleviziunea își vor amplifica și adînci colaborarea cu Uniunea Scriitorilor și asociațiile sale, cu cînaclurile din toate județele țării, cu toți creatorii de valori culturale, vîzînd în aceasta un mijloc de ridicare a conținutului și nivelului publicistic al activității noastre.

La împlinirea a 75 de ani de la constituirea „Societății Scriitorilor Români”, omagînd pilda patriotică a celor care au îmbogățit tezaurul nepieritor al culturii României — o cultură care strălucește astăzi mai viu ca orîcînd între cururile lumii — urăm scriitorilor să aducă în lumina de aur a timpului socialist și comunist al țării opere care să dureze, capabile să dăinuiască de-a pururi în patrimoniul cultural, național și universal. Căci, cum mărturisea ilustrul cărturar George Călinescu, „a scrie pen'ru cei mulți este a scrie pentru multă vreme”.

Panait Istrati, scriitor român

PANAIT ISTRATI a avut un destin literar nefericit, paradoxal de ambiguu, prelungit mai ales postum. Hazardul, determinat de un episod dramatic din zbuciumata sa existență, l-a făcut să-și scrie o mare parte din opera sa în limba franceză, din care cauză a fost considerat mult timp, în România, scriitor francez, iar în Franța, scriitor român, istoria literară din ambele țări ignorându-l. De pildă, într-un articol publicat în „Vremea” din 18 octombrie 1931, Octav Șuluțiu spunea că „Panait Istrati nu poate fi revendicat nici de spiritul francez, nici de spiritul românesc”, categorisindu-l, aspațial și atemporal, drept „oriental”. Faptul că Panait Istrati și-a scris o mare parte a operei sale în limba franceză nu trebuie să ne inducă în eroare de a nu-l considera scriitor român. Cât timp a trăit, autorul *Clănilor Bărăganului* a dorit cu ardere și a insistat continuu, uneori cu sfâșietoare deznădejde, să fie recunoscut scriitor român, expresie a pământului natal, exponent și interpret al sufletului, bucuriilor și durerilor poporului din mijlocul căruia s-a ridicat. Chiar cînd dobîndise o binemerită faimă internațională, nu avea altă aspirație mai nobilă, de nestrămutată și justificată convingere, decît aceea de a-și apăra demnitatea de scriitor român, de a aparține de drept și de fapt literaturii române. Tulburătoare este și azi mărturisirea sa din prefața volumului *Trecut și viitor*: „Eu sunt și țin să fiu autor român. Țin la aceasta, nu din cauză că mi s-a contestat acest drept (el mi s-a contestat de oameni care nu au nici o cădere!), ci fiindcă simțirea mea, realizată azi în frîntușe printr-un extraordinar hazard, izvorăște din origini românești. Înainte de a fi «prozator francez contemporan», — așa cum se menționează pe coperta colecției lui «Rieder», — eu am fost prozator român înnașcut... Majoritatea eroilor mei sunt români, ori din România, ceea ce pentru mine e același lucru; acești eroi au gîndit și au grăit — în sufletul meu, timp de ani îndelungați, — în românește, oricît de universală ar părea simțirea lor redată în artă. Aceste motive de incontestabil adevăr, afirma Panait Istrati, „îmi dau dreptul de-a fi scriitor român”.

Profunda și îndreptățita năzuință a lui Panait Istrati de a fi considerat scriitor român se sprijină și pe faptul că unele din povestirile sale au fost scrise direct în românește, iar multe din scrierile sale reprezentative au fost tălmăcite, sau mai bine zis re-create de el însuși în limba neamului său. Pînă nu demult, scrierile cărora însuși Panait Istrati le-a dat veșmint românesec, infuzându-le vibrația autentică a simțirii sale exteriorizată în limba maternă, nu s-au bucurat de prea multă atenție, unele fiind retipărite izolat și fortuit, cu mulți ani în urmă, iar altele fiind complet ignorate. Reeditarea lor integrală și unitară în două masive volume, elaborate după rigorile metodologice ale edițiilor critice, la Editura Minerva, i se datorează lui Alexandru Talex, ultimul mare și devotat prieten al scriitorului, din timpul vieții sale. Primul volum, purtînd titlul general *Chira Chiralina*, s-a tipărit în 1982, iar cel de al doilea, intitulat *Viața lui Adrian Zografi*, a apărut recent. Însumind întreaga operă istratiană de expresie românească, aceste volume repre-

zintă nu numai un act de justiție literară, ci și o remarcabilă contribuție la integrarea plenară și definitivă a scriitorului în conștiința literaturii române, în panteonul spiritualității naționale. Scrierile create și re-create de Panait Istrati în limba pămîntului strămoșesc, așa cum le-a turnat el în tiparele eternității, — relevă Alexandru Talex, în prefața primului volum —, reprezintă „moștenirea de preț, pe care acest mare înaintaș a lăsat-o posterității spre a fi împămîntenită, actul său de identitate ca scriitor român”. Dar, așa cum subliniază G. Ibrăileanu, întreaga operă a lui Panait Istrati, inclusiv cea scrisă în limba franceză, justifică integrarea lui în literatura română, în ea afirmîndu-se „puterea de expresie, viziunea, invenția, estetica — talentul unui întreg popor”, constituind „triumful spiritului specific românesc, în fața criticii franceze.”

În primul volum au fost incluse șase cărți istratiene, cu suita respectivă de povestiri, în ordinea apariției lor în epocă, în limba română: *Chira Chiralina*, *Moș Anghel*, *Codin*, *La stăpin*, *Pescuitorul de bureți și Țața Minca*. Al doilea volum cuprinde cărțile *Casa Thuringer*, *Biroul de plasare* și *În lumea Mediteranei* — apus de soare, în versiunile românești ale scriitorului, nereeditate de aproape o jumătate de secol. Cea de a doua secțiune a volumului grupează patru profesii de credință: *Trecut și viitor*, *Cum am debutat eu*, *Crezui meu* și *Între artă și dezrobire*, scrise direct în românește și apărute în volumul *Trecut și viitor*, la care se adaugă foarte puțin cunoscutele *Pagini de carnet intim*, neincluse pînă acum în nici un volum. În cea de a treia secțiune sînt reproduse patru scrieri publicate postum: *Evadatul de peste Rhin*, *Moș Popa*, *Frații săraei* și *La un „raccord”*.

Cum spuneam, dacă Panait Istrati și-a scris o mare parte a operei sale în limba franceză, aceasta s-a datorat numai hazardului. În mod firesc însă, scriitorul și-a gîndit opera în românește, iar eroii săi au simțit, au vorbit și au trăit românește. De aceea, cînd *Chira Chiralina* apare în limba română, schilodită de un traducător anonim, Panait Istrati protestează vehement printr-o scrisoare trimisă din Nisa, la 15 aprilie 1925, în care spunea: „Cum aş putea îngădui oare ca eroii mei, care au trăit, gîndit și grăit românește, adevărat românește — ca moș Anghel, de-o pildă — să fie înfățișați românilor, vorbind o limbă caraghioasă și timpă, care nu e nici măcar păsească? Cum să suport eu o asemenea rușine? Cum să tolerez eu o astfel de batjocură?” În consecință, scriitorul însuși se dedică transpunerii în românește a operei sale, propunîndu-și, după cum îi comunică editorului, să o re-creeze în limba eroilor săi: „Îți voi da, nu o traducere a ei, ci o versiune românească, în care voi încerca să fac o adevărată re-creație.”

Panait Istrati se mărturisea cu adevă-

rat fericit cînd izbutea să-și transpună românește operele sale scrise în limba franceză. În 1925, cînd *Moș Anghel* apare în limba lui, scriitorul preciza în cuvîntul introductiv, adresat *Cititorilor mei din România*: „*Moș Anghel* nu e o traducere, ci o scriere românească; o consider egală celei frîntușești. Aici, grădise în limba mea.” La apariția cărții, într-un articol publicat în *Lumea-bazar* din 4 ianuarie 1925, Mihail Sadoveanu îl revendica pe Panait Istrati „ca pe un frate al meu și fiu al acestui pămînt. Îl revendic, mai ales după ce am citit pe *Moș Anghel*.” Cuvintele lui Mihail Sadoveanu l-au emoționat profund pe Panait Istrati, care declara: „A spus-o cu vorbă caldă de frate, și vorba lui mi-a mers la inimă, mi-a făcut bine. N-am să-l dau de rușine. Oricari ne-ar fi drumurile hărăzite de soartă, îmi voi aduce totdeauna aminte că scriitorul Mihail Sadoveanu, uitînd că e academician, a întins mina înstrăinatului și i-a recunoscut dreptul de a lua loc lingă mormîntul mamei lui.” Panait Istrati nu era omul declarațiilor de grațuit patetism și de aceea ne încredem fără rezerve în sentimentele sale: „Mi-am iubit totdeauna pămîntul din care am ieșit, precum și duioasa lui limbă. Le voi mai spune oamenilor de bine, că dintre toate meleagurile contemplate de lumina ochilor mei, acelea care mi s-au întipărit în suflet, pe cînd mă purta mama de mină, îmi sînt cele mai scumpe și că numai un înstrăinat ca mine va ști să le ducă dorul și să le dezmiereze amintirea, așa cum știu eu astăzi, cînd trăiesc din amintiri. Pe petecul de pămînt ce se cheamă România, eu am rădăcini adînci. O fi frumos să scrii franțuzește, fără să fi deschiș o gramatică; o fi frumos să ai cu tine toată presa pariziană, de la necăjita *L'Humanité* a lui Jaurès, pînă la gravu *Figaro* și regalista *Action Française*, — aceasta din urmă mai elogiioasă ca oricare. Dar mult mai frumos este să rîmii ceea ce te-ai născut, cînd te-ai născut iubind. Pentru acest românism am refuzat să devin cetățean francez, să primesc premii, să port Legiunea de onoare, să-mi uit limba, să nu-mi mai revăd meleagurile copilăriei. În România, nu criticile sentențioase mă interesează, ci credința profundă a lumii obidite în steaua unui obidit, care s-a ridicat victorios din neantul veșnicilor înfrîngeri.”

Panait Istrati este, hotărît, scriitor român. Îi revine lui Alexandru Talex meritul de a ni-l fi restituit prin opera în care el însuși a simțit, a gîndit și a grăit în limba noastră. La aceasta contribuie și amplele capitole de note și comentarii, din finalul ambelor volume, în care Alexandru Talex reconstituie, pe baza unor bogate date istorico-literare, geneza, vicisitudinile și ecourile fiecărei scrieri în parte.

Teodor Vârgolici

GABRIELA PĂTULEA-DRĂGUȚ: Crepuscul (Muzeul de artă)

Sergentul nelăsat la vatră

„În ce vară, în ce an?” — vorba lui Topirceanu — trecea pentru prima dată pragul „Vieții Militare” (și ea, foarte tinără pe atunci) un sergent. Nicolae Brinzei, după numele înscris în foaia matricolă. Nicolae Dumbravă, după semnătura primei poezii („Mama”) ce-i apăruse la o rubrică de „tinere condeie” a „Științei”.

Așa că Nicolae Dumbravă a intrat — și a rămas — în redacția revistei „Viața Militară”, și în literatură, mai bine de trei decenii. Atîtea mii și mii de zile și nopți, mărșăluind entuziast și neobosit în cadența impetuoșilor săi trohei și dactili, pururi cot la cot și inimă lingă inimă cu soldații tuturor contingentelor ce și-au predat prin vreme unele altora ștafeta.

Rapsod al armatei, cum poate în asemenea deplină și vibrantă măsură doar Nicolae Tăutu a mai fost, în tot acest lung răstimp Nicolae Dumbravă n-a purtat nici o stea concretă pe umăr. I-au luminat în schimb fiecare filă caligrafiată cu albastru cerului moldovenesc stelele-făclii ale Ceahlăului copilăriei.

Fiu al Dumbrăvii Roșii, „sergentul nelăsat la vatră” (cum singur se numise într-un poem) a intrat pe tărîmul Măriei Sale Poezia, purtînd în raniță nu bastonul de mareșal, ci doinele și baladele spiței sale răzășești. Spiritului și melosului acestora le-a rămas într-o mare măsură fidel pînă la ultima strofă-ncredințată paginii. Fidel — subliniez! — nu mimîndu-le. Așa cum, niciodată, n-a mimat nimic și pe nimeni. S-a mulțumit cu „livada” lui.

Fiu al cînteceului, el însuși numai cîntec. „Ating în treacă o creangă / și creanga începe să cînte”, spunea. Sau: „Mîngii cu doinele lutul / și el se prefăce-n statui”.

De la o vreme, ajuns față-n față cu necruțătorul „Fugit irreparabile tempus”, versul său capătă pe alocuri o tentă discret elegiacă, profunzime și suavități deopotrivă: „Ca o umbră de-argint / Din vecie te-ai smult. / Cînd am vrut să te prind / Trecuseși de mult. / Astăzi zborul ți-l strig / prin tomnatic lunci / și mi-i sete și frig / după vîrsta de-atunci”.

Adieri de doină, mai degrabă — decît neagră disperare.

O înțeleaptă viziune a fireștii succesiuni de generații și fapte din care se-ntrupează Istoria și, într-un fel, nemurirea prin urmași a fiecăruia dintre noi.

„Sergentul nelăsat la vatră” s-a prăbușit pe neașteptate, la 56 de ani, lăsîndu-ne zece cărți. Durerea despărțirii de vechiul nostru confrate și prieten, poetul Nicolae Dumbravă, mi-o luminează doar convingerea că-n dimineața neagră de 14 iunie, codrii Neamțului au păstrat un moment de reculegere.

Sau, dimpotrivă, poate vor fi doinît întru pomenirea celui care, deseori, cu fierbinte dragoste căutîndu-i, se confesa:

„Eu nu-s decît un simplu copac
sunător
prin care trece vîntul — și cîntă!”

Lucian Dumitrescu

Limba noastră

APARUT de curînd, în Editura Științifică și Enciclopedică, lucrarea *Probleme de sinonimie*, datorată lui Onufrie Vințeler, de la Universitatea din Cluj-Napoca. Este un studiu complet, cu materiale alese de autor. Din păcate, n-a putut folosi *Dicționarul de sinonime* de Luiza Seche și Mircea Seche, care a apărut pe vremea cînd lucrarea prezentată aici se afla deja la tipar.

Problema merita un studiu teoretic special, pentru care tovarășul Vințeler s-a dovedit competent. Între altele se pune adesea problema sinonimiei absolute. În ce mă privește, sînt convins că nu există așa ceva, ținînd seamă de faptul stabilit de materialismul dialectic, că în general nu există două obiecte absolute identice.

Probleme de sinonimie

Ca să ne limităm la sinonime: două cuvinte au în principiu același înțeles, dar unul este dintr-o regiune și altul din alta (lucru simțit de vorbitori), unul este arhaic și altul recent, unul vulgar și altul distins și așa mai departe. Această crează nuanțe diferite, de care vorbitorii sînt impresionați. Onufrie Vințeler a fost conștient de acest lucru, pe care îl amintește în mai multe pasaje.

De asemenea, atrage atenția asupra faptului că două sinonime nu pot fi folosite unul în locul altuia în anumite expresii. Exemplele pe care le alege (la p. 86) sînt *cuvînt și vorbă*: se poate spune *auzi vorbă* (cu înțelesul de „lucru neserios”), dar nu *auzi cuvînt*, și de asemenea *cu drept cuvînt* (pentru „justificat”), dar nu *cu dreaptă vorbă*. În alte ocazii, cele două sinonime se pot

folosi amîndouă, dar cu înțeles diferit: *să nu-mi uit cuvîntul* e altceva decît *să nu-mi uit vorba* (prima expresie înseamnă „să nu uit ce-am făgăduit”, iar cea de-a doua „mă întorc la subiectul despre care discutăm”).

Se mai pune și altă problemă: de ce au oamenii nevoie de sinonime? Aici aş vrea în primul rînd să atrag atenția că adesea sinonimia apare fără un scop anumit: venind în contact cu oameni care vorbesc alt grai, alt dialect, altă limbă, sau cu membri ai altui grup social, împrumutăm de la ei cuvinte pe care mai înainte nu le foloseam. Nu e mai puțin adevărat că se întîmplă și alte cazuri: simțim nevoia să folosim alt cuvînt decît cel obișnuit pentru aceeași noțiune. Cel mai normal este acest lucru la operele literare: nevoia de rimă sau

cerințele ritmului împing la introducerea unui cuvînt pe care autorul nu-l folosește în conversație, ca să nu mai vorbim de dorința de a evoca o situație din trecut, sau de a colora expunerea cu nuanțe care să amintească felul de a vorbi în alte regiuni.

Se mai poate introduce un sinonim ca să se atenueze impresia de ceva neplăcut sau pentru a se înlocui un cuvînt interzis (tabu). Îmi aduc aminte de o încăperea al cărei nume s-a schimbat de cîteva ori în timpul vieții mele. Bineînțeles, termenul înlocuit nu dispăre complet și imediat din limbă, deci se ajunge și pe această cale la sinonimie.

Se vede deci că sinonimia ridică probleme interesante și că multe dintre ele au fost rezolvate în volumul lui Onufrie Vințeler.

Al. Graur

„În poezie se cere să tutuiești un zeu“

DINU FLĂMÂND, poet din prima promoție a „Echinoului“, a fost înfățișat ca un spirit rural care trece printr-o prelungită nevroză de adaptare la viața citadină. Despărțirile acestea între sensibilitatea citadină și sensibilitatea rurală sînt în poezie, după Blaga, inoperante. Mai ales în cazul unor poeți cultivați care asociază existențialul cu livrescul și fac din literatură, cum s-a zis, un mod de a fi în lume. Dinu Flămând este, ca toți liricii din seria lui, un blagian, însă unul (și aici intervine deosebirea) care cultivă nu atât panismul, cît expresionismul în latura cea mai radicală.

Stare de asediu, volumul de acum *, e o confesiune tulburătoare și violentă care refuză programatic poeticul și tot ce ține de familia armoniei și a geometriei tradiționale. Poezia este un spasm transcris pe hîrtie, un enunț aspru, neselectat, o stare de furie amară care evită lucrurile poeticești. Nu reușește, bineles, pentru că și furia, amărăciunea, sarcasmul intră, pe măsură ce se lasă scrise, într-o retorică. Toți expresionistii procedează astfel. Un tablou de Kirchner dă întîi impresia de explozie a lucrurilor, apoi vedem că lucrurile intră într-o structură nouă pe măsură ce intră în relații noi. Poezii neoexpresioniste, foarte numeroși la sfîrșitul acestui secol, cerebralizează, într-un mod derutant pentru cititor, inapetența lor pentru semnare și liniște în fața unui univers în convulsie.

Nota spirituală, *cultică* este evidentă în poemele insurgente, nutrite de o disperare rece, din *Stare de asediu*. Miturile apar, cînd apar, sub formele lor degradate, lucrurile intră și ies „de-a valma într-un somn apocrif“, cultura nu limpezește, dă numai o luciditate sporită acestei orbecăieli generale. Numai Adrian Păunescu, în clipele lui de dezamăgire, și Mircea Dinescu, în stă-

Dinu Flămând, *Stare de asediu*, Editura Cartea Românească.

rile lui de grație, au mai dat spaimei de existență o formă așa de incisivă. Dinu Flămând pune revoltei existențiale o ramă spirituală, *tutuiește*, cum ne previne, zeii și strecoară simbolurile celebre în poem pentru a le țiri prin mlaștinile realului. Culoarele sînt reci și minia nu evită, uneori, formele de răsfaț ale imaginii. Iată *Detaliu cu personaj liric*, un comentariu în marginea unui tablou de Bosch: „Răstignit pe o harfă, cu trupul străpuns / de corzile ei aurite, suferind cu distincție, / gol și patetic — el / în detaliu din «Grădina plăcerilor» pictată / de Bosch. Răstignit / lingă cobza cea urduroasă, printre / tirfe, homunculi, reptile, gînganii, țimbale / în complicate plăceri... / Pare falnic, deși / pata nu e mai mare decît / unghia lată de la picior. / Adulmecă în jur plăceri grobiene / cum soarbe tufișul grozimei mirosul violului. // Îl poți bănuși de o greață cinstită / întrebîndu-se dacă n-ar fi mai potrivit / să întindă un «re» de la contrabas / ca o sfoară de rufe între veacuri infecte.“ sau, în altă parte, o biografie pe scurt a lui Ovidiu la Tomis, un portret, în fapt, al poetului de totdeauna și de pretutindeni, coborît în mizeriile vieții, trăind între speranță și lingușire: „Minți prea mult, bătrîne, și scrii acolo departe / că te amenință oameni răi care dau cu cuțitul, / dar te-nhăitești cu toți gorobeții, păsăreasca ta / se aude prin toate birturile, bei vin acru / și faci mărturisiri tulburi fetelor / cu picioare lungi, le îndemni cu țigări / de contrabandă, plîngi cu fruntea în poala lor, / ce mai! toate trucerile poeticești / care-ți lasă în gură o salivă de fontă / Faci praf o chenină în cîteva zile, / abia mai găsești cu mersul împleticit / stația troleibuzului. Te-împiedici și dai din coate, / te cerți și injuri în traducere liberă / cînd te întorci spre casă cu o piine lungă / la subsuoară. Te-nchizi între patru pereți, / mîncîci pe ziar, muști lacom din cîrnatul uscat /

și privești obosit cum ploaia împinge / o pasăre moartă-n rigolă“.

PLACE, aici și în toate poemele spumegătoare ale lui Dinu Flămând, tonul direct, decise, place și efortul lui de a depăși poezia evanescentă și ludică pe care o fac pînă la exasperare unii dintre poeții de azi. Se impune și este, cred, original modul său de a aduce faptele banale de existență în poem. O piesă caracteristică mi se pare *Întîmplări din cartier*, unde mai vechiul stil jurnalistic al așa-zisei poezii de notație este înlocuit cu altul, de tip confesiv, format din juxtapuneri de propoziții ce anunță mari dizlocări în univers. Un stil al urgenței și al insolenței într-un discurs liric deschis, gîfuit, discursul unui intelectual ce privește cu un ochi atroce miercurea de cenușă a vieții: „Vor veni vremuri grele“ — strigă femeia alergînd / în curte să strîngă rufe de pe sfoară, / în schimb bunica matusalemică vede o viitor minimal: «important e să împletești ca lumea firul roșu conducător / la mînușă»; / «e rost de-o afacere metafizică» — la sea-ma, poetul / desprinde din cui seceră și pleacă în delta Nilului / să recolteze papirus, / «să fugim! au dat cu insecticid» chîcșăie larii casei / luînd-o la goană pe drumul mătășii / în timp ce profesorul de istorie psalmodiază în școală / de peste drum: «arcadienii, corintienii, laconienii, beoțienii, / spartanii, atenienii, tesalienii, calcidienii, ionienii / s-au războit frățește cu ionienii, calcidienii, tesalienii, / atenienii, spartanii...» iar viitorul tiran moțăie / în ultima bancă pe principiul odihnei active“.

Uneori imaginile arată mai multă tihnă în aceste poezie ce face din refuzul tihnei o filosofie. Cînd spune „nu uita ondulatul fular al timpului“ și „înmi-resmatul adînc al prăpastiei“, „briza iluziei fluturînd la gîtul ciumatului“, „șobolanii suri ai singurătății“ sau „glucidele adevărului“, poetul lasă senzația că are timp să distileze răul de existen-

ță de care suferă și să pieptene pletele rebele ale poemului. Unele versuri (*Discurs asupra perfecționării picii, Ovdzul, Cărămida refractară*) dau o idee despre primejdii ce amenință această poezie: abila, inteligenta discursivitate. Discursul împotriva discursivității, triumfalismului în poezie e plin de prea multe subtilități sarcastice. Indignarea are nevoie uneori de o pauză mai lungă, ritmurile trebuie încetinite pentru a putea auzi mai bine respirația sensibilității profunde.

Dinu Flămând este un poet autentic atunci cînd dă confesiunii o notă mai acut și mai clar existențială. Expresionismul lui capătă, sub puterea gîndului grav, o profunditate remarcabilă. La sfîrșitul unui poem despre *Peștele-clovn* dăm peste aceste versuri lămuritoare: „Deschid fereastră în zori, redevin obiect al istoriei. / Într-un nor de parfum ironic trece pe stradă o fată / ducînd ermetic închis în cutia violei capul meu. / Moartea îmi privește peste umăr hirtia / și îmi întinde o pudrieră cu nisip / mărunț, foarte fin / de presărat peste litere. Su-gativă...“.

Eugen Simion

Omagierea lui Ion Chinezu

● În ziua de 19 iunie a.c., la Casa de cultură a sindicatelor din Tg. Mureș a avut loc simpozionul științific „Ion Chinezu și revista «Gînd românesc»“ — (50 de ani de la apariție), organizat de Biblioteca județeană Mureș sub egida Comitetului municipal de cultură și educație socialistă Tîrgu Mureș. Cuvîntul de deschidere a fost rostit de lector univ. dr. Vasile Dobrescu, președintele Comitetului. Au prezentat comunicări: Vasile Fanache, prof. dr. Vasile Netea, Romulus Guță, dr. Doina Graur, prof. Mircea Chinezu, Silvia Urlea, prof. Szilagy Cecilia și criticul literar Anton Cosma, conf. univ. dr. Peris-Chereji Tereș, Cornel Moraru, prof. Cornel Groaz, Valeriu Nițu și prof. Iulius Moldovan.

În aceeași zi, la Căminul cultural din Sîntana de Mureș, localitatea natală a lui Ion Chinezu, a avut loc o șezătoare culturală, în cadrul căreia Vasile Netea și Vasile Fanache au ținut comunicările: „Ion Chinezu — om de cultură și meșteșugurilor mureșene“, „Ion Chinezu — inițiatorul și redactorul revistei «Gînd românesc»“. Un cuvînt introductiv a fost rostit de către primarul comunei, Petru Puu. În cadrul acestei șezători a avut loc vernisajul expoziției documentare „Ion Chinezu“, iar Școala generală și Căminul cultural din localitate au susținut un program artistic.

Rolul literaturii în educarea copiilor

● La taberele de vară „Cutezătorii“, „Albatros“, „Perla“ și „Del-fin“ ale complexului de odihnă pentru copii Năvodari, a avut loc o dezbatere cu tema „Rolul literaturii în educarea preșcolarilor și școlimilor patriei“ susținută de Mircea Săntimbreanu, directorul Editurii „Albatros“. De asemenea, la Liceul industrial de chimie și electronică din Ploiești, Mircea Săntimbreanu s-a întîlnit cu un mare număr de elevi și cadre didactice cărora le-a vorbit despre literatura destinată copiilor și tineretului.

Revista

revistelor

„Secolul 20“

(nr. 5-6/1982)

■ NUMĂRUL 5-6 al revistei „Secolul 20“, pe anul 1982, își consacră majoritatea paginilor operei scriitorului argentinian Jorge Luis Borges. După ce aceeași revistă a oferit cititorilor săi, nu cu mult timp în urmă, un număr James Joyce, ni se acordă de astă dată șansa unor lecturi necesare pentru înțelegerea în profunzime a creației acestui mare scriitor, care, la fel ca autorul lui *Ulysses*, a avut — și continuă să aibă — o influență hotărîtoare asupra destinului culturii moderne. Opera lui Borges — ne previne Dan Hăulică într-un eseu închinat expoziției lui Ion Bitzan (însoțit de concludente ilustrații) poate impulsiona în mod creator opera unui plastician: *hîmera cărții absolute*, la care visează scriitorul, își găsește la artistul român o tulburătoare reprezentare plastică. Bitzan, scrie Dan Hăulică, vrea „să ne transmită uimirea pe care ar trebui perpetuu să o avem în fața cărții și a cititului“. După ce Andrei Ionescu face o succintă trecere în revistă a modului în care opera lui Borges a fost receptată pe mapamond (de la comentariile aparținînd noii critici franceze pînă la amplele studii

pe care revistele „L'Herne“ și „Tri Quarterly“ i le consacră în numere speciale), avem prilejul să citim un tulburător interviu luat marelui scriitor de către Jean D'Ormesson, în exclusivitate pentru „Secolul 20“. Iată cîteva mărturisiri revelatoare pe care nu putem să nu le citim: „...autorii care m-au influențat cel mai mult nu sînt cei pe care-i prefer, ci autorii pe care pot să-i imit. De exemplu — așa cum am mai spus — am fost influențat de Chesterton și Kafka. Dar nu sînt sigur că i-am admirat în mod deosebit. Aș fi preferat să sufăr alte influențe, nu știu dacă am vorbi pînă acum despre asta, dar aș fi vrut să fiu un discipol al lui Virgiliu sau al lui Voltaire. Nu sînt însă demn să fiu discipolul lor. Trebuie să mă mulțumesc cu Kafka și Chesterton, care dealtfel sînt mari scriitori, nu?... În ceea ce privește premiul Nobel pe care marele scriitor îl merită desigur cu prisosință, Borges spune aceste cuvinte tulburătoare și de neuitat: „Da. Acuma de exemplu, aș dori să iau premiul Nobel... Dar nu-l voi lua... Mai degrabă cred că voi fi întotdeauna viitorul premiul Nobel și niciodată cel prezent...“. Textele din Ernesto Sabato, Maurice Blanchot, Gérard Genette, John Updike, George Steiner, Jaime Alazraki, cu tot caracterul lor fragmentar, ne propun lecturi dintre cele mai competente ale literaturii scrise de Borges; o literatură „care a făcut coșmaruri în multe limbi, dar mult mai frecvent a ținut vise elegante și ingenioase“ (George Steiner). „Inovațiile narative ale lui Borges — e de părere americanul John Updike — izvorăsc dintr-un limpede sentiment de criză a literaturii ca tehnică. În pofida modestiei și a tonului de moderație, Borges propune un fel de revizuire esențială a literaturii însăși...“. Andrei Ionescu ne introduce, sem-nind versiunea românească a unor poeme, în universul poetic al scriitorului argentinian, iar Cristina Hăulică ne oferă o amplă selecție din „narațiunile“ lui Borges, însoțită de un foarte doct studiu, în limba spaniolă — „J. L. Borges — y el juego

llamado — Lectura“ — o abordare structuralistă a epicului borgesian.

Nu întîmplător, în același număr al „Secolului 20“, în imediata vecinătate a „antologiei“ Borges, îl aflăm pe Ezra Pound. Marele poet american aparține aceleiași familii de scriitori erudiți, un scriitor pentru care universul — la fel ca și pentru Borges — este asemenea unei uriașe biblioteci, „care cuprinde toate cărțile, nu numai pe cele care au fost scrise, ci și toate paginile și toate tomurile care vor fi scrise în viitor și, ceea ce e mai important, toate cele care ar putea să fie scrise“. Comentariul acesta al lui George Steiner la opera lui Borges nu i se potrivește în egală măsură și lui Ezra Pound? Traducerea din Sextus Propertius a poetului american — o traducere care se constituie mai curînd ca un fel de comentariu contemporan nouă, la versurile scrise cu două milenii în urmă, trădînd, spre nemulțumirea unor spirite obtuze și limitate, „originalul“ — ne dă o imagine foarte exactă a tipului de scriitor reprezentat, deopotrivă, de un Ezra Pound și de un Borges. Dealtfel, avem prilejul să citim un foarte subtil eseu, semnat de Ilieș Cămpăanu, care ne familiarizează cu universul atât de complex al poeziei lui Pound.

O traducere în limba spaniolă a splendidei nuvele scrise de D. R. Popescu, *Duioș Anastasia trecea*, și însemnările de călătorie din Finlanda — scrise cu vervă și inteligență de Eugen Uricaru —, vin să întregască acest număr al „Secolului 20“. La Simpozionul organizat sub emblema *Mit și literatură* în Finlanda, Andrei Bîțianu participă cu un foarte competent studiu publicat de asemenea în paginile revistei. Nu putem să nu semnalăm — oferindu-l atenției speciale a cititorilor, — atât de convingătorul eseu semnat de Geo Șerban: o foarte responsabilă luare de poziție împotriva formalismului cultural.

S.T.

O privire necruțătoare

ARHIP — personaj creionat cu o vervă acidă de către Dumitru Solomon *) — e alcătuit în mod intenționat numai din trăsături negative, un fel de comprimat, dacă se poate spune așa, al tuturor defectelor și racilelor întâlnite adesea la contemporanii noștri care ne fac traiul imposibil și ne amărăsc existența. Transformarea lui Arhip din humanoid în om e de altfel mai mult decît discutabilă, de vreme ce prima sa descoperire, în calitate de om, pare să fie minciuna! Arhip minte, înșală, fură la cîntar, (ca vinzător la aprozar), e carterist și dornic de mări, e suspicios, fiind convins că în permanență se pune ceva la cale împotriva lui; singura sa ambiție este de fapt aceea „de a se descurca în viață”. ...Într-o povestire Dumitru Solomon și-l închipuie pe Arhip transformat într-un miriapod, la fel ca eroul lui Kafka din capodopera acestuia, doar că metamorfoza lui Arhip — ni se sugerează de către creatorul lui — nu mai are de data asta nimic oribil sau tragic în ea: Arhip era un astfel de miriapod cu mult înainte de a se produce metamorfoza propriu-zisă. Iată-ni-l descris de către Dumitru Solomon într-un **portret-robot** cit se poate de revelator: „Acest computer cu înfățișare de om, cu buletin de identitate și permis de conducere, știe în ce loc trebuie să se afle într-un anumit moment, cînd să apară și cînd să dispară, cum și cu cine trebuie să trateze, de cine și în ce fel tre-

*) Dumitru Solomon, **Un unghi ascuțit**, Editura Albatros.

buie să se păzească, pe cine și cu cît trebuie să cointerezeze, cine trebuie să închidă ochii și cine gura etc”. După ce și-a lăsat prima nevastă — „care nu-i mai corespundea din punct de vedere intelectual” — Arhip s-a trezit proiectat într-o adevărată dramă cornelliană: „să ia o femeie coaptă, cu două case, mașină și cincizeci carnete CEC, a/5000 fiecare, sau să ia o blondă tină, drăguță, cu buletin de provincie care îl iubea sincer”. Arhip face marea greșală de a se lăsa în voia „sentimentelor”. Mariajul se sfîrșește în chip catastrofal pentru că în perimetrul existenței lui Arhip, în spațiul rarefiat din punct de vedere uman în care el trăiește, doar inautenticul are sorți de izbîndă. După un astfel de eșec lamentabil, Arhip, chiar **privit din afară**, nu mai pare om. „Deși continuă să aibă nas, gură, pălărie, bretele și un rest penibil de cîteva sute de mii, blocate în niște afaceri pe care cine știe cînd, unde, le va rezolva...”

Dacă tabletele acestea ne pun, după cum am mai spus, în fața indiscutabilului talent de pamfletar al lui Dumitru Solomon, piesele într-un act, grupate în cea de a doua secvență a volumului, aduc o schimbare nu atît de ton — nota acidă se păstrează — ci mai ales de mijloace. Satira capătă în aceste mici și foarte dense scenete un caracter mai nuanțat. **Damantes** — piesă de rezistență nu numai a volumului ci și a întregii dramaturgii scrise de Dumitru Solomon — e o parabolă cu tîlc în care binecunoscuta legendă a patului lui Procut este reluată și investită în același timp cu tulburătoare sensuri contemporane. Trimiterile vizează în primul rînd dogmatismul, nocivitatea acestuia. Cuvintele rostite de Damantes lîngă „patul lui Procut” — al cărui rost este să amputeze gîndirea în așa fel încît ea să încapă între strîmtorările sale dimensiuni și limite — sună cumplit, prilejuindu-ne un îndreptățit motiv de meditație: „Trebuie să-i aducem pe oameni la egalitatea lor primordiale, la normalitate. Numai astfel vor fi fericiți. Imaginează-ți o lume în care oamenii vor fi toți la fel, de aceeași înălțime, îmbrăcați la fel, locuind în case la fel, dormind la fel, iubind la fel... Toți filozofii să vadă lumea în același fel, actorii să joace la fel, criticii să scrie la fel...”. Despre mitul lui Sisif ni se vorbește în piesa **O sferă în vârful unei piramide**. Gîndirea și fapta îndrăzneată sînt puse în dialog cu scepticismul celor ce consideră inutil și zadarnic efor-

tul lui Sisif, iar ambiția sa absurdă și deșartă. Dorința lui Sisif de a ridica o sferă în vârful unei piramide e considerată de acești sceptici care se opun efortului său patetic și sublim drept o inutilă sfidare a legilor naturii, a experienței milenare a oamenilor. Dar fără această sfidare n-ar fi existat — e de părere Sisif și cu el și creatorul său din piesa comentată de noi — nici Galileu, nici Einstein, nici Cehov, nici Picasso și nici **Sinfonia destinului** a lui Beethoven!... Pornind de la binecunoscuta poveste a lui Creangă, „Capra cu trei iezi”, dramaturgul vrea să ne pună în fața unei situații fără ieșire. Cum să deosebească ieziul cei neștiutori și inocenți vocea lupului înșelător de vocea mamei lor? Rămînd închiși, izolați de lumea dușmănoasă de afară, n-ar fi fost ei, oare, condamnați la moarte prin inanție? Drama iezielor din poveste este drama de totdeauna a inocenței pentru care orice contact cu lumea poate avea repercusiuni tragice. O mică **glumă** scrisă de Dumitru Solomon al cărei simbură ni se pare a fi cit se poate de amar...

În ultima secvență a cărții, Dumitru Solomon vrea să ne vorbească despre impostură. Impostura în literatură, de pildă, impostura unor nechemati care vor cu orice preț să scrie scenarii de film!

Eroul narațiunii **Unitate în diversitate** se ridică împotriva „subtilității” din pricina căreia — e de părere respectivul personaj! — „n-am cucerit încă piața mondială” (În viziunea scenaristului respectiv, notează cu ironie autorul povestirii, piața mondială „arată ca un fel de piața Matache, dar de o mie de ori mai mare, cu tarabe colorate unde lumea se imbulzește în fața cutiilor cu filme nesubtile”). Pătrundem, împreună cu naratorul, într-un adevărat infern al locurilor comune, al clișeeilor despre viață pe care o nesfîrșită cohortă, ca să zicem așa, de nechemati, îl susțin cu o pasiune demnă de o cauză mai bună. Sînt toți acești falși autori, toți acești impostori un pericol public?, se întreabă în subtextul povestirilor sale Dumitru Solomon și întrebarea, odată pusă, merită toată atenția. Punind întrebarea, autorul acestor crochiuri desenate cu o peniță ascuțită ne indică și în același timp ne obligă să luăm o atitudine, meditînd asupra ei.

Sorin Titel

Tudor Pamfile

TUDOR PAMFILE s-a născut în noaptea de 10 spre 11 iunie 1883 în comuna Țepu din apropierea Tecuciului. Era fiul lui Costache și al Vasilicăi Pamfile. Mama viitorului folclorist — la fel ca și Smaranda, mama humuleșteanului Ion Creangă — ne mărturisește autorul „își pusese toată nădejdea într-un viitor al meu întemeiat pe truda învățăturii de carte”.

În anul 1899 devine bursier la „Școala fiilor de militari” din Iași. Patru ani mai tîrziu Pamfile își descoperă însă adevărata sa vocație: auzind, în 1903, o conferință a lui Teodor Burada despre Anton Pann, Pamfile se hotărăște să devină folclorist. În vacanța din primăvara lui 1903, el culege **Cîntece din Ținutul Tecuciului**, pe care le va publica în revista „Sezătoarea”, în nr. 1, 2, 5, 6 din 1903. În toamna aceluiași an, Pamfile publică, tot în „Sezătoarea”, nr. 7—8, **De-ale copiilor, din comuna Țepu, jud. Tecuci**, iar în anul 1904 colaborează cu tot mai numeroase și variate materiale folclorice.

Anul 1906 îi aduce o bucurie imensă: apariția primului său volum de folclor: **Jocuri de copii**. Anul 1908 marchează un nou eveniment: împreună cu învățătorul Mihai Lupescu scoate revista de folclor „Ion Creangă”, care va dăinui pînă în anul 1921. Același „moș Lupescu” (care a avut o substanțială contribuție și la publicarea revistei de folclor „Sezătoarea”) îi va ajuta pe Tudor Pamfile și pe Vasile C. Nicolau să publice și revista de „cercetări și mărturii istorice” „Miron Costin” (1913—1919). În această perioadă Pamfile se încumetă să editeze chiar o revistă literară bisăptămînală — „Florile Dalbe” (1919). Demnă de amintit este însă activitatea sa, îndeosebi folcloristică, din paginile revistei „Ion Creangă”, precum și din coloanele altor reviste ale vremii: „Freamătul”, „Neamul românesc literar”, „Însemnări literare”, „Convorbiri literare”, și, desigur, „Viața românească”. Multe dintre piesele folclorice publicate în presă, cărora li se vor alătura altele recent culese de Pamfile, vor fi publicate în numeroase volume, majoritatea sub auspiciile Academiei Române.

Tudor Pamfile este unul dintre cei mai activi culegători de folclor din țara noastră. El poate fi comparat — în privința numărului mare de volume tipărite — cu S. Fl. Marian, pe care îl continuă în unele direcții. Cele aproximativ 30 de volume aparținînd lui Pamfile au o variație gamă: de la jocuri de copii și cîmilituri, la poezie și proză populară; de la studii de etnografie, la lucrări cu caracter istoric etc. În coordonate aproximativ similare cu volumul **Jocuri de copii** se înscrie și colecția din 1908, **Cîmilituri românești**. Folcloristul a adunat din satul său natal și din alte sate, pe lîngă cele amintite, și o serie de basme, povești, snoave etc., pe care le-a „întocmit” și publicat în diferite volume: **Graiul vremurilor**, **Povești** (1909), **Feti-Frumosi de odinioară**, **Povești** (1910) și **Un tăciune și-un cărbune**. **Povești** (1914). Ceea ce reprezintă însă un capitol important în cadrul activității sale folclorice este lirica populară, volumul său reprezentativ fiind intitulat **Cîntece de țară** (1913). Ampla colecție (359 pagini), conține cîntece bătrînești, doine, strigături. Figurile istorice ale unor conducători iubiți de popor, cum ar fi Tudor Vladimirescu și Alexandru Cuza, sînt evocate cu multă căldură. Tudor Pamfile publică și o serie de monografii etnografice, cu un varlat cuorins, la baza cercetării stînd nu atît culegerii personale, cît volume apărute anterior, îndeosebi cele ale lui S. Fl. Marian, pe care le continuă într-o bună măsură. Dintre studiile sale etnografice, din domeniul mitologiei populare etc. amintim: **Sărbătorile de vară la români** (1910), **Sărbătorile de toamnă** (1914), **Cerul și podoabele lui după credințele poporului român** (1915). Un loc aparte îl ocupă studiul **Mitologie românească**, 3 vol. (1916, 1924). Cu toate că aceste studii nu sînt elaborate la același nivel, ele se remarcă, în ansamblu, printr-un bun conținut științific.

„Înzestrat cu o outere de muncă neobișnuită — va consemna. Artur Gorovei, în 1928 — Tudor Pamfile a scris mult și a dat la iveală o comoară nepretuită de cunoștințe despre sufletul poporului nostru, care poate că ar fi rămas pe veci pierdută, dacă nu ar răscoli el toate ungherele țării ca s-o descopere”.

Acestui deosebit de înzestrat și harnic folclorist de la începutul secolului nostru — care a fost Tudor Pamfile — îi dedicăm și noi rîndurile de față, la împlinirea unui veac de la nașterea sa.

Virgiliu Ene

Lansare de carte

■ La Biblioteca „M. Sadoveanu” din Capitală a avut loc lansarea noului roman „Cloșca cu puil de aur” de Stelian Păun, apărut în Editura „Eminescu”. Au vorbit despre lucrările autorului Gh. Bulgăr și Al. Raicu. Au mai luat cuvîntul Ion Hulea, din partea conducerii Bibliotecii „M. Sadoveanu”, ca și unii urmași ai personajelor din roman, — Alex. Mărdare, Stelian Cristescu, Achim Constantin, originari din județul Teleorman, care l-au cunoscut personal pe Zaharia Stancu și Marin Preda.

Un scriitor de omenie

MULTE lucruri frumoase, încărcate de omenie, care nu se pot striga, însă, în gura mare fără ca să nu vestești ceva din puritatea și prospețimea lor funciară, mă leagă de scriitorul sexagenar de acum Haralamb Zincă. Anii de muncă pasionată și dăruită din redacțiile revistelor „Viața Românească” și „Lucea-fărul”, anii de activitate în aceeași organizație de partid de la Uniunea Scriitorilor, același grup de prieteni de neuitat, dintre care mult regretații Mihai Dragomir, Nicolae Tăutu, Al. Șahighian, Cezar Drăgoi, șederea în același cartier și-apoi în aceeași casă, respectul pentru părinții lui, plini de căldură și prietenie pentru prietenii fiului lor, planurile și visurile literare, contactul nemijlocit, printr-o atentă lectură, cu aproape toate cărțile sale, care se ridică la un număr de-a dreptul impresionant, de la cele inspirate din rezistența antifascistă și din anii celui de-al doilea război mondial, care i-au marcat tinerețea zbuciumată: **Jurnal de front** (1954), **Un cvib în tranșee** (1959), **Dintre sute de catarge** (1961), **Ultima noapte de război** (1972), **Dragoste moartă** (1975),

la romanele polițiste și de aventuri militare, precum **Cazul R 16** (1953), **Atac la obiectivul 112** (1956), **Moartea spionului fantomă** (1963), **Zefirul** (1964), **Taina cavalerului de Dolenga** (1965), **Ordinul Stejarului în acțiune** (1965), **Ceasurile sfintului Bartolomeu** (1965), **Moartea vine pe bandă de magnetofon** (1966), **Ochii doctorului King** (1968), **O crimă aproape perfectă** (1969), **Crima de la 217** (1970), **Limuzina neagră** (1973), **Disparut fără urmă** (1973), **Supersonicul 01 decolează în zori** (1974), **Un glonte pentru rezident** (1975), **Soarele a murit în zori** (1976), sau cărțile de montaj documentar: **Și a fost ora H** (1971) și cutremurătoare: **Un caz de dispariție**.

Cînd l-am văzut prima dată, prin 1952, cu ochii adăpostiți după ochelarii fumurii, cu vorba gravă, riguros măsurată, uneori incopciată în lozincile vremii, marcat de sinceră principialitate, n-am putut bănui cîtă omenie, cît spirit de jertfă în numele prieteniei, cîtă căldură și generozitate se ascund în el. Mi l-a descoperit viața, zi de zi, ca și cînd aș fi citit o carte, pagină cu pagină. H. Zincă mi-a ilustrat, nu o dată, proverbul românesc după care „prietenul la nevoie se cunoaște”. Și nu e vorba de mine, ci de mulți confrați.

Mi l-au descoperit, însă, cărțile sale.

H. Zincă n-a căutat, în cărțile sale polițiste, de aventuri ori în romanele de colaj, să realizeze senzaționalul în sine sau să cultive gustul pentru literatura de consum, cu prețul înșelării cititorilor. H. Zincă și-a scris toate cărțile cu o admirabilă probitate profesională, cu spirit de răspundere, cu respect desăvîrșit pentru cititor, din perspectiva umanismului socialist. Cărțile lui spun frumos adevărul, uneori sînt cutremurătoare prin conținutul lor tragic, dar pline de umanism, capabile să placă cititorului și să participe eficient la desăvîrșirea lui morală. Ele ating mereu o țință morală, fără a fi, însă, sîcîitoare

și moralizante. Scrierile lui H. Zincă au întotdeauna o acțiune antrenantă, palpitantă chiar, un nerv dramatic și o vibrație umană deosebită. Autorul lor — om cu șira spinării foarte dreaptă și ateu convins — nefăcînd, deci, parte din nici o bisericuță literară, le-a creat o soartă, în fața criticii, nu tocmai de învidiat, uneori chiar supărătoare. Căci e de neconceput ca o carte a unui scriitor consecvent cu poziția sa estetică, o carte cerută de cititori, smulșă de acesia cu lăcomie din rafturile librăriilor și bibliotecilor, să nu se bucure măcar de o recenzie, fie și injurioasă, din cauza unei critici care se dă peste cap după toate năzbitiile, de la noi sau de aiurea. Exclusivismul critic în numele oricărei ifos estetice este condamnat. Să ne ierte unii din confrații noștri că le atrag atenția asupra acestui lucru și acum, la 30 de ani de la debutul editorial al unui scriitor original ca H. Zincă. Pentru mulți nu-i o noutate; am făcut-o încă de cîteva ori pe parcursul evoluției acestui scriitor inspirat, harnic și de o mare omenie, pe care gloria și succesul în fața criticii nu l-au răsfățat niciodată. În schimb, l-au răsplătit cititorii cu prețuirea și interesul lor sincer pentru cărțile lui pline de firesc, de sinceritate și de omenescul adevărat.

Deși l-am simțit mereu aproape, nu i-am făcut prea multe mărturisiri lui H. Zincă, n-am făcut, de altfel, nici altora. Îi mărturisesc acum, în finalul acestor rînduri omagiale, că i-am citit întotdeauna cărțile nu din obligații profesionale, ci **din și cu plăcere**, asemenea numeroșilor săi cititori. La mai multe și tot mai bune cărți, la mulți ani, Haralamb Zincă!

Ion Dodu Bălan

Scene critice

Critica

CRISTIAN LIVESCU publică a doua sa carte de critică*) conținând eseuri și recenzii inegale ca întindere dar și ca valoare. Un scurt eseu despre ideile lui Maiorescu la 1867, de estetică a poeziei, corect dar lipsit de perspectivă critică, repetind în alt limbaj textul maiorescian, deschide volumul. Nu se înțelege de ce i-a fost acordat acest „loc de onoare”. Un remarcabil eminescolog pune însă în evidență eseuul *Eminescu — introducere în mitologia poetică*. În comparație cu Dan C. Mihăilescu, tânăr critic și el, autor al unei îndrăznețe și riscante încercări de a-l bizantiniza pe Eminescu, Cristian Livescu vădește o mai matură stăpânire a limbajului critic și o mai convingătoare supunere la spiritul textelor. La primul, erudiția, admirabilă, stăpânește interpretarea, la celălalt, interpretarea este stăpânită pe o erudiție nu mai puțin admirabilă. Cristian Livescu nu vine spre text dinspre o ipoteză teoretică, ci rămâne la text dezvăluindu-i mai pregnant coerența propriilor ipoteze. Studiul său valorifică inteligent (nu și explicit!) deschiderea de orizont critic pe care a realizat-o Ioana Em. Petrescu în cercetarea consacrată modelelor cosmologice, arheologice și mitologice eminesciene. Fără să o citeze, noul eminescolog îi urmează metoda. *Memento mori* și *Sărmanul Dionis* îi prilejuiesc două lecturi admirabile prin claritate, coerență și imaginație critică. Tânărul eminescolog este interesat de constituirea magico-mitică a unui topos poetic specific eminescian: „coborîrea în adîncurile sufletului”. Excelent susținută este ipoteza privitoare la *Memento mori*, unde „tablourile înșiruite urmăresc nu atât cuprinderea civilizațiilor străvechi, mistuite de timp, cât mai ales condiția «cugeătorului» (s.a.) în marele templu al lumii, «unde secolii se torc»”. Mag (sau înțelept), artist (sau

*) Cristian Livescu, *Scene din viața imaginară*, Ed. Cartea Românească.

poet), zeitate (în *Memento mori*) sau ascet inițiat (în *Sărmanul Dionis*), cugeătorul eminescian refuză în egală măsură lumea dată pentru a căuta idealitatea pierdută, comuniunea primordială a sufletului cu lumea. Nu atât originală cât original argumentată este această ipoteză în studiul lui Cristian Livescu.

Un referat despre imaginea lui Eminescu în *Istoria literaturii românești contemporane* (1934) a lui Nicolae Iorga este descriptiv, jocul de uimiri ale referentului vis-à-vis de obtuzitățile și subiectivismele istoricului literar netrecind granița dintre rezumatul de idei și interpretarea lor în spirit critic. Fără spirit critic sînt recenzate *Hyperion*, *I. Viața lui Eminescu* de George Munteanu și *Eminescu* de Eugen Todoran, nu însă și *Eminescu sau gânduri despre omul deplin al culturii românești* de Constantin Noica pe care Cristian Livescu o intimină cu o obiecție întemeiată: „Și totuși, unde se află poetul? — te întreb pe bună dreptate, la sfîrșitul acestor pagini captivante. [...] A fost Mihai Eminescu un mare poet numai pentru faptul că a fost un «om deplin»? A ignora legile speciale ale imaginarului poetic, perpetua sa deschidere vizionară, înseamnă a atribui întregului travaliu din aceste caiete (manuscrisele eminesciene, I.B.) intenții străine scopului lor de căpătîi”. Intuiția iorghistă a sufletului eminescian „complet, integral” devine la Constantin Noica teza unui spirit exhaustiv.

Alt studiu remarcabil, sprijinit în esență pe simbolistica imaginarului descifrată de Gilbert Durand, argumentează în favoarea unei noi idei despre poezia bacoviană, interpretînd-o ca pe un manierism al viziunii infernale. Bacovia este citit ca un mistic invers ale cărui rugăciuni disperate vor să apropie moartea pentru a grăbi renașterea unui alt mod al ființei. Paradisul bacovian trece mai întîi prin infern iar regresivitatea anunță o renaștere extatică. Deși aparent hazardată, ipoteza este susținută cu o surprinzător de coerență analiză a imaginarului bacovian. Poezia lui Bacovia închide aporiile ființei ce nu se poate reintegra orizontului său de autenticitate deplină decît des-ființînd orizontul lumii reale. Mortificarea naturii naturale și umane nu este decît un rit de trecere spre adevărata natură a ființei. Dar absența extaticului, în această poezie a trecerii printr-un infern care ar putea conserva și resuscita utopia idealității, dă seama despre tragismul viziunii bacoviene. Poezia lui Bacovia este, totuși, o utopie fără speranță. Fără această nuanță, splendorul eseu al lui Cristian

Livescu construiește și el o utopie înfrîntă de realitatea textului bacovian, care se închide asupra sa ca triumf al poeticului devenit substitut al existenței. Paradisul lui Bacovia este pur estetic, infernul însă este mai mult decît atît.

Secțiunea de recenzii a volumului confirmă talentul criticului pentru comentariul de poezie, deși lasă impresia că „știle mici îl încodomează”. Ipotezele sînt mai cumînți. Descripția urmează traiectorii previzibile. Limbajul nu este lipsit de adevare, dar zborul imaginației este mai jos. Cristian Livescu are nevoie de o suprafață mare pentru a-și lua avînt și în genere o găsește acolo unde pista de decolare a fost încercată de nenumărate ori înaintea lui. Neglijente sînt însă comentariile de proză. Nici limbajul critic nu mai pare a sta sub stăpînirea recenzentului, luînd-o razna spre sensuri sau ambiguități involuntare: „Romanul «Fidelitate» (de Ovidiu Genaru, I. B.), consacră epicului o parte din elementele unui univers suficient de amplu pentru a putea fi asaltat din perspective diverse”. Dincolo de incongruența formulării, nu se înțelege de ce un anume univers ar trebui să fie neapărat „suficient de amplu” pentru a putea fi privit din mai multe perspective. Lucrurile stau, în realitate, exact pe dos: cu cît perspectivele sînt mai numeroase, cu atît elementele universului epic sînt, fatalmente, mai puțin ample. O formulare nefericită este și aceasta: „Problema curajului (s.a.), obsesivă în proza deceniului din urmă, nu putea ocoli romanul de năduf ideologic al lui Dumitru Popescu”. Înțelegem că „problema curajului” ar avea o existență independentă și obiceiu de a ocoli unele romane, dar nu înțelegem, propoziția nefiind ironică, ce va să zică expresia „năduf ideologic”. Într-un loc un prozator este considerat maestru al povestirii pentru ca imediat să urmeze un citat perfect contrazicător: „se iubită pînă la pierdere minții”. Un roman de George Bălăiță „e construit pe seama unei enigme”, ceea ce ar fi o exprimare adecvată doar dacă enigma respectivă și-ar fi dat seama de ceea ce i s-a întîmplat. „În pofida unor necizelări și a unor fluente rudimentare de stil (decî influențe! I. B.), care denotă o febrilitate excesivă de redactare, «Orgolii» rămîne din destule alte pricini un roman memorabil”. Ar însemna că și „pricina” în-fluenței ar fi la fel de memorabilă? După opinia lui Cristian Livescu, Al. Ivasiuc și Ion Lăncrănjan ar face parte din aceeași generație. Este o diferență de o generație între cei doi, însă, care face imposibilă această afirmație. Al. Ivasiuc este considerat, de asemenea, deschizătorul de drum al ro-

manului obsedantului deceniu. În fapt, acest roman începe cu *Morometii II* de Marin Preda. Despre stilul eseistic al lui Ion Lăncrănjan ni se spune că este „un fel de artizanat al voinței de a fi frust”, ceea ce conține o contradicție în termeni, artizanatul implicînd și artificiu. „Al. Piru ne apare călinescianul savant” scrie Cristian Livescu, ca și cum există și călinescieni analfabeți, alții semidocți, alții autodidacți s.a.m.d. Nici comentariile critice nu-l favorizează pe tînărul, totuși, critic: „Critica lui Al. Piru polifonizează cu corectitudine temele principale ale operei călinesciene”. Ce vrea să însemne polifonia aceasta? „Critica își va reocupa pozițiile autoritare cînd se va obișnui să nu-și ridice ochii din propria tradiție, respectînd-o pînă la venerație”. Pînă la gestul suprem al tragicului Oedip, criticul i-ar mai rămîne doar un pas, după o asemenea autoritară punere la punct.

Cartea se încheie cu un studiu întins consacrat barochismului lui Miron Costin, a cărui scriitură — teză susținută cu finețe și erudiție — se află sub semnul labirintului. Cristian Livescu ne apare ca un critic pe cît de talentat pe atît de inegal în manifestări.

Ioan Buduca

Calendar

- 25.VI.1920 — s-a născut Bogdan Căuș
- 26.VI.1904 — s-a născut Petre Păndrea (m. 1968)
- 26.VII.1925 — s-a născut Al. Simion
- 26.VII.1927 — a murit Vasile Păruian (n. 1882)
- 26.VI.1936 — a murit C. Stere (n. 1865)
- 26.VI.1940 — s-a născut Ion V. Strătescu
- 27.VI.1887 — s-a născut Em. Lucașu (m. 1946)
- 27.VI.1968 — a murit Const. Igătescu (n. 1887)
- 28.VI.1919 — s-a născut Ion D. Sărbu
- 29.VI.1819 — s-a născut Nicolae Bălcescu (m. 1852)
- 29.VI.1907 — s-a născut Varro Deszo
- 29.VI.1922 — s-a născut Ioan Dan
- 30.VI.1945 — s-a născut Dorin Tudoran
- 30.VI.1962 — a murit B. Jordan (n. 1903)
- 1.VII.1917 — a murit Titu Maiorescu (n. 1840)
- 1.VII.1921 — s-a născut Ion Mihăileanu
- 1.VII.1925 — s-a născut Ion Maxim (m. 1980)
- 1.VII.1929 — s-a născut Costache Olăreanu
- 1.VII.1941 — s-a născut Ion Pop
- 2.VII.1891 — a murit Mihail Kogălniceanu (n. 1817)
- 2.VII.1893 — s-a născut Demostene Botez (m. 1973)
- 2.VII.1895 — s-a născut Mihai Tican-Rumano (m. 1967)
- 2.VII.1914 — a murit Emil Gîrleanu (n. 1879)
- 2.VII.1919 — s-a născut Ștefan Fay
- 2.VII.1926 — s-a născut Octavian Paler
- 2.VII.1947 — s-a născut Dan Verona
- 3.VII.1900 — a murit Ioan A. Lapadatu (n. 1844)
- 3.VII.1923 — s-a născut Paul Nicolae Mihail
- 3.VII.1927 — s-a născut Ștefan Gheorghiu
- 3.VII.1929 — s-a născut Zeno Ghilescu
- 3.VII.1948 — s-a născut Mihai Tăutulici
- 4.VII.1923 — s-a născut Haralamb Zîncă
- 4.VII.1936 — s-a născut Bartis Ferenc
- 4.VII.1949 — s-a născut Victor Atanasiu
- 5.VII.1920 — s-a născut Iulia Soare (m. 1971)
- 5.VII.1929 — s-a născut Aurel Doboveanu
- 5.VII.1931 — s-a născut Al. Oprea
- 5.VII.1935 — s-a născut Nikolas Berwanger
- 6.VII.1906 — s-a născut Ilie Ienea (m. 1974)
- 6.VII.1920 — s-a născut Dragoș Vișcol (m. 1981)
- 6.VII.1924 — s-a născut Alexandru Sen
- 6.VII.1937 — s-a născut Teofil Botea
- 6.VII.1939 — s-a născut Voicu Bugariu
- 6.VII.1944 — s-a născut George Alboiu
- 6.VII.1947 — s-a născut Gabriela Negreanu
- 6.VII.1956 — a murit Constantin Narly (n. 1896)
- 7.VII.1932 — s-a născut Ion Arcaș
- 7.VII.1951 — s-a născut Daniela Caurea (m. 1977)
- 7.VII.1964 — a murit Ion Vinea (n. 1895)
- 8.VII.1906 — s-a născut Lato Erdely Anna

Prima verba

19...

■ CA o inscripție străveche în piatră, cu semne al căror înțeles îl știm alături de altele pe care vremea le-a șters pînă la indescifrabil, așa ne apar „poemele aromâne” cu care debutează — neobișnuit debut! — Kira Iorgoveanu (*Steaua di dor*, Ed. Eminescu). Un farmec de mister lingvistic au textele pentru cititorul inocent care, ajutîndu-se de glosarul pus la urma cărții, poate, dacă vrea, să le înțeleagă cvasi-integral. Pentru filologi, în special pentru cei acomodați cu studiul limbilor române și al dialectologiei ele au și un farmec de arheologie lexicală și gramaticală. Și pentru unii și pentru alții, textele au un farmec poetic precum al poeziei lirice de odinioară, sentimentală pînă la romanțios și plină de ecouri dintr-o lume veche a cărei geo-istorie și mentalitate mai răsună ca amintire și, mai ales, ca pretext de reverie pentru cei care, ca autoarea poemelor, au în legătură cu ea impresii ca să zică așa genetice. Dar și nouă, celorlalți, necunos-

cători ai idiomului aromân, lumea evocată în cartea Kirei Iorgoveanu ne spune multe în ordinea apartenenței lingvistice comune și chiar a istoriei; populație de limbă română din sudul peninsulei balcanice, din Epir și Macedonia, aromânii (armânii) dau seamă, prin dialectul pe care-l vorbesc, de unitatea ce o făcea acesta cu daco-româna și, implicit, de vîrsta matinală a limbii române. Încît, a citi astăzi poezii în aromână e ca și cum ai călători în biografia cuvintelor limbii române, spre izvoare. Un prim sens al cărții Kirei Iorgoveanu e, așadar, istorico-lexical.

Cartea e însă una de poezii. Și anume poeziile unui contemporan de-al nostru. Care simte și gîndește acum. Sentimentele și gîndurile poetei sînt concentrate în jurul a două mari teme lirice: existența universului aromân, privită cu o nostalgie mitologizantă, și erotica. Prima temă e divers înfățișată, într-un crescendo, totuși, al cărui pol maxim pare să fie evocarea limbii, a graiului străbunilor. Așa este poemul *Fintina farălei* (Fintina neamului): „Fintina mea, ghilia tut ț-u caftu, / Ci mi-agrîșii cum ni-lăști tinireafa... / Ci iuțido lu negu ta-s mi mutrescu / Nu pot si-ni vedu ni boia mea, ni fața / / Ci seatea șcretă gur ni-u usucă / / S-nu pot ta-s beau dit xeanili izvoari... / Ci tuti apili ți vor s-mi-ascaldă / / Inî lindzidzăscu suflitu ș-mi doari / / Ți ploaci greauă gura ț-astupă? / Puteari nu-avem ta-s ți dișcl'idem! / / Ci firî apa ta di zboari vec'li / Tu Seatea Laie daima-a ni-ncl'idem! / / Fintina mea, nu voi s-ti cheri, așteaptă / Ci ploacea cu-a mea vreari va-u tuchescu / S-tu apa ta — ghilie tora frîmță / Ni Carti mari va-s adghiviscu! / / iată cum

sună textul în daco-română (să-mi fie iertate eventualele licențe de „traducere”!): „Fintina mea, oglinda tot ți-o caut, / Că am uitat cum este tinerețea... / Că pretutindeni unde merg să mă privesc / Nu pot să-mi văd statura și nici fața / / Că setea blestemată gura mi-o usucă / / Și nu pot bea din străinele izvoare... / Că toate apele ce vor să mă spele / Imi imbolnăvesc sufletul și mă doare / / Ce criptă grea gura ț-astupă? / Puteri n-avem să te deschidem! / Că fără apa ta de cuvinte vechi / în Neagra Sete noi mereu ne-nchidem! / / Fintina mea, nu vreau să te pierd, așteaptă / Eu criptă cu-a mea dragoste-oi topi-o / Și-n apa ta — oglindă acum spartă / Ca-ntr-o Scrisoare mare voi citi-o!”. Tema a doua, iubirea, e tratată în manieră tradiționalistă, cu divulgarea somptuoasă a sentimentului în registru romanțios, o somptuoasă care mai mult ascunde tensiunile, semn de discreție comportamentală ce face ca tulpăburele lăuntrice să apară ca lîmpede în expresie; lîmpede dar nu senin, căci deseori sentimentul erotic e chinuitor, dominat de dezamăgire și neîmpăcare.

După ce a alcătuit acum cîțiva ani o antologie de poezie populară aromână și l-a transpus pe Eminescu în aromână, Kira Iorgoveanu se exprimă pe ea însăși în vechiul grai. Gestul are înaintea de toate valoarea unui legămint de credință și continuitate și e superb prin puritate. *Steaua di dor* e, deci, o carte-omagiu, și trebuie privită ca atare.

Laurențiu Ulici

VIATA ȘI TEXTUL

ORICE mare scriitor — și Camil Petrescu nu face excepție — pare să intre, odată recunoscut ca atare, în zona platitudinilor critice imperturbabile. Despre opera lui totul se știe; nu mai rămâne decât să se caute noi puncte de vedere. În acest sens orice critică este creatoare, indiferent dacă o declară sau nu. Există însă două feluri de critică: una care **descoperă**, explorând și valorificând într-un sens nou relieful existent al operei, și alta care **inventează**, adăugind operei noi dimensiuni prin accentuarea și dezvoltarea unor aspecte particulare. Și apoi: descoperirea privește întotdeauna ansamblul, în vreme ce de regulă invenția se referă la fragmente, eșantioane, detalii. Într-un caz ceea ce se știe este reluat și continuat, chiar dacă adesea prin contestare, în celălalt este programatic ignorat. Nici una din cele două atitudini nu poate fi însă judecată în sine. Decisivă rămâne proba adecvării la operă; căci sînt opere al căror spirit obligă la descoperire și altele care pretind un demers esențial inventiv.

Cum îl vom privi, știind aceasta, pe Camil Petrescu? El este unul din puținii noștri scriitori **compleți**, în înțelesul că practicînd toate genurile literare s-a impus în cadrul fiecăruia ca o figură proeminentă; îl revendică, de aceea, egal îndreptățite, și istoria poeziei, și istoria prozei, și istoria dramaturgiei, și istoria gândirii literare românești; iar cînd, în fine, va fi scoasă la lumină și opera sa filosofică despre **doctrina substanței**, nu este deloc improbabil ca într-o asemenea viitoare istorie a filosofiei naționale din secolul al XX-lea numele lui să se afle tot la loc de frunte.

În ciuda acestei divizări exterioare și cu toate că acoperă o suprafață vastă de preocupări, literatura lui Camil Petrescu este atât de coerentă și de unitară încît pînă și diferențele normale de structură dintre un gen și altul rămîn cu totul secundare. Există, desigur, o serie de teme fundamentale definitorii, a căror identificare nu este cituși de puțin dificilă; există și un șir de motive specifice, oarecum ușor de indicat și de analizat; caracteristice sînt și procedeele narrative, dramaturgice și poetice, multe avînd de altfel și valoare de inovații; dar unitatea operei lui Camil Petrescu nu ține de prezența lor și, mai cu seamă, nu decurge din ele. Dacă este adevărat, cum s-a spus, că orice „tehnică” ascunde o „metafizică”, trebuie să acceptăm că în cazul acestei literaturi este valabilă formula inversă: orice „metafizică” propune și produce în plan literar o anumită „tehnică”. Fiindcă literatura lui Camil Petrescu își datorează obiectivele și strategiile unei „concepții”, unei atitudini filosofice precizate.

Probabil că tocmai de aceea s-a și discutat incomparabil mai mult despre „tehnică” lui Camil Petrescu — și, în această ordine, despre meritele lui, altminteri de necontestat mari, în direcția modernizării prozei, a poeziei, a dramaturgiei și a gândirii literare autohtone — decît despre dimensiunea filosofică a creației lui.

Care, trebuie însă limpede spus, nu poate fi totuși redusă la — ori dedusă din — opera filosofică. Dincolo de amănuntul deloc neînsemnat că pînă astăzi aceasta este practic necunoscută în înfățișarea și la proporțiile ei reale, ceea ce face hazardele supozițiile și interpretările bazate pe declarațiile autorului însuși ori pe cele cîteva fragmente publicate, ar fi să identificăm școlărește planuri și domenii ce nu se pot totuși confunda. Mai degrabă putem spune, în asemenea împrejurări, că literatura și filosofia au același punct de pornire, realizîndu-se fiecare autonom. Căci sînt scriitori a căror operă sfîrșește prin a propune o viziune asupra omului și a lumii și scriitori a căror operă se naște dintr-o viziune asupra omului și a lumii; pentru cei dintîi literatura este fundamental **expresie**, pentru ceilalți fiind mai ales **exprimare**. Recursul lui Camil Petrescu la filosofie (ce poate fi socotit, în funcție de perspectiva adoptată, fie o „cădere” în abstracții, fie o „înălțare” la concepte), manifestat ulterior față de creația literară, chiar dacă de la un moment dat cele două

activități s-au aflat într-un raport de con-comitență și de paralelism al preocupărilor, provine din impulsul original spre acreditarea unei modalități de cunoaștere și de înțelegere a lumii. Dar filosofia nu „dublează” literatura, nu o „întărește” și nici nu o „explică”: sursa lor fiind comună, căile, mijloacele și, în ultimă instanță, chiar țintele diferă. Filosofia descrie o viziune asupra lumii, în vreme ce literatura conține una descriind însăși lumea.

Exponentul și deopotrivă instrumentul unei viziuni particulare asupra lumii este în literatura lui Camil Petrescu personajul, de la care, de altfel, pornesc toate înnoirile aduse de acest scriitor în proza și în dramaturgia lui. Eroul camilpetrescian reprezentativ posedă, mai întîi, o remarcabilă capacitate de a se exprima integral, făcînd oarecum inutilă sau marginalizînd intervenția directă a autorului; această independență a personajului se observă cel mai bine în romane, în **Ultima noapte de dragoste, întîia noapte de război** și în **Patul lui Procust**, unde stăpînesc, la propriu, narațiunea. Sînt personaje care se **comunică**. În piesele de teatru, prin natura însăși a genului, libertatea de mișcare a eroilor este considerabil mai mare, aici vîdîndu-se însă cu pregnanță o altă notă definitorie a personajului camilpetrescian: singurătatea. Sau, și mai exact, izolarea. Monologînd rareori, de nu chiar niciodată, personajele dramaturgiei lui Camil Petrescu nu reușesc totuși vreodată să dialogheze cu adevărat. „Mesaje” lor par să nu fie auzite de cei cărora le sînt destinate; ori sînt înregistrate și interpretate aiurea, infidel, denaturat, alterat. Sînt personaje care **nu comunică**. Autorul însuși, exclus din scenă prin forța lucrurilor, se comportă aidoma eroilor săi: indicațiile de regie și interpretare, celebrele indicații și paranteze camilpetresciene, care au dat și probabil mai dau atîta bătaie de cap regizorilor și actorilor, sînt în mod evident mesaje aruncate în neantul incomunicabilității. Nu parazitează, cum s-a insinuat, textul; constituie, și ele, un text; diferit, independent, solitar, căutînd o comuniune care i se refuză, cum de altminteri se refuză tuturor. Situația este aceeași în **Patul lui Procust**, roman ce îmbină patru texte (al lui Fred Vasilescu, al Doamnei T., al lui Ladima, al autorului) năzuindu-se spre o textură ce nu se realizează decît în sens negativ, ca absență. **Celălalt**, fiindcă în literatura lui Camil Petrescu există mereu un „celălalt” obsesiv și obsedat, spre care se îndreaptă toate speranțele și de la care vin toate dezamăgirile, nu răspunde; ori, dacă o face totuși, răspunde incomplet, nepotrivit, în contratimp, superficial sau neînțelegător. Deficitară, cînd nu e cu totul imposibilă, comunicarea este principala problemă a literaturii lui Camil Petrescu; principala problemă și principala preocupare.

Orice comunicare presupune (măcar) doi termeni și se realizează numai dacă și cînd aceștia sînt compatibili. Nu absența „celuilalt” sau a „celorlalți” generează în literatura lui Camil Petrescu imposibilitatea comunicării sau măcar dificultatea ei, ci incompatibilitatea termenilor. Fără a fi niște „neînțeleși” după tipicul romantic degradat în drame bulevardiere și romane sentimentale, eroii camilpetrescieni au această particularitate: nu se înțeleg între ei. Alcătuiesc o lume divizată, pulverizată, babilonică; nu vorbesc deloc aceeași limbă. Și-au cîștigat individualitatea, pierzîndu-și însă apartenența: sînt niște exilați. De aceea se comunică fără a reuși totuși să comunice. Nu tînjesc îrsă după omogenitatea pierdută, știînd că reintegrîndu-se și-ar anula libertatea: toți ar putea spune, cum o face Gelu Ruscanu în **Jocul ielelor**, că „lumea asta din care îți tragi hrana este atît de abjectă, încît nu te acceptă și nu te tolerează decît cu prețul complicității”; și nu vor, nu mai vor să fie complici. Refuză amestecul, confuzia, subordonarea, uniformitatea, visînd o lume armonioasă, a diferenței în egalitate. Pe care încearcă să o întemeieze după modelul biblic, pornind de la cuplu; fiindcă problematica și dramele cuplului, atît de insistent prezente în literatura lui Camil Petrescu, nu repre-

zintă, cum s-a crezut uneori, o simplă retragere în domeniul intimității, un refugiu în alcov și o repliere în paradoxurile, vicleniile și jocurile iubirii: vizează, de fapt, o restructurare a lumii prin valorizarea (sau revalorizarea) primordialei relații dintre doi oameni. Fiindcă la începutul lumii a fost iubirea, cei dintîi oameni fiind un bărbat și o femeie; iar cuplul camilpetrescian vrea să facă (să refacă) lumea; o altă lume decît aceea, dezagregată, coruptă și împăcată în degradare, în care se află; de aici provine acel caracter absolut al iubirii propriu literaturii lui Camil Petrescu: o lume nouă se poate naște numai printr-o radicală exemplaritate (nicidecum prin constrîngere) și nimic nu este mai exemplar decît iubirea, singurul raport prin care două ființe umane comunică perfect și deopotrivă integral (cel puțin în principiu).

Ridicată la puterea unui factor creator de nouă lume, iubirea înglobează, nu respinge, este rezultatul armonizării, nu al scindării; astfel se explică de ce la Camil Petrescu luciditatea potențează pasiunea în loc să i se opună. Confundînd, e drept, iubirea cu obiectul ei, Pietro Gralla face în **Act venețian** acest limpede elogiu al iubirii ca forță genezică: „Acum știu că este ceva deasupra mării, pentru că are în ea și esența mării, cum are în ea esența întregii creații... Astfel femeia este cheia naturii... Toate tainele sunt rezumate în ea și cînd un suflet de femeie ți s-a deschis, ți s-au deschis toate înțelesurile lumii...”. Nu e mai puțin adevărat că de obicei cuplurile camilpetresciene ajung la eșec; dar nu cuplurile eșuează, ci încercarea însăși de a se constitui. Lumea nu mai poate fi refăcută, procesul e ireversibil. Căci partenerii nu se înțeleg; nu se pot înțelege; chiar dacă un timp nutresc iluzia comunicării. Și chiar dacă, pentru a se înțelege, recurg deseori la înșiriri, formîndu-se, educîndu-se în scopul de a deveni compatibili. Cunoscutul episod al lecției de istoria filosofiei pe care, printre zbenguiele erotice, o ține în pat protagonistul din **Ultima noapte de dragoste, întîia noapte de război**, episod ironizat de atîția critici importanți, are în fond sensul unei instruirii, al familiarizării „celuilalt” cu un cod menit să-i mărească posibilitățile de comunicare. De altfel, această „instruire” este unul din motivele caracteristice ale literaturii lui Camil Petrescu și „lecțiile” sînt numeroase, privind cele mai variate domenii, de la vestimentația pînă la... creația literară. Un episod suficient de asemănător cu cel din **Ultima noapte de dragoste, întîia noapte de război** poate fi întîlnit în **Act venețian**, unde însă funcția reală și profundă a asimilării unui cod este indicată fără echivoc. Pentru a deveni partenera perfectă a contelui Pietro Gralla, așadar o ființă capabilă să comunice cu el, frumoasa Alta a trebuit să învețe, ajungînd la performanța de a discuta de la egal la egal cu ilustri savanți ai timpului, spre uimirea celor care o cunoscuseră înainte.

Deprinderea unui cod (a unor coduri) duce la metamorfoza „celuilalt”; îi descoperă o dimensiune pînă atunci ignorată a lumii și, totodată, îl descoperă lui însuși. Este o perfecționare în receptivitate, indispensabilă comunicării; iar unde nu e comunicare nu este viață, tot așa cum o comunicare imperfectă sărăcește inevitabil atît lumea cît și pe indivizii care o compun. Totul devine precar cînd comunicarea se restrînge ori încetează. „Tu — îi spune Alta lui Pietro Gralla — m-ai învățat să văd lucrurile pe care eu înainte nu le vedeam... Tu mi-ai descoperit această plăcere de a ști cauzele și legăturile...”. O veritabilă inițiere s-a petrecut, căci, continuă Alta, „Acum patru ani nu eram decît o actriță frivolă, zăpăcită de glorie, care credea că la 25 de ani știi toate și poți să ai păreri despre toate... — (cu o umbră în privire) — ah, ce biată disperată eram în vremea aceea... Cînd la balul Procurăției, unde te-am întîlnit întîia oară, bătrînul profesor mi-a spus: «Divino, așa îmi zicea glumind pe atunci, te-am văzut stînd de vorbă cu bărbatul cel mai inteligent din această Republică — i-am răspuns ca o toantă: — Era contele Pietro Gralla... — Intocmai... Ce gînduri ai? Ei bine, i-am

răspuns rîzînd, vreau să dorm întreagă cu cel mai inteligent din Veneția». A zîmbit și el, dar a trecut încă un an de zile pînă să-ți fiu soție. Suferisem prea mult hotărîtă să intru în viața ta... O inteligentă face bine ca soarele navi. Azi sînt soția ta și lumea alta...”.

Comunicarea nu poate fi însă prin simpla însușire a unui cod lecție sau printr-o instruire; nu continuare, superficială, absentă bilă. Fiind, uneori, simulată; nîntîmplare, desigur, două dintre cunoscute eroine camilpetresciene **Act venețian** și Emilia Răchitar **Patul lui Procust**, sînt actrițe. Ele, șesc, mai bine sau mai prost, un altul, folosindu-le cu abilitate s lan, în funcție strict de înestratoricească: Alta este o mare actliua una mediocră. Esențial sînt mănătoare: interpretează, de fiesi cu fiecare partener, un rol, du-și viața într-o succesiune d altfel, prin însăși profesia lor s naje cu identitate variabilă. Inefapt, Alta? O femeie superlă, de a trăi profund armonios și via lui și viața spiritului, ori o curterecare, o nestatornică Manon Lfrivolă fără memorie? Fiindcă d copleșise pe Gralla adorîndu-l l latee ce-și cîntă creatorul, îl adu bătător pe Cellino: „Ești cel m gent, cel mai nobil... cel mai bun. brav... unicul din cîți i-am priv i-o spune ca în tranșă, „cu in halucinat în voce” — semn însp onibilitate teatrală, nu de suă autenticitate, tocmai prin absenț tății și aparenta exclusivă dom pasiunii. Căci nu trebuie să ne pasiunea fără luciditate nu este Petrescu decît o forță care face o marionetă a instinctelor, o jucă logicul. Pentru Alta și pentru iubi nu înseamnă a comunica: i a se dăru, a aparține „celuilalt” lorlalți”. Emilia se dăruiește cu t fesional; în schimb, Alta își in motivații psihologice — „m-am explică — de nevoie, m-am dat m-am dat din duioșie și... cu m-am dat din disperare... a dir Cîte nobile cauze și ce retoric pentru justificarea invariabilulu dat”! Astfel de personaje doresc, să aparțină cuiva, să fie asimila nite, subordonate: „Am fost a t a ta de totdeauna” — îl încredin pe Cellino ca într-un feudal jură supunere. Sînt un fel de obiect doar posesia le valorizează; de a căută, de aceea se dăruiesc; în lu dacă nu aparțin nu există. Prin iniț lălat” era asimilat (sau asimila posesie va fi ori un cucerit, ori un tor. Aceasta este de fapt semnifi birii ca dăruire continuă despre o bește Alta într-o tirzie încercare lămurii tribulațiile: „am găsit titei și al umilîntelor mele, am în n-a fost în mine decît iubire... Iu toarsă poate și rățăcită, dar ne iubire... N-am vrut decît să d N-am vrut decît să aduc bucurii.. fost viața mea de cînd m-am dăru oară, ca față neștiutoare de răutat nească și iubire a fost viața mea zi...” Căci dăruirea instituie o re dependență: fie a „celuilalt”, fie el, de obicei însă funcționînd și sens și în altul. Nimeni nu este l tr-un sistem bazat pe aservire, nî nîtul și nici stăpînitorul. Iubirea este o formă de manifestare a r melor subordonării, atît posesorul o posedat manipulîndu-se și domi reciproc, astfel încît se realizează jectă complicitate generală proprie refuzate de personajele camilpetres

MAI exact, doar de unele di Fiindcă există în literatu Camil Petrescu, în proză i teatru, două categorii o sonaje, diferențiate calitativ în tutea unui criteriu ce se răsfrî

construcția însăși a romanelor și a pieselor. În **Ultima noapte de dragoste, întâia noapte de război** și în **Patul lui Procust** sint astfel eroi care au „dreptul la cuvânt”, care **se exprimă**, și eroi care **sint exprimați**, a căror prezență este mediată, indirectă, reflectată; fiecare piesă, de asemenea, se sprijină pe un personaj-pivot ce are rolul decisiv în desfășurarea dramaturgică, întrucît el face posibilă și chiar determină dezvăluirea (= exprimarea) celorlalți. Funcția acestor personaje este similară cu aceea a naratorilor din romane, fiindcă structura literară camilpetresciană este una singură, aceea în proză și în teatru: o comunicare despre imposibilitatea (sau precaritatea) comunicării. Narativă ori dramaturgică, întrucît e indiferentă la rigorile de gen datorită depărtării de regulile „imaginarului” și apropierii de regulile „cunoașterii”, această structură privește astfel o absență, se referă la ea, o înfățișează. Și chiar se naște datorită ei, aspect izbitor mai ales în romane.

De aici decurg cîteva particularități importante ale literaturii lui Camil Petrescu, de natură să-i reliefeze o singularitate pe care critica mai mult a resimțit-o în chip obscur decît a explicat-o limpede. Este o literatură ce vorbește aproape exclusiv despre eșecuri, toate reductibile, în esență, la eșecul comunicării; dar această literatură constituie un triumf, întrucît ea însăși reprezintă o comunicare împlinită. O dialectică a frustrării și a compensației impune schimbarea planurilor; excluși din viață, eroii camilpetrescieni se refugiază în literatură, prin intermediul căreia reușesc să-și comunice experiențele; nu comunică însă cu „celălalt” ori cu „ceilalți”, se adresează — de astă dată — lumii. Și părăsesc viața la propriu: la capătul fiecărei asemenea comunicări împlinite pleacă (Pietro Gralla), pierd (Ștefan Gheorghidiu) sau pier (Danton, Fred Vasilescu). Rămîn doar în și prin text; care nu asigură numai comunicarea, ci și supraviețuirea mesajului: devenit o realitate spirituală. Enigmaticul sfîrșit al lui Fred Vasilescu din **Patul lui Procust** reprezintă în acest sens cazul cel mai evident: eroul, care este și unul din principalii naratori, moare în chip misterios îndată ce își încheie manuscrisul. „Teancul acesta care închidea în el, calde încă de zbucium, două existențe, îmi dădea — notează Autorul — un vag fior și prin această coincidență, care făcea ca a doua zi după ce l-a încheiat, Fred să se prăbușească... A fost, parcă, o moarte aminată pînă la realizarea unui mod de perpetuare... Frenezia cu care el transpunea, în aceste pagini, ceea ce era transmisibil din existența lui mă înfiora...” Dusă pînă la ultimele consecințe, cunoașterea se răzbună; Fred Vasilescu nu mai putea supraviețui odată ce trecuse pragul interzis dintre cele două planuri; fiindcă scriind, refuză lumea descrisă: se situează în afara ei; îi spune „nu”. Moartea consfințește formal această auto-exilare. La fel se întîmplă în cele

două drame, **Act venețian** și **Danton**, în ciuda unor deosebiri înșelătoare: intransigența și revolta personajelor-pivot sint tot atît de profunde și de radicale ca și intransigența și revolta personajelor-naratori din **Ultima noapte de dragoste, întâia noapte de război** și **Patul lui Procust**; iar consecințele atitudinii lor sint aceleași. Într-o lume lipsită de libertate, căci „la Veneția domnește numai teroarea inchizițiilor și legea plăcerii”, astfel încît nimeni nu poate să spună „ce gîndește” și nimeni nu poate să zică „nu”, comunicarea este imposibilă; iubirea-dăruire și iubirea-plăcere sint expresii ale aservirii și ale corupției, dar și simulacre ale iubirii și, într-un sens mai larg, ale comunicării.

O astfel de lume nu îngăduie excepțiile, abaterile, diferența; regula ei este uniformitatea în degradare. Cine i se opune este exclus. Iluzionîndu-se, Pietro Gralla întemeiază un cuplu utopic (o sugestie asupra caracterului utopic al relației dintre el și Alta o dă preferința lor pentru un „mic chioșc izolat pe mare”, insula fiind locul definitoriu al utopiei), ce se vadește totuși vulnerabil (Alta îl duce pe Cellino chiar în chioșcul de pe mare, profanînd utopia); și va avea de ales între acceptare și refuz. Nu este deloc aici un conflict între pasiune și intelect, cum în dese rînduri s-a afirmat; este, cel mult, unul între plăcere și pasiune; dar în decăzuta Veneției și plăcerile sint mediocre. „Legea plăcerii o vreau și eu, dar mă dezgustă micimea, precaritatea poftelor voastre” — această replică a lui Pietro Gralla poate foarte bine să fie rostită și de Danton, și el un exilat printre neputincioși și proști. Conflictul dintre Danton și Robespierre nu este, în marea dramă a lui Camil Petrescu, unul între legea vieții și mecanismele revoluției: se desfășoară strict în planul înțelegerii, al cunoașterii, al comunicării. Placa turnantă a piesei o constituie confruntarea celor doi din actul III, tabloul al XVI-lea, unde Danton vrea să afle — și află! — dacă Robespierre, functionarul teroarei și al suspiciunii, este „numai canalie, sau și prost”: din acest moment, Danton — ca atîția eroi camilpetrescieni — iese din joc, dezgustat, înțelegînd că Republica „pentru care a curs atîta sînge eroic” va intra „pe mîna unor farsori de bilci”, a unor indivizi banali aduși de val în roluri demonice de felul anodinului Fouquier-Tinville, devenit acuzator public. Ieșire ce-i aduce, în conformitate cu logica literaturii lui Camil Petrescu, moartea. Drama adevărată, drama reală se petrece însă în conștiința eroului și este provocată de însăși existența lui — desfășurată în sensul revelației imposibilității de a comunica autentic și profund cu „celălalt” ori cu „ceilalți”. Eroul camilpetrescian sfîrșește întotdeauna prin a înțelege bine, **prea bine**, acest lucru: și nu-i mai rămîne decît să dispară, lăsînd totuși mărturia revelației sale.

Mircea Iorgulescu

Iulian VESPER

Cireș în floare

A coborît înalt din pulbere și nori;
Stă nemișcat; îmi pare un diamant lunar;
E plin de amintiri, de spaime, de ninsori,
Păstrează din văzduhuri un zimbet solitar.

Îi trece peste frunte un zvon amestecat
Cu lacrima, cu visul, cu zarea, cu atomii,
Ar vrea să zboare iarăși, dar albu-i fulgerat
De-un sunet, de-o mireasmă ce-mbălsămează pomii.

Palpită; e în falduri de-amiezi și aurori,
Virtje înourat de primăveri și ape,
Descintec al tăcerii, al miilor de sori,
O vrajă fără nume îi stăruie sub pleoape.

Cireșul din livadă! Suris al dimineții,
Dans pur într-o licoare ce susură în sus,
Albastru candelabru sub bolta frumuseții
Rar picurînd uitare, o pace de nespus.

O zare mă îndeamnă...

O zare mă îndeamnă ca să plec
Să nu-mi mai văd talazurile mute,
Să merg pe ape, peste-un țarm să trec,
Să las în urmă umbrele pierdute.

Aș vrea pe cel însetoșat să-l caut,
Pe cel ce-și uită pașii în pustiu,
Pe cel ce urcă gingaș ca un flaut,
Pe cel cu geana ca argintul viu.

Aș vrea să-l văd, tirziu, prin amintiri,
Pe cel deprins să pună-n nori zăbavă,
Să-aștearnă-amieze limpezi și subțiri
Ca să-mi rețeze liniștea bolnavă.

Aș vrea de-a mele valuri să-l feresc,
Să-l scot din visul ce-a durat prea mult,
Să știu că-și ia tainul pămîntesc
Și se-nfășoară-n propriul tumult.

Îl voi găsi-n tăcerea ce vibrează,
În beznele ce curg în crugul meu,
În luna, la răsplată, de pază,
În fluierul vreunui sălbatic zeu.

Ferestre interioare

Lunec întrebînd de mine, căutîndu-mă
Pentru a mă regăsi mai tirziu, mai adînc
Știînd că singurul drum spre a-mi cunoaște
Nădejtile e spaima că
N-am să văd pe nimeni la această
Fereastră a inimii.

Refac un destin mai înainte de a dormi
Ca o pasăre pe o creangă a nopții.
Gările pleacă; sint singur pe-un peron
Al singurătății. Cînd întrebător
Mă întorc la obirșii
Am nostalgia de a fi un trunchi cu
Rădăcinile sale.
Strig pentru a nu suspina.
Rămin orb ca să nu fiu profet.
Doina mea se țese-n amurg și totdeauna
O cîntă un altul. Cînd alerg spre munți
Tresare numai cîmpia.

Sînt aici dintr-un ordin plenar.
Privesc nemișcarea ochilor ațîtiți temător spre mine;
Ascult visele miinilor ce-și string nerăbdarea,
Și-mi șterg, apoi, tălpile de-o pulbere
Cosmică.

Peisaj la marginea cerului

Sar din izvoarele vremii zile noi
Cu plescăituri albastre ca ale păstrăvilor,
Cînd își bat cozie de-un țarm nevăzut,
În zori, ei se urcă-n văzduhuri, le minjesc
Cu-n sînge cărămiziu.

Vintul se-mprăstie pe continente, cad stele,
Sînt atîtea semințe de sori în fiecă pîstăie,
E o răcoare de lumi primordiale, cînd
Biruie începuturile, cînd te temi de viitorul
Încert al planetelor.
Ai vrea să fii demiurg, să crezi
Cîteva universuri minuscule, însă mai sigure,
În care clipele să se topească
În piclele argintii.

Aștept creșterea curcubeielor, dar
Văd doar turnuri ca niște melodii
Căutîndu-și culorile. Oricînd, s-ar putea
Preface în nave, dar își păstrează

O nepăsare albă, de săbii.
Îi văd pe cei încercați de Tirziu,
Pe cei sărutați de Niciodată căutîndu-și
Un loc cît mai la hotarul albastru.

Doar aburii
Fluviilor se șterg în virtējuri.

George RADU

Pogoanele

Lui Fănuș Neagu

DRUMUL ieșea chiar din apă și mergea drept, drept, drept prin toată lunca, pină întra-n sat printre curțile lui Strătuțel și Putini- că; aici părea că se îngustează, din cauza salcîmilor crescuți de-o parte și de alta a străzii, în curțile oamenilor, dar după ce lăsa în urmă colțul lui Degeratu, și pe al lui Zurbă, și pe al lui Untură, și urca agale dealul pină la Toroipan, se deschidea iar larg și drept înaintînd tăcut și fără grabă, mai întil printre vii, apoi printre porumburi, apoi printre miriști de griu sau de orz, pină se pierdea în neșfîrșita întindere a Bărăganului. Ca să fi mers pe jos, nu-ți ajungea o zi întreagă să-l străbați, chiar dacă nu te-ai fi oprit deloc. Mergeai pe el și nu-l puteai măsura decît cu privirea, dar ce fel de ochi trebuia să aibă cineva ca să-l fi putut vedea pină unde ajunge! Numai călare puteai să-i dai de capăt. Să fi plecat, adică, dimineața din Pogoanele călare pe Cezar, care alerga de înghitea vîzduhul, să fi lăsat în urmă vile, apoi Valea Dropiilor, Movila Albă, Fintina Cailor, moșia lui Gologan și să fi ajuns spre prinzul mare la capătul lui care dădea în Drumul Săbîr, pus de-a curmezișul, între Răsărit și Apus.

Dacă însă plecai spre Miazăzi, ajungeai mai repede la celălalt capăt al lui, care dădea în gîrlă, în Jirlău, căci lunca era mai puțin întinsă. Dacă te sculai la primul cîntat al cocoșilor, pină răsărea soarele puteai să ajungi din Pogoanele la Jirlău. Cine nu era din partea locului, cînd ajungea aici era nevoit să meargă pe malul apei, ocolind-o pe la Cotul Miresii ca să ajungă la Călăreți. Cei din Pogoanele, însă, treceau prin apă acolo unde drumul părea că se termină, fiindcă el doar se ascundea o bucată și, dacă știai să te ții de el, ieșeau în partea cealaltă a lacului, de unde, lăsînd în dreapta Grădiștea, ajungeai numaidecît la țirg la Călăreți. Pe aici, prin Jirlău, cu mulți ani în urmă, veneau vara din baltă caii și, după ce străbăteau lunca și lăsaus în urmă Pogoanele, se răsplineau în tot Bărăganul unde găsseau mohorul de vară răsărit și crescut după secerat — cea mai bună iarbă pentru cai. De aceea oamenii i-au zis Drumul Cailor și așa a intrat în istorie.

Pe vremea aceea Drumul Cailor trecea prin marginea Pogoanelor, dar cu timpul satul s-a tot lățit și l-a cuprins într-o parte a sa, iar azi casa lui Cherpedel este dincolo de drum. În lungime însă nu s-a mai întins. Prima casă din sat, cînd vii dinspre lunca, este și acum tot a lui Strătuțel. De ani de zile, înainte de războiul cu turcii, primul Strătuțel se așezase aici parcă pentru a opri apele Jirlăului să intre în sat, primăvara, cînd creșteau din cauza ploilor și a topirii zăpezilor. Treceuse Dunărea, fugind din Bulgaria, din cauza turcilor, căci le pricinuisse mari pagube dînd foc unui depozit de iarbă de puscă. La miezul nopții, în timp ce flăcările mistuiau cazarma cu turci cu tot, își luase unicul copil, un băiat de doisprezece ani, și, călare pe-o buturugă, treceuse Dunărea în România. Așteptasera pe malul românesc răsăritul soarelui, ca să le usuce hainele, apoi trecuseră peste Grădiștea și, după sfatul unor ciobani care îi omeniseră, au trecut Jirlăul venind la Pogoanele. Au ajuns în sat odată cu inserarea, ca să nu fie observați de ochi neprieteni, și se opriseră la cea dintîi casă, a lui Gheorghită Blindu, intrase sfios în curte lăsînd în stradă copilul care purta o desagă pe umăr. Maria lui Blindu îi ieși înainte curiosă, dar cînd văzu că străinul nu vrea să vorbească își chemă nemulțumită bărbatul din fundul curții, unde desăma caii de la căruță: „Gheorghităăăă, ia vezi, mă, că nu știu cine a venit la noi!” Gheorghită Blindu lăsa caii în grija băieților și veni la străinul de la care Maria nu aflase nimic, dar nici nu se dăduse bătută, să plece la treburile ei. Străinul, într-o românească amestecată, dar destul de lesne de înțeles, îi șopti, trăgîndu-l de-o parte, dacă poate rămîne la ei peste noapte, el și băiatul lui din drum, că sint străini de sat și de țară, vin tocmai din Bulgaria, și pină una-alta ar vrea să...

Surprins de întrebare și temător să ia singur o hotărîre care, oricum, privea casa lor, Blindu se simți dator să se sfătuiască și cu nevastă-sa. „E un străin, fii, femeie, și vrea să stea la noi peste noapte”, o lămurii el plin de importanță, așteptînd, în același timp aprobarea ei. „Ia uite mută, știe să vorbească și cu străinii”, își admiră Maria bărbatul în gînd, dar vru să hotărască tot ea pină la urmă: „Păi să rămie, sigur că să rămie, doar n-o să plece omul noaptea de la casa mea”. La îndemnul lui Blindu, străinul își chemă băiatul din stradă și cu el de mină înaintă spre pîșnicul din fața casei unde, vara, Maria își trecea ziua cu fel de fel de treburi gospodărești.

După ce vorbiră de una, de alta, și

străinul le povesti cum trecuseră Dunărea înot, pe la miezul nopții, Maria se înduioșă. Îi întrebă dacă nu le este foame, cum să nu le fie; dacă nu sint oboșiți de atîta drum și atîta teamă; erau oboșiți bieții oameni și Maria îi încurajă ca o mamă bună: „Hai, c-o să mîncăm numaidecît. O să facem noi o mincareeee”, și cu gîndul la ce mincare o să facă își chemă ajutoarele: „Ioano, treci, mamă, și pune repede de mămăligă! Tu ce stai Leano! fugi și mulge vaca. Adă și citeva ouă proaspete din cuișor. Hai, fuguliță! Tu, Iliuță, adă niște ceapă din grădină, să fie fragedă! Și să facem noi o mincare...” Apoi, satisfăcută de poruncile date copiilor, se adresă dintr-o dată străinului: „Cum te cheamă?”. Omul stătu o clipă pe gînduri, nu știa dacă trebuie să se spovedească acestei muieri care-l descoase, să-și spună numele adevărat sau nu, auzise că uneori turcii trec Dunărea și la români, îi mai urmăresc pe bulgarii fugari care s-au statornicit pe aici, știa însă precis cu mulți bulgari, fugiți din calea turcilor, găsiseră la români adăpost bun și înțelegere, chiar Botev se afla de cîteva ani pe aceste meleaguri și a fost ferit de orice primejdie. Sigur că n-are de ce să se teamă, abia așa își va cîștiga încrederea în acești oameni. „Velicu mă cheamă”, răspunse el în cele din urmă. „Și pe băiat?” Însistă femeia. „Ilie”, zîmbi străinul. „Chiar Ilie, ca pe băiatul meu!” se miră ea surprinsă că ar trebui să fie o diferență între numele noastre și ale lor. „Ala care umblă cu trăsura în cer cînd tună și fulgeră?” încearcă ea să se convingă că n-a înțeles greșit. Bulgarii începu să ridă și să aprobe din cap: îi plăcea femeia și-și dădu seama că n-are de ce să se teamă și nici să se ascundă. Maria își continuă gîndul: „Păi... nu v-a trecut la legea turcească?” Străinul dădu cu mindrie din cap vrînd să spună că nu s-au lăsat trecuți la legea turcească și nici n-o să se lase, tot Ilie umblă și la ei cu trăsura prin cer. Tocmai d'ala a trebuit el să plece noaptea cu copilul peste Dunăre și să-și lase acolo, în pămînt, soția și părinții uciși de turci.

ASA fusese prima zi a lui Strătuțel în Pogoanele, așa povestise Maria a doua zi vecinilor și așa se păstrase pină azi amintirea acelor vremuri îndepărtate. Apoi Gheorghită Blindu îl aciuă la casa lui și Strătuțel se dovedi om de ispravă. Muncea la cîmp de parcă era la el acasă. „Mă, frate-meu, îi spunea Blindu, o să facem treabă bună noi amîndoi!” „O să facem, frate-meu”, se declara de acord Strătuțel, gîndindu-se că și la el în țară tot asta făcuse, și luînd pămînt în mină îl frecă, atent, lăsîndu-l să-și curgă printre degete pină rămăse cu palma goală: „Aveți pămînturi bune voi aici”. „Aveți, frate-meu”. „Și ce semănați voi în pogoanele astea?” „Griu și porumb, frate-meu, iar pentru cai dughie și orz”. „Asta-i pămînt bun de grădini, mă, de ce nu faceți voi grădini, mă?” „N-avem timp, mă, frate-meu! Și-apoi griu și porumbul e baza și pentru noi și pentru vite”. Bulgarii nu se declară de acord: „Ascultă, mă, frate Gheorghită, din jumătatea ta de loc de casă, eu cîștig cît cîștig tu din două pogoane la cîmp”. Blindu zîmbi neîmcredător. Strătuțel nu se lăsa: „Stringe-te pe jumătate de loc cu vitele și căpițele de fin și lasă-mi mie jumătate de loc pentru grădină, și dacă nu ți-o place...”

Blindu își întrebă nevasta ce părere are de bulgarul lor, de ce spune el, iar ea, ce părere să aibă, o fi știind el ceva.

Îi ară partea din fund a locului de casă și Strătuțel începu să frămînte pămîntul cu mina în urma plugului și să facă straturi de pămînt.

„Ce face bulgarul vostru colo, Mario?” „Face straturi, să semene legume”. „Păi așa mîci?” Bulgarii se simți dator să explice: „În fiecare strătuțel aruncă semințe, iar peste o lună răsădesc fir cu fir, în toată grădina”.

Acum toată lumea știa că bulgarul lui Blindu face strătuțele în care seamănă legume și Gheorghită Blindu o să aibă grădină adevărată, nu așa, citeva brazde de ceapă, de cartofi și de pătlăgele roșii, cum aveau toți în sat.

„Ce mai face Strătuțel, mă Gheorghită?” „Culege ardei! O să cîștige din peticul asta de pămînt, cît după două pogoane”. „Ei, fugi!” „Fug!”

Și azi se vorbește de bătrînul Strătuțel care a trecut Dunărea cu fecioru-su în brațe, călare pe o buturugă și a adus în Pogoanele grădinaritul. Strănepotii lui s-au răspîndit care încotro, dar casa de la marginea satului dinspre lunca este și azi tot a lui Strătuțel.

IN capătul din deal al străzii, casa lui Toroipan apăra satul de hoți și de lupii flămînzi care veneau în iernile grele pină spre sat. Cii-nii lui Toroipan și vîlăjanii lui de feciori erau cunoscuți în tot Bărăganul. Nici un străin cu gînduri rele care trecea pe

acel nu s-ar fi încumetat să nu respecte legea veche și sfîntă a satului, iar dacă vreo fiară s-ar fi apropiat de sat, cii-nii lui Toroipan dădeau de veste într-un fel anume, mai mult urlînd decît lătrînd, și atrăgeau de partea lor cii-nii din toate curțile care atunci uitau dușmănia dintre ei, de peste zi. Toroipan îi învățase și cu oamenii, și cu jivinele, și cu alți cii-ni străini.

Bunica lui Ion spunea că Toroipanilor li se dusesse vestea încă de pe vremea cînd erau la sohat. Mica așezare umană de pe moșia Gologan, cu bielele ei căsuțe sau chiar bordeie, era expusă tuturor vînturilor și jivinelor. Cînd Crivățul începea să sufle într-o dungă, aducînd ninsori cu nemiluita pe care le spulbera și le depunea în troene chiar și la cele mai mici adăposturi, sohatul intra într-un fel de amortire. Nici tipenie de om nu se mai vedea printre moșii de case aruncate ca niște mușuroaie de pămînt pe albul zăpezii. Stăteau toți în cojoace și lucrau în casă ce se putea lucra. Doar spre prînzul mare cite o diră de fum se pierdea printre valurile de zăpadă spulberată peste acoperișurile de paie ale caselor și atunci apărea și cite o umbră stringînd în brațe un coș cu paie sau cîteva snopi de cocieni pentru vite sau pentru sobă. Pe o iarnă ca asta, după ce ninsese trei zile și trei nopți și se lăsase un pui de ger de înghețase și apa în casă, într-o noapte cu lună plină care lumina întinderea albastră a zăpezii și o făcea mai strălucitoare decît ziua, o haită de lupi s-a abătut asupra sohatului. Cii-nii lui Toroipan au început să urle de parcă erau turbați. În grajd caii au început să necheze și să bată cu picioarele în pămînt încercînd să se slobozească. Toroipan cel bătrîn, tatăl lui Vasile Toroipan din deal, a sculat toată casa. Au ieșit toți afară cu ciomegele lor ghintuite în mîini și-au început să asmută cii-nii: sase năzdrăvani, că te mirai unde-au încăput atîția în biata lor căsuță.

„Dați drumul la cai”, a strigat bătrînul spre uimirea lui Vasile, prislea, care se gîndea că ar fi trebuit să stea cu ciomegele la ușa de cocieni a grajdului prin care lupii ar fi intrat fără nici o greutate. Dar caii nechează și băteau din picioare așa de speriați că au și rupt căpestrele și s-au îngîmădat să iasă pe ușa îngustă dînd jos snopii de cocieni. „Trageți-le căpestrele de pe cap și lăsați-i să iasă”, a strigat din nou bătrînul, continuînd să încurajeze cii-nii care țineau la distanță jivinele.

Sase cai și doi mînji se năpustiseră afară nechezînd încet de data asta și atîngîndu-se ușor cu capetele unii de alții de parcă și-ar fi vorbit ori și-ar fi făcut semne. Numaidecît au făcut roată în jurul mînjilor, stînd cu picioarele de dinapoi în afara cercului și așteptînd să dea lupta. Bătrînul și cu încă doi feciori se retrăseseră după saivanul oilor îndemnînd cii-nii cu zgomot mare pentru a despărți haita în două. Cii-nii nu se apropiau de lupi, dar dacă erau încurajați și-și vedeau stăpîinii alături se repezeau spre ei fără teamă și atunci lighioane nu mai îndrăzneau să atace. Spulberau zăpada cu picioarele ca să se facă nevăzuți, fugeau cînd într-o parte cînd în alta ca să amăgească dulăii și să se poată repezi la pradă, urlau de băgău groaza în om și în animale, dar bătrînul le știa jocul. Atrăsesse cii-nii și de la alte case și cu un snop de cocieni aprins în mină, urmat de cei doi feciori înarmați cu ghioage, se repezi spre lupi aruncînd focul între ei și despărțîndu-i. Trei rămăseră într-o parte și bătrînul dădu sfat feciorilor să-și ție pe loc cu cii-nii, în timp ce el fugi după al patrulea care se întorcea spre el. Își chemă cii-nii lui de care nu se despărțea niciodată, pe Haiduc, și fugi să întărească lupul rămas singur. Cii-nii începu să necheze neliniștiți dar nu mai băteau din picioare, stăteau la pîndă parcă și urmăreau cu privirea zbaterea lupului care sărea și urla fără să știe cum să atace. Dacă era un singur cal ar fi fost simplu, se repezea la capul lui, îl apuca de bot și-l dobora la pămînt, botul calului este neputincios, dacă-i pui zăbala în gură sau chiar coada căpăstrului înnodată, faci ce vrei cu el. Dacă erau în grajd, legați la iesle, caii nu s-ar fi putut mișca în voia lor și atacul lupilor ar fi reușit. Acum însă, ca să atace trebuia să se strecoare printre douăsprezece copite puternice. Cii-nii făceau mișcări ușoare, se atingeau cu crupele unii pe alții, se dădeau un pas într-o parte, un pas în cealaltă parte, rămîneau pe loc în așteptare, își minau mînjii cu boturile cînd incolo, cînd încoace, pentru a-și avea mereu în mijloc și cînd lupul își făcu vînt de la distanță să sară în spatele Roabei, care i se păru mai mică, iapa se propti în picioarele din față și cu copitele din spate izbi cu putere fiara care se răsturnă grămadă la o distanță mai mare decît cea de la care pornise. Bătrînul și cu alți doi feciori care stăteau la pîndă zdrobi capul înșingurat al lupului și-l împinse către o căpiță de paie lăsîndu-l în grija lui Haiduc. Apoi trimise în grabă pe Vasile să arunce în afara saivanului un miel. Vasile luă zgarda cu colțari de fier care stătea pregătită într-un par la intrarea în saivan, sări repede înăuntru, luă un miel la întimplare, îi puse zgarda metalică de gît și-l făcu vînt spre lupul care încerca să atace saivanul luptîndu-se cu o droaie de cii-ni. Cînd văzu mielul, lupul se repezi la el, îi înhață ceafa cu toată gura și cînd simți colții metalici și ascuțiți, intrîndu-i în cerul gurii, începu să urle vîetîndu-se și fugînd cu zgarda care se desprinsese de la gîtul mielului și rămăse înfiptă în gura lui. Simțîndu-l că bate în retragere, cii-nii se năpustiră spre el și-l înconjură, iar colții ciomegii lui Vasile îi pătrunse țeastă rezistentă. „Arde-l, mă, cu toroipanul să nu se mai scoale”, îi strigă bătrînul și prislea lovi încă o dată lupul cu forța pe care ți-o dă frica în asemenea situații. „Rămîneți pe locuri”, strî-

gă bătrînul cu putere în noaptea de pomină pentru toți feciorii, vrînd să le spuie că lupta nu s-a terminat, deși ceilalți doi lupi se retrăseseră departe de sohat goniți de cii-ni. El știa că retrăgerea este temporară și că atacul va începe iar, lupii nu se dădeau bătûti, nu-l lăsa foamea și cînd zăpada astupa totul, ei trebuiau să atace în orice condiții. Bătrînul își chemă cii-nii, îi mingiea cu mina pe bot pe fiecare, le pipăi colțarii de la gît și se sfătui cu Haiduc: „Aștia n-o să ne lase-n pace, măi, Haiduc, măi. Toată noaptea o să ne dea țircoale, așa că trebuie să-i atragem noi și să le venim de hac”. Apoi trimise doi feciori să belească lupul de lingă căpița de paie cu poruncă să lase hoitul acolo, aruncat pe zăpada înghețată ca momeală pentru ceilalți lupi. „Dac-or veni la miros de carne și n-om reuși să-i răpunem, toată iarna o să ne aducă alți lupi aici, îi explică el lui prislea, așa că trebuie să fim gata să le luăm puitul la luptă”. În loc de răspuns băiatul apucă ghioaga cu miinile amîndouă, o răsuci în aer și dădu cu sete în pămînt de parcă ar fi lovit sălbăticiune. Bătrînul își continuă lecția: „Acum va fi mai greu să-i despărțim, cu toate că-s numai doi; mirosul de carne o să-i înnebunească și o să uite de orice primejdie. O să se repeadă ca turbații, ai grijă, să nu te atace!”. Prislea mai invirti o dată ghioaga și lovi iar pămîntul cu putere: „numai să vie”, scriși el din dinți, răsucindu-se bucuros pe călcîie.

Se retrăseră cu toții spre căpița de fin unde lupul cu capul zdrobit de copitele Roabei era jupuit de blană. Cii-nii stricaseră cercul, mînjii se jucău cu mamele lor fericiți că primejdia trecuse, bătrînul îi îndemnă cu brațele către grajd și unul cite unul își luă locul la iesle după care prislea astupă ușa cu cocieni fiindcă gerul se ascuți și mai tare spre dimineață. Apoi se pitiseră la pîndă în jurul căpiței țînd cii-nii lingă ei și șoptindu-le vorbe numai de ei știute. După o bună bucată de vreme, cînd larma se potoli și ceilalți cii-ni plecaseră la curțile lor în adăposturi, două umbre alergau în bătaia lunii spre locul luptei. Cii-nii începueră să dea de veste mirînd și făcînd eforturi să latre încet, ca să nu fie auziți de dușmani. Miinii prietenoase le mingieară capetele și ei înțeleseră că trebuie să tacă: știau toți că lupii se apropie. „Îi lăsam să-și înfigă colții întii, și pe urmă îi lovim”, începu bătrînul să le șoptească ultimele îndemnuri. „Cînd au pus gura pe carne, ei n-o mai lasă nici morți; mor cu ea-n gură; așa că trebuie loviți cu sete și numai în cap; doi vă duceți la un lup și doi la altul; noi trei rămînem în urmă, rezervă, și nu atacăm decît dacă cineva este-n pericol; atunci asmuțim și cii-nii, ne-am înțeles?”. Dar nu mai auzi nici un răspuns. Ultima săritură a lupilor îi aduse chiar în fața hoitului. Înfinseră lacomi gurile mirînd dușmănos și fiecare trăgea într-o parte să ducă cu el, și ia numai el totul — parcă ar fi fost oameni! „Acum!” dădu bătrînul semnalul, și două ciomege își înfinseră colții metalici în capetele lupilor care nu voiau să renunțe la pradă. „Și voi”, mai zise bătrînul, vîzînd că lupii continuă să se lupte cu prada, de parcă nici n-ar fi simțit loviturile, și alte două ciomege izbîră capetele înfierbîntate de plăcerea cîrniei. Unul din lupi căzu într-o parte, dar nu dădu drumul la ce apucase în gură. Cu ultimele forțe, lupul trase puternic pină cînd carnea aproape înghețată se rupse de trup și se prăbîși fără să mai poată înghiți bucată smulșă. Al doilea încercă să tirască prin zăpadă hoitul, dar cum nu mai avea puterea s-o facă începu să muște cu lăcomie. Trei toroipane bubură, unul după altul, în capul lui și fiara își trînti mai întii capul în pămînt, apoi trupul se lasă moale într-o parte și toată zbaterea lui se potoli neputincioasă. „Dacă n-ai fi venit peste noi, nu te-aș fi omorît”, gîndi cu glas tare bătrînul, mai mult pentru el și pentru băieți, decît pentru lupul căruia i se adresă, cîinîndu-l.

ACUM Vasile Toroipan, prislea de altădată, era și el bătrîn. Se așezase în sat pe cel din urmă loc de casă, în deal, dincolo de el începeau vile. Păstrase pasiunea pentru cii-ni mari, pe care îi învăța de mici să fie necrutători cu străinii. Moștenise de la bătrînul Toroipan plăcerea de a cînta și de a scorni cîntece. Mai ales toamna, cînd venea cu căruța de porumb tocmai de la Movila Albă, o jumătate de noapte, i se legau în gînd vorbele frămîntate toată ziua la cules, căci omul era tăcut din fire și mergea între două rînduri de porumb fără să scoată prea multe vorbe. Culegea repede și cu spor lăsîndu-i în urmă pe ceilalți, stabilea el locul grămizilor unde să se arunce știuleții și-și vedea de gîndurile lui. Cine-l vedea, fără să-l cunoască, o namilă de om să te rupă-n două la minie, ca pe o nuia, n-ar fi zis că poate sta singur cu gîndurile lui ceasuri întregi fără să scoată o vorbă. Le frămînta în el pe toate părțile și din cînd în cînd mai trălălea pină închegea ceva. Apoi seara, cînd se ducea cu căruța de porumb acasă, căli mergeau singuri pe drum, iar el, fără altă grijă, dădea glas gîndurilor de parcă și-ar fi îndemnat caii cu ele. Cînd cîntecul se potrivea cu vorbele, îi dădea drumul mai tare, apoi și mai tare, de răsuna Bărăganul. Acum nu mai era mut, se dezlîntuia în el o plăcere care-l răscolea adînc, glasul îi devenea puternic și grav incit simțea în el toată forța de care era în stare acest năzdrăvan. Uita unde se află și cînta frumos, ca popa-n biserica, cu o plăcere nespusă, abandonat cu totul de la treaba lui pe care, acum cînd cînta, o făcea automat.

Între casa lui Strătuțel din Vale și casa lui Toroipan din Deal, oamenii din Pogoanele, și bătrîni, și tineri, și copii — toți trăiau aceste cîntece care făceau parte din viața lor.

(Fragmente din romanul în pregătire Sărbătoarea cailor)

Ștefan AGOPIAN

TOBIT

GABRIELA PĂTULEA-DRĂGUȚ : Nunta (Muzeul de artă)

STĂTEA întins gol pe masă, acoperit numai cu o cîrpă pe mijloc și o transpirație groasă, amestecată cu sînge îl acoperise trupul. Își pipăi rănile la care putea ajunge, una din ele gîlgiia anevoie sub cusături, iar alta se umflase într-o gîlcă vineție. Simți sub palmă palpația vie a singelui hemoragic încercînd să răzbească afară. Își infipse o unghie în gîlcă și singele țîșni spre tavan într-un fir subțire și artezian. Se coagulă în timp ce plutea prin aer pîrînd un bici incremenit într-o șerpuire mută și veșnică. Imaginea singelui îi aduse aminte de pedeapsa la care fusese condamnat și zimbi de timpenia lumii în care poposise minat de cine știe ce gînd al aceluia care stă în cerul acestei cărți, gîtlejul lui uscat scoase un horcăit pergamentos și batjocoritor, lumea stă într-un fir de sînge care acum, iată, a incremenit în aer, nu are decît să-și miște roțile din creier și, înainte sau înapoi, după cum cheful lui se prelinge alene, să o urnească. Nu face aceasta și timpul rămîne incremenit ca un resort atîrnînd jalnic dintr-o mașinărie nefolositoare.

Dar Tobit știa că dincolo de rănile lui și de noapte stă o dimineată aburită în care cei patru lăncieri vor fi decapitați sau spinzurați sau împușcați, nu are importanță felul în care vor fi omorîți, iar el, trupul din el, carnea aceea cu care ne fîlîm în fața lumii, va fi sfîșiat încă o dată, că arsura bîciului va căuta dincolo de carne, în străfundurile ei, singura lui adevărată existență, cealaltă, a celui care nu moare veșnic, bunul lui gînd și învelis cu care se va înfățișa atunci. Dar o dimineată aburită și veselă este ca o lentilă prin care lumea se vede iar, uriașă și dătătoare de speranțe. Tobit știe aceasta și așteaptă dimineată ghemuit în trupul lui năclăit de sudoare și de sînge, într-o veghe a cărții din care a venit și în care sînt toate lucrurile acestea, precum și cele viitoare.

Se trezi pe un pat de campanie, învelit cu un cearceaf curat și în jurul mesei văzu mai mulți ofițeri stînd în picioare și vorbind. Părea să fie în jurul unei sape și o răcoare plăcută intrase în cort, bucata de pînză care ținea loc de ușă era ridicată și o dată cu răcoarea intra o lumină albăstruie, odihnitoare. Veni chirurgul Heiler cu o cană de tablă plină cu ceai și cu o bucată de piine. Fără să se uite la cel care discutau, se așeză pe marginea patului lui Tobit, puse cana și piinea alături și îl dezveli cu o mișcare bruscă și putu constata că rănile au început să se infecteze, spuse asta și Tobit se mîrî să-l audă vorbind românește. Chirurgul Heiler îl explică, vorbind tare, că este sîbian și că mîncă-să este româncă. Tobit încercă să zimbească și atunci dinții i se văzură clătînînd mărunt și des.

Chirurgul Heiler vorbea acum despre ochiul lipsă, încercînd să-l consoleze în chip și fel. Tobit ar fi vrut însă să spună altceva, prinse momentul ăla, ă, ă, ă, dintr-o două cuvinte, cel spus și cel care nu vine încă, și își arătă îngrijorarea :

Nu are bani și haine, iar actul prin care se dovedea că este stăpînul unei moșii, nu mai știe de urma lui, speră că nu s-a pierdut. Chirurgul Heiler îl asigură că tot ce avea de valoare asupra sa este în siguranță, s-a îngrijit personal de asta, dar nu fusese numai dorința lui, ci și a căpitanului von Springfels, să nu se piardă nimic. Pentru asta se întocmise un inventar în mai multe exemplare, poftim !, el trebuie numai să semneze și orice grijă în legătură cu bunurile lui se va spulbera definitiv. Scoase mai multe

foi de hirtie, inventarul, care începea cu cuvintele un cal, și se termina, fuseseră inventariați și nasturii, la numărul o sută optzeci și trei, un compas. Tobit citi atent lista, mai mult din cauza mirării pe care i-o producea numărul mare de obiecte pe care le deținea, nici măcar nu știuse că într-unul din buzunarele lui se găsea o măsă umană cu trei rădăcini. N-am știut însă, îi spuse Heiler, dacă e a unui bărbat sau a unei femei, el înclină să creadă că e a unei femei, este mai delicată și mai albă decît este de obicei o măsă de bărbat, speră să nu greșească prea tare. Greșeste, dar nu prea tare, îi explică Tobit, este a lui Rafail-ingerul, cel care îl însoțise în lănta călătorie pe care o făcuse în tinerețe la dorința tatălui lui, care credea că în multe cărți care sînt pe lume, într-una din ele se află scrisă și viața noastră.

Iscăli la sfîrșitul actului de inventar, alături de mai multe iscălituri și în stînga de a lui, cele ale comisiei, precum și a președintelui acelei comisii, colonelul Nebenschüssel, în trecere pe acolo. Acestuia i se prezentaseră faptele și hotărîrile și vice-comandantul garnizoanei provizorii din Craiova aprobase măsurile excelente luate și ceruse să fie președintele comisiei, așa s-a întimplat că nici măcar un fir de păr de pe hainele lui Tobit nu se pierduse sau rătăcise. Hainele sînt însă de nepurtat, continuă chirurgul, dar avînd aceeași statură îl va împrumuta el cu un rînd de haine. Ofițerii care stăteau în jurul mesei desfășuraseră în timpul acesta o hartă a Olteniei ocupate, precum și a Banatului și Via Carolina, cea care avea să fie construită în următorii ani, înțelese Tobit în urma discuțiilor purtate de domni ofițeri, drumul între Turnu Roșu și Rimnic se născuse din mințile lor savante, precum și din decretul imperial. Strînseră harta sul și unul dintre ei o puse într-un toc de piele. Tobit morfolea gînditor felia de piine pe care i-o dăduse chirurgul și îi privea. Ofițerii plecară să mîncească și căpitanul Schwantz von Springfels îi spuse că regretă, dar nu-l poate, vîzînd ce mîncă, băga în porția ofițerilor datorită faptului că el este încă un condamnat, după executarea pedepsei se va îngriji însă, Tobit va mîncea aceeași mîncare cu ofițerii lui și dacă va binevoi, atunci cînd starea sănătății îi va permite, va putea participa în persoană la mesele ofițerilor. Pînă atunci, însă, pînă la executarea pedepsei, apă și piine, regimul obișnuit al unui condamnat din imperiu. Tobit îi mulțumi pentru bunăvoința ce i se arătă și întrebă cînd se va executa pedeapsa. Căpitanul Schwantz von Springfels își scoase ceasul care arăta, văzu, orele nouă fără zece minute, trecuseră deci douăzeci și patru de ore de cînd cei patru, profitînd de numărul și puterea lor, îl jefuiseră și îl maltrataseră, la ora nouă și jumătate fix va fi executată și sentința lui și după aceea va fi din nou om liber, domnilor !, pocni din călcie în mijlocul prafului din cort și potcoavele cizmelor precum și pîntenii făcîndă și zdrăngănîră, porni în fruntea celorlalți ofițeri și ei se așezară în urma lui după grade și dacă aveau același grad, dar asta nu se întimplă, după vechimea în funcție, îl salutară cu o mișcare scurtă a capului, ieșiră. Cîrpa țeapănă care ținea loc de ușă căzu în urma lor și în cort se făcu întuneric. Chirurgul Heiler îl acoperi pe Tobit cu o pătură puțînd a sudoare, dulceag și acru, mai ai o jumătate de oră, îi spuse, din clipa cînd vei auzi împușcăturile, este timpul tocmai bun să ațipești. Da, da, clătînînd Tobit din trupul lui febril, chiar asta va face, își închise singurul ochi, mulțumesc pentru

tot ce ai făcut pentru mine, spuse, chirurgul Heiler ieși și el.

La ora nouă fix, atunci cînd Tobit crezu că este nouă, nu se auzi nici o împușcătură, nu se trezi din amorteala care îl cuprinsese, o fi stat ceasul cel mare al lumii, crezu o clipă, prinse să tremure într-un nou frison, se trezi. Mai mulți soldați îl luară de subțiori și de picioare, este ora nouă și jumătate știu el, și îl cărară afară. Văzu o lumină firavă și gălbuie, ca și cum în mijlocul cerului s-ar fi aprins o luminare uriașă, nu știu ce să creadă, apoi, înșirați pe aceeași birnă unul lîngă altul, cu limbile atîrnîndu-le din gură și cu ochii pleznîți, nemișcați și atîrnînd fiecare de cite o frînghie scurtă, îi văzu pe cei patru și în spatele lor văzu cerul și în cer, lumina cea la care se gîndise o clipă, pilpiind. Soldații făcuseră un careu și în mijlocul careului era așezat un eșafod portabil. Fu suit pe eșafod și îl așezară cîlare pe un scaun cu spătar înalt, nu mai vedea nimic din cauza spătarului, vijii ceva, biciul, putu să se gîndească, și din amorteala trupului simți că cineva sau ceva îl scotocește prin carne, bănuitor vru să se întoarcă, dar capul îi căzu moale de-a lungul spătarului, același cineva sau ceva continua să-i umble prin carne ca un vierme potfocios în căutarea a ceva neștiut și miezios. Într-o vreme luminarea uriașă care creștea în cer lumînd pămîntul Olteniei, tabăra lor, a soldaților și a morții, păru că se stînge, Tobit se scufunda acum într-o apă călduță și neagră, bîrtul în care, împreună cu Rafail, poposise în țara acestor ocupanți. Aburi de mîncare limpezindu-le privirile hămesite, condensîndu-se pe geamurile reci ale bîrtului sub forma unor picături grase de ciorbă sau de tocană sau de ce-o fi fost, misterii se uitau la picăturile alea și știau ce fel de mîncare îi așteaptă înăuntru, în căldura întunecoasă și mirositoare a celui bîrt. Cei doi se așezară la o masă, salivînd și dovedînd prin semne că sînt lîhnîți. Și asta nu fiindcă, spuse odată Tobit, n-am fi știut limba acelei țări, o știam, ci fiindcă dacă am fi deschis gura, balele potfei și ale lîhnirii noastre s-ar fi revărsat peste lume, nu puteam face asta.

PESTE două săptămîni de la aceste întîmplări, Tobit se putu scula întremat din patul de campanie în care zăcuse, simți sub picioare pămîntul așa cum îl știuse din totdeauna și în afara faptului că își pierduse un ochi și zăcuse din cauza rănilor primite și pe urmă a biciuirii, nu se putea plînge prea tare de tratamentul la care fusese supus, primise aceeași mîncare cu ofițerii și beneficiase de patul de campanie și de un colț al cortului statului major austriac al batalionului de muncă, zăcuse în patul acela și, ca o delectare zilnică, vrînd-nevrînd, participase la toate discuțiile și hotărîrile, ba chiar o dată se amestecase în aceste discuții, propunînd mutarea unui podet cu cinci sute de stînjini amonte de locul ce fusese hotărît, folosîndu-se astfel vadul despre care austriecii, străini de locurile acelea, nu știau nimic. E drept, căutaseră vadul, dar o călăuză prost sfătuită indicase drept vad un loc fals și cel puțin cu o jumătate de stînjini mai adînc decît locul pe care îl indica el. Făcuse aceasta în urma bunei lui rațiuni care îl călăuzea în acele zile de boală, și care îi spunea că orice s-ar întimpla, austriecii pînă la urmă or să se ducă, iar drumul va rămîne. Chirurgul Heiler, care nutrea sentimente amestecate față de austrieci, servindu-i însă de bine de rău, îl aprobă întrutotul, așa că drumul luă altă cale decît cea care i se desemnase la început, iar Tobit fu laudat în consiliul privat al regimentului și ofițerii, după ce lauda oficială se termină, se strînseră în jurul patului lui, strigără de citeva ori „Heil“ și băură din cîmile lor cazele poșcira autohtonă numită țuică, strîmbîndu-se și amintîndu-și de băuturile mai fine de la Viena — unde o fi acum această capitală minunată ? — nu le rămîne decît să bea și să se strîmbe, iar Tobit numai să bea, simțînd cum alcoolul îi arde matele. Promise că atunci cînd se va însănătoși pe deplin, fiind pe picioarele lui, va oferi și el de băut și iată că acum este acest moment.

Îmbrăcat în hainele chirurgului Heiler, fiind și el chirurg (Tobit nu a spus asta nimănui și nici altelor, toate acelea care erau ascunse într-o carte, precum și în mintea autorului), haine ce îi vin ca turnate și îi dau o ținută severă, cu o panglică neagră peste ochiul lipsă, palid,

Tobit ridică în dreptul bărbiei cana și închină, ceea ce ar putea să pară o trădare pentru domni ocupanți ai Olteniei, austriecii. Spune cuvinte de laudă la adresa împăratului, precum și la adresa principalului personaj al războiului, cel care a dus la cedarea provinciei, prințul Eugeniu de Savoia, strategul. Apoi închină în cinstea lor, a domnilor ofițeri de față și în primul rînd în cinstea căpitanului aventurier Schwantz von Springfels, viitorul cartograf al regiunii. Să nu uităm însă, spune el la sfîrșit, de cezariceasca administrație, cea căreia îi datorăm totul, ordinea și disciplina supunerii noastre. Micul lui discurs fu întîmpinat cu aplauze și cu înclinări aprobatoare din cap. După ce băură, căpitanul Schwantz von Springfels vorbi și el. Mulțumi celui al cărui oaspete sînt, chiar dacă din cauze obiective această dovadă binevoitoare nu se putuse îndeplini în casa lui Tobit, pentru o clipă ei se consideră oaspeții lui, dar aceasta, spuse el, nu trebuie înțeleasă greșit, de mai bine de șase luni, în provincia asta străină și bogată, ei sînt la ei acasă, în casa bunului lor împărat, pentru care, fără nici un alt îndemn, băură iar. Pomeni apoi de turci, odioși orientali, vorbi zece minute ca un bun geograf ce se afla, despre obiceiurile lor, care, netrebnice, se strecuraseră în Europa, dar iată, acum, una din porțile prin care turcii își viriseră capul în continent fusese închisă și băură pentru ca starea de lucruri să fie definitivă.

Fu o petrecere plăcută și dacă micul incident de la sfîrșit n-ar fi avut loc, atunci cînd chirurgul Heiler, amețit, n-ar fi strigat ridicînd cana cu o smucitură și din ea sîrînd stropi pe hainele celor din jur, — Trăiască Oltenia ! — și fără să-i pese, bind singur în tăcere penibilă care se lăsase, fără acest incident, dacă poate fi numit așa un tipăt al unuia dintre ei, tipăt peste care se trecu cu tăcere și priviri în pămînt, petrecerea ar fi fost perfectă. Mai stătură puțîn, pentru ca impresia neplăcută pe care le-o lăsase strigătul chirurgului să se steargă, apoi, mulțumindu-i lui Tobit, se retraseră.

Înalt, țeapăn în uniforma puțîn strîmțată, cu o figură palidă, vorbind nemtește, Tobit părea un adevărat ofițer austriac calm și cucuritor. Chirurgul Heiler îi mulțumi pentru înțelegerea pe care i-o arăta, dar oricîtă înțelegere i s-ar arăta, el va rămîne același, mîrturisii asta, un bețivan în vîrstă de patruzeci și șase de ani, fără nici un folos pe lume. Tobit îl consolă arătîndu-i cit bine poate face un chirurg militar, chiar dacă acest chirurg mai bea din cînd în cînd, cine nu are slăbiciuni ? băutul nu e cel mai rău dintre relele care sînt pe lumea asta.

Lumina se revărsa din felinarul de deasupra capetelor lor, nelăsînd cana, Heiler dădu să păsească, se prăbuși cit era de lung la picioarele lui Tobit și rămase întepenit acolo. Opintîndu-se, Tobit îl cără în pat, îl inveli cu pătura așa cum făcuse nu de mult celălalt cu el, micșoră flacăra lămpii și așezîndu-se pe scaun își lungi picioarele și își închise ochiul. O vreme păru că doarme sau că se gîndește la ceva anume, nu știm la ce. Dar ne putem închipui că se gîndește la Rafail, tovarășul lui de călătorie din vremea tinereții, la fel ca și acum a stat veghindu-l pe Rafail și ascultînd vîntul. În cameră ai loc să faci doi pași într-o parte și alți doi în cealaltă, restul locului e ocupat de un pat și de un scaun, în pat este Rafail, iar pe scaun, cu picioarele întinse, pîrînd că doarme sau că se gîndește la ceva, Tobit, nu știm la ce. O luminare arde galben într-o farfurie așezată pe dushima. De sub pat se zăresc cotoarele unor cărți groase și din ele iese o ploșniță și se îndreaptă agale spre trupul lui Rafail. Rafail deschide gura și acum vorbesc despre întrupare, despre piine și vin. Se aud niste clopote deoartate strîcînd liniștea și vorbitul. Tobit strivește ploșnița cu talpa, se descheie la gît, închide iar ochiul, o tremurătură fină a pleoapei ne arată că nu doarme :

Mergînd prin zăpadă cu Rafail în spate, Rafail îi citește din carte. În carte sînt scrise viețile lor așa cum vor fi. Simte răceala zăpezii sub tălpile goale. Rafail e tot atît de ușor ca o pasăre care zboară, ca să-l ajute la mers și-a desfăcut aripile și bate din ele, Tobit simte aerul suierîndu-i pe lîngă urechi. Cuvintele lui Rafail citind din carte îi intră în urechi odată cu suieratul, rămîn acolo : „Pentru aceea va lăsa omul pe tatăl său“.

(Fragmente din romanul cu același titlu, în curs de apariție la Editura Eminescu.)

GABRIELA PĂTULEA-DRĂGUȚ : Frunze verzi (Muzeul de artă)

„RICHARD AL III-LEA”

Însemnări de spectator

Nicolae MANOLESCU:

CRONICA dramatică are exigențele ei, pe care nu le cunosc destul de bine, încît să le pot respecta; de altfel, Valentin Silvestru a comentat, ca om de meserie, în paginile „Romăniei literare”, spectacolul de la Teatrul Mic cu **Richard III**. Nu mi-am propus să-l dublez: articolul de față nu este decît ceea ce îl arată titlul: „Însemnări de spectator”. Trebuie să precizez și că informația mea în materie de **Richard III** se limitează la spectacolele care au avut pe George Vrăca și pe Radu Beligan în rolul titular și la filmul cu Laurence Olivier. Am citit, desigur, cartea lui Jan Kott și încă două-trei lucrări referitoare la Shakespeare în general. Să nu uit extrasele din programul de sală, din care cel puțin unul — din comentariile lui Anthony Hammond intitulate **The Arden Shakespeare** — este remarcabil.

Spectacolul de la Teatrul Mic, în regia lui Silviu Purcărete, mi s-a părut magnific. Cred că tinărul regizor a avut o idee originală, care l-a ajutat să lege (într-un mod consecvent) numeroasele episoade ale piesei shakespeariene. Această idee poate fi rezumată în câteva puncte.

Întîi, dorința firească de originalitate l-a determinat pe regizor să aleagă o anumită tradiție a reprezentărilor shakespeariene. Nu e nici un paradox. Orice inovare în materie de teatru (de literatură în general) înseamnă, de fapt, înnoirea uneia din multele tradiții existente. Cea la care se referă Silviu Purcărete este tradiția elisabethană și tirziu renascentistă. Principalul șoc pe care spectatorul de astăzi îl suportă constă în renunțarea la acel Shakespeare al secolului XIX — istoric, romantic și fastuos — în spiritul căruia este montat încă (și cu succes) **Richard III** pe scenele lumii. Anthony Hammond atrage atenția asupra împletirii în personajul central a cel puțin două tipuri „populare”, frecvente în teatrul secolelor XVI și XVII: Viciul și Machiavelul. În locul demonului romantic, redescoperim un Richard vicios și calculat, personaj deopotrivă burlesc și sinistru, a cărui nebunie este subordonată unui clar scop poetic. „Un Machiavel care l-a citit pe Machiaveli”, afirmă Jan Kott. Tragedia coexistă cu farsa: ea pare coborîtă din noblețea abstractă a clasicismului în bilciul istoric. Totul fiind dat pe față, culisele minciunii și ale sfărîșirii, ambiguitatea nu dispar cu desăvîrșire: jocul însuși al puterii, așa cum îl vedem, rămîne ambiguu.

În al doilea rînd, politizarea figurii lui Richard este făcută în sensul, foarte mo-

dern, al împletirii politicului cu eroticul. A cucerii și a stăpîni este o altă față a seducției erotice. Sangvinarul duce de Gloucester e, în ciuda infirmității, un seducător. Are un farmec pervers, ca atîția din Don Juanii moderni, și chipul lui de a răpi inimile nu e străin de strategia unui personaj ca Grobei al lui Niccole Breban: provoacă uimire și stupeoare înainte de a asigura victimelor pe care și le alege confort sufletească. Este o strategie a perplexității.

În fine, și derivind din această viziune, spectacolul imaginat de Silviu Purcărete se sprijină pe trei scene, dintre care doar una înfățișează o acțiune pur politică, celelalte imbinînd calculul politicianului cu farmecul viril al corupătorului. Aceste trei scene alcătuiesc un triumf care structurează piesa. Prima se află la început: celebra scenă a II-a din actul I, în care Richard o seduce pe Lady Anne, după ce i-a ucis soțul și bărbatul și a împiedicat brutal înmormîntarea celui dintîi. Îi face pandant scena a IV-a din actul IV în care, rege de-acum, Richard încearcă să obțină de la Elisabeth, soția fratelui său mort, acordul pentru căsătoria cu fiica ei, în scopul legitimării depline a domniei. Sint scene asemănătoare, în multe privințe, una la începutul piesei, alta la sfîrșitul ei. Virful triumfului îl constituie scena a VII-a din actul III (exact la mijlocul piesei), care, în viziunea lui Silviu Purcărete, este extraordinară: după comedia acceptării coroanei, Richard devine deodată marele rege, tiranul perfect. Ideea regizorului a fost de a închipui un joc mut de câteva minute, odată coroana acceptată, în care cițiva, puțini, care au pus la cale farsa, își exteriorizează bucuria, satisfacția. Ei își smulg cămășile și, rămași goi, beau. Mecanismul puterii e dezgolit la propriu și la figurat. De pe spătarul scaunului său (viitorul tron), Richard îi privește nemișcat și fără veselie, pînă cînd, înțelegînd brusc că rolul lor s-a terminat și că nu mai au în față pe ducele de Gloucester ci pe regele Richard, autorii farsei părăsesc pe rînd, parcă îngroziiți, scena. Cercul s-a închis. Mecanismul pe care l-au declanșat îi va devora și pe ei. Nu mai pot face nimic.

Din distribuție (aproape în totalitate foarte bună) aș remarca (fără pretenția de a pune note) pe Ștefan Iordache (exceptional), pe Carmen Galin (o lady Anne deloc resemnată, slabă, din contra, egală în vitalitate tiranului), pe Monica Ghiuță în Elisabeth, pe Eugen Cristian Motriuc în primul ucigaș și pe Mihai Dinval într-un Richmond absolut surprinzător.

Marian PAPAHAĞI:

ÎNAINTE de a fi o încarnare pură a răului, o ființă diabolică sau un monstru, Gloucester este un extraordinar, un strălucit retor, în stare să construiască o argumentație plecînd de la poziția cea mai disperată, în care toate faptele pledează împotriva lui. Stigmatizat în însăși ființa sa, Richard este, conform unei relații de corespondență ce-și păstra sensul în întreaga Renaștere, robită de cultul forme desăvîrșite ca ipostaziere a perfecțiunii morale, clovența însăși a negativității prin urînenie și deformitate. Tema (în sensul din muzică al cuvîntului) faptei schimonosite de natură, ce-și ia revanșa prin fapte ce atentează nu numai la legile făcute de oameni, ci la natura umană însăși, apare încă din primul monolog al piesei și e reluată în toate blestemele femeilor (în ale Margarettei, în cele pronunțate de Lady Anne, de Elisabeth sau ducesa de York): înțitul dușman își este lui chiar Richard prin înfățișare, așa încît efortul său tinde spre răsturnarea ecuației clasice a frumuseții ca bine pentru a evidenția relația, mai subtilă, mai „barocă” și mai teatrală, a aparențelor mincinoase și potrivnice ascunzînd un adevăr de natură cu totul opusă lor.

Mijloacele acestei inversări spectaculoase în ceea ce este un raport de semnificație directă, sînt pur retorice, și ele se pun în evidență mai ales în cele două scene simetrice de „seducere”: în actul I, cînd lady Anne este convinsă (în fața sicriului soarelui ei, Henric, de către chiar ucigașul acestuia și al lui Edward, soțul ei) să accepte a-i deveni soție; și în actul IV, cînd Gloucester o hotărăște pe Elisabeth, indoliată de moartea copiilor, să-și dea fiica de soție celui ce i-a ucis. Cum precizează, subtil, Hans Blumenberg, „axioma oricărei retorici este un principium rationis insufficientis. El este corelativul antropologiei unei ființe căreia îi lipsește esențialul”. Nevoia de argumentare se întemeiază în chiar actul principiu: căci, așa cum spun toți retorii (și cum, o generație după Shakespeare, va observa critic Hobbes) scopul elocvenței nu e acela de a se ajunge la un adevăr ci de a duce la o victorie, convingînd. Știința seducerii nu este însă la Gloucester numai o armă în relația sa aproape erotică față de putere, nu este adică numai pliață utilitarismului ei immanent, ci folosită uneori într-un sens pur „artistic”, pentru ea însăși, într-o funcție — oricit ar suna de paradoxal — „estetică” și ludică. Richard este în general un jucător care și-a pus întreaga viață pe un zar („I have set my life upon a cast, / and I will stand the hazard of the die.”), subordonînd acestui pariu toate mijloacele îngăduite și mai ales neîngăduite, oferindu-ne astfel în nuce paradigma evoluției oricărui tiran sau dictator ce începe, machiavelic, prin a supune toate mijloacele școlului și sfîrșește prin a-și institui voința în rațiune supremă căreia trebuie să i se devoteze pînă la pieire toți ceilalți. Dar e aici și un aspect al ambiguității lui Richard: curajos și mișcav, scriitor și clinic, el trece în tot ce face de la un pragmatism feroce la o tentație a gratuității ce nu se echilibrează și nici nu se compensează, ci duc patima pentru putere (încorporată într-un obiect aproape totemic: tronul însuși, sugestie ce n-a scăpat recente puneri în scenă a piesei) pînă la demență. Spirala nebuniei lui Gloucester e înscrisă de logica, formal impecabilă, a uciderilor în lanț justificate de acea aparentă rațiune de stat a obținerii puterii, și de transformarea de fapt a păstrării ei într-un scop în sine. Oricum, piesa se oferă spontan unei lecturi în sensul descifrării unei parabole.

E ceea ce încearcă să capteze și să facă evident tinărul regizor Silviu Purcărete în recenta sa montare de la Teatrul Mic, fără

a forța sensurile piesei, într-un efort lăudabil de a întreprinde concomitent o lectură „modernă” și de a păstra nealterată amprenta „istorică”. Un caiet de regie, din care excelentul program de sală (redactor: Adriana Popescu) dă largi fragmente, precum și citeva foarte bine alese texte din A.P. Rossiter, Jan Kott și Anthony Hammond susțin teoretic viziunea regizorală (acea sugestie de considerare a lui Richard „prin fațeta barbar-comică”, datorată lui Rossiter, contaminarea în figura malefică a personajului principal a „Viciului” ca figură distilată din moralitățile medievale și a „Machiavelului”, așa cum le argumentează A.P. Hammond, ideea „Marelui Mecanism” al lumii, reluată din Jan Kott). Într-un decor alb, a cărui sugestie provine din chiar cuvintele unui personaj (Elisabeth folosește într-o replică metafora „abatorului”), într-un spațiu scenic sugerînd, deci, concomitent sala de disecție sau de operație, dar și camera de tortură sau chiar abatorul, dar conținînd și simbolurile înseși ale echivocului, ambiguității, aparenței pure, etalate în prosceuiu într-o ordine „onirică”, singurele obiecte ce se vor evidenția plastic vor fi acelea ce să instituie în mărcile „mitice” ale puterii (scara, tronul, sau acele monstruoase din bogata colecție a lui Richard, eliminate pe măsură ce dispar toți rivalii virtuali la coroană, uriașe bolduri tîntuind în neînțînă victimelor „paingului” care e, într-una din variantele nenumăratelor invective ce i se adresează, Gloucester).

Ștefan Iordache face în această piesă unul din marile roluri ale carierei sale: un joc felin și puternic, în care trece cu o impresionantă ușurință de la acceptația anume a comicului, implicată de concepția regizorală, și de la masca grotescă, la febrilitatea și nerăbdarea presupuse de nebunia puterii. Își susțin partiturile la înălțimea talentului lor actorii Olga Tudorache, Gheorghe Visu, Monica Ghiuță, Carmen Galin, Nicolae Dinică, Tatiana Tekel, Mihai Dinval, Dinu Manolache. Regizorul a suprimat citeva scene și a redus sau unificat citeva personaje (excelentă ideea de a extinde rolul scarilor, transformați în secundanți permanenți ai lui Richard: rolurile sînt interpretate de Eugen Cristian Motriuc și Andrii Traian), fără ca prin aceasta ansamblul să fie afectat (poate că, dacă suferă de ceva, spectacolul suferă mai degrabă de abundența sugestiilor, soluțiilor și simbolurilor).

Silviu Purcărete este un cititor foarte inteligent al lui Shakespeare, un foarte dotat regizor dintr-o promoție strălucită, asaltat efectiv de idei și soluții foarte „teatrale”: ceea ce este în avantajul rezolvării scenice a multor nucleu ale piesei (le-a enumerat pe toate Valentin Silvestru în cronică la sa spectacol), dar afectează oarecum cursivitatea întregului.

Marcat de cunoașterea celor două versiuni românești — în versuri — ale piesei: extraordinara traducere a lui Ion Barbu și limpedea, foarte frumoasa tălmăcire a marelui traducător care e Dan Dușescu, nu-mi puteam închipui prea bine cum poate „sună” o versiune în proză a textului, mai adecvată, desigur, în principiu, repeller actualizante și generalizatoare avute în vedere de regie. Transpunerea Andei Teodorescu și a lui Andrei Bantas rezistă însă surprinzător de bine, în ciuda pierderilor inevitabile, fără să lase nici o clipă impresia unei împietăți față de original: dimpotrivă, ea este foarte „shakespeareiană” și servește deplin spectacolului, care, în ansamblul său, prin remarcabila prestație a actorilor, în frunte cu Ștefan Iordache, prin scenografie (Adriana Leonescu), prin muzică (Vasile Șirli) și bineînțeles prin interesul prezentat de concepția regizorală, este unul din cele mai bune din cite se pot vedea astăzi pe scenele noastre.

Teatrul Național „I. L. Caragiale”

„CAIET” (ediție specială) al stagiunii 1982-1983

■ UN impozant volum editează Teatrul Național „I. L. Caragiale”, numindu-l „Caiet — ediție specială” al stagiunii 1982/1983. E un cuprinzător și divers, remarcabil compendiu de dramaturgie, regie, scenografie, artă actoricească, privind în special activitatea instituției dar și a altor scene din țară, evocînd momente și figuri de odinioară, prezentînd oameni de teatru români și străini. Ca și în „Caietele” din timpul anului, se face loc unor preocupări literare, portretizîndu-se scriitorii și critici. E total absent, în schimb, interesul pentru critica teatrală, cărțile de critică, teatrolologie, istorie teatrală, manifestări de cultură teatrală (unele desfășurate, de altfel, chiar sub cupola venerabilei clădiri).

Munca depusă pentru alcătuirea volumului e apreciabilă. Înfațișarea lui merită cea mai caldă laudă: 128 pagini în trei culori, excelent arînduite, cu foarte numeroase, unele admirabile, fotografii, într-o pagină excelentă. Caietul e întocmit cu măiestrie publicistică — sub patronajul directorului, artistul poporului Radu Beligan (care semnează și o substanțială

pagină întîi de „Bloc-notes”) — de către regizor I), Dumitru Solomon, actori de toate generațiile (dar, curios, nici un regizor), scenografi, scriitorul Sorin Titel, medicul Ștefan Berceanu, arhitectul Cezar Lăzărescu, Simone de Beauvoir, Harold Clurman, Gheorghe Tovstogonov, Michelangelo Antonioni, Bertolt Brecht, Yehudi Menuhin, André Roussin. În sfîrșit, o rubrică numită convențional (dar adecvat) „Scena literară” dă posibilitatea unor scriitori și critici — adică (în ordinea din pagini) Ion Dodu Bălan, Norman Manea, Mircea Iorgulescu, Tia Șerbănescu, Valeriu Răpeanu, Dana Dumitriu, Z. Ornea, Sorin Titel, Alexandru Paleologu, Nicolae Dragoș, Silviu Iosifescu, Pompiliu Marcea să se pronunțe asupra unor confrăți, aleși cu preocupare și, desigur, după afinități, ceea ce are drept rezultat citeva atrăgătoare, uneori chiar erudite, situații.

Se mai publică poeme de Ana Blandiana, Ștefan Aug. Doinaș, Radu Cosașu.

Nu intenționăm, firește, aici o inventariere completă a acestui atît de bogat și oportun „Caiet”, ci doar semnalarea lui, cu stimă pentru editori și cu cea mai con-

vînsă recomandare de lectură integrală. De asemenea, cu subtitlul său, ca un documentar valoros al mișcării noastre teatrale.

R.D.

Secvență din Incredibilele aventuri ale unor italieni în Rusia

Incredibilele aventuri

LA prima vedere, filmul (**Incredibilele aventuri ale unor italieni în Uniunea Sovietică**, Coproducție italo-sovietică, 1975. Regia, Eldar Riazanov. Cu: Andrei Mironov, Ninette Davoli) nu-i decît răsufleta poveste a două automobile care se fugăresc, se ciocnesc, se bușesc, se rostogolesc, se suie unul pe altul, se păcălesc cu jocuri de eschivă ca la fotbal. Găsim totuși aici o importantă calitate estetică: **dezînșelarea**. Spectatorul, multă vreme, este uluit. Nu-i vine, nu poate să creadă că ceva așa de absurd se poate întimpla. Dar, la un moment dat, **dezînșelarea** vine. Spectatorul descoperă și pricepe că dedesubtul unei situații neverosimile se afla o serioasă, inteligentă, dificilă, pacientă și eficientă performanță de poliție. Iată. Totul începe la Roma. O babă octogenară, rusoaică, și muribundă, îi spune, cu limbă de moarte, nepoatei sale — venită s-o viziteze la spital — că ea îngropase în Rusia o comoară de peste un miliard. Fata să se ducă acolo și să-și însușească comoara. Prea precise detalii nu-i dă, însă de ajuns pentru ca vreo patru italieni aflați acolo, niște pușlamale, niște „marginals” cum li se zice astăzi, să ciulească urechile și să se decidă să găsească, ei, comoara. Și mai ales s-o urmărească pas cu pas pe nepoată, căci bunică îi spusese la un moment dat ceva pe rusește care era cu siguranță o informație precisă și utilă.

Se și formează o echipă de patru persoane, care pleacă în Uniune. Aici începe marea nedumerire a spectatorului. Îi vede pe acei aventurieri mergînd din loc în loc, oprindu-se, coborînd din au-

tomobil, punînd fiecare mîna pe sapă, lopată și pe tirnăcop, și săpînd cu frenezie. Asta, în plin centrul orașului. Trotuarele, pavajele, intrările de la case erau răvășite la o adîncime de mai mulți metri. Locul semăna a ruină după un cutremur. Dar mai ales uluitor era faptul că serviciile de ordine, de control al circulației, de control polițienesc erau inexistente! Asta, într-o țară unde ordinea publică și controlul circulației sînt de o rigoare model! Derbedeilor care săpau nebunește asta nu li se părea absurd. Dar spectatorul e foarte mirat că trebuie să recunoască această indolență, nepăsare, neatenție, neglijență din partea poliției. Dar iată că momentul dezînșelării vine și totul se limpezește. Îndărătul aparențelor, spectatorul află că se ascundea o serioasă, inteligentă, iscusită operație polițienească. Comori-le, după lege, aparțin statului, indiferent de cine le găsește. În speță, era vorba de o comoară de mare valoare. Foarte ușor „găsitorul” sau găsitorii își pot însuși giuvaerele fără ca poliția să poată dovedi că cutare brilliant aparținuse acelei comori. Căutătorii trebuiau deci supravegheați, și nu trebuiau... deranjați, ca să nu se ferească. Cît despre supraveghere, în loc de milițieni plasați ici și colo, mult mai perfect era dacă un reprezentant al miliției s-ar fi infiltrat personal în echipă, pretinzînd că și el caută comoara. Aflînd acest detaliu, nepăsarea poliției în fața săpăturilor în plină stradă devenea explicabilă și ingenioasă. În cursul acelor căutări, săpături, incendieri, explozii, echipa produsese stricăciuni de sute de milioane și nu era just ca aceste pagu-

be să fie reparate din comoara devenită proprietate a statului. Dar nu toată comoara va aparține statului. Legea acordă găsitorului (sau găsitorilor) 25 la sută din conținutul comorii. În cazul nostru, o sumă imensă care, chiar împărțită între cei patru „găsitori”, tot se urca la o valoare considerabilă. Atunci, căpitanul de miliție care le dejucase planurile le explică precum că stricăciunile cauzate vor fi imputate unui singur din echipieri: așa-zisul mafiot, un cretin violent care pretutindeni simțea nevoia să distrugă, să incendieze, să facă să sară totul în aer. Din partea cuvenită acestuia, și numai din aceea, se vor acoperi pagubele. Așadar, încă un fapt care dă seriozitate, echitate, normalitate și moralitate acestei povești la început așa de bazacoană, așa de trăznită.

O poveste care conține și o legătură de dragoste între cele două persoane oneste: căpitanul de miliție și fata, nepoata. La despărțire, cînd echipa se întoarce în Italia și cînd italienii își luau rămas bun de la milițieni, scena dintre fată și milițian este scurtă, mută și foarte patetică. Fata pleacă spre avionul care o va duce acasă și, de pe acesta, de pe scară, mai privește cu inima sfîșiată pe omul pe care îl iubea și o iubea. Acesta sparge însă gheața. El vine alergînd, sărînd peste șanțuri, ziduri și alte obstacole, se suie pe scara avionului și cei doi, tot fără cuvinte și fără de efuziuni erotice, se îmbrățișează. Nu pentru a se despărți, ci, acum, pentru a se căsători, poate a doua zi...

D.I. Suchianu

Romulus Rusan

Radio Televiziune

În premieră

■ O emisiune care, prin chiar punctul ei de vedere, a putut genera opinii diverse, nu o dată contradictorii, a fost simbută (în premieră) și luni (în reluare, pe canalul al doilea) rubrica **Să ne amintim de cîntecele Mariei Tănase** (în interpretarea și rostirea Leopoldinei Bălănuță și Andreei Călugăreanu; conducerea muzicală și aranjamente, Johnny Răducanu). Este un punct de vedere asupra fenomenului Mariei Tănase care nu încetează să preocupe actualitatea, seducția indelicabilă a unei tumultuoase personalități rămînînd, nealterată de timp, în memoria celor ce au avut șansa de a o vedea și a o auzi, după cum generațiile tinere au mereu posibilitatea — și această emisiune ar putea părea un prilej — să verifice, cu suflul emoționat, strălucirea neisto-

vită a talentului autentic. Căci a crea un stil, a lăsa o diră inconfundabilă în cuprinsul unei spiritualități naționale stă numai în puterea talentului autentic. Omagiul adus de cei trei artiști contemporani a accentuat un unic meridian al „lumii” Mariei Tănase: distincție și sobrietate, interiorizare a lirismului. Textele și-au evidențiat adîncimile metaforice, melodiile au transmis, în treg, fiorul unei tălnice întrepătrunderi de arhăitate și modernitate. Spectaculozitatea nu a fost decît fața neștiută a discreției și intensificate nemăsurat de vibrația empatetică, nuanțele abia schițate s-au dovedit mai convingătoare decît viçoarea culorilor tari. Meritul numărului unu al emisiunii a fost acela că, după încheierea ei, cu toții am dorit să o ascultăm pe Maria Tănase.

■ Milne seară, a doua ediție a **Revistei literar-artistice t.v.** (emisiune de Violeta Grecu). În prim plan, literatura: **Santer de scriitor** Nichita Stănescu, la cîteva luni după ce **Creatorul și epoca** lui dedicase poetului o incitantă emisiune-portret; un panoramic asupra Zilelor creației literare pentru copii și tineret, Bușteni, iunie, 1983, cu participarea scriitorilor D.R. Popescu și Al. Balaci; tele-esul **Magistrata albastră** închinat de George Bălăiță canalului Dunăre-Marea Neagră. În continuare, o dezbatere asupra unei recente premiere — două opere într-un act de Doru Popovici pe scena Operei Române și rubrica **Prezențe românești peste hotare**: expoziția de sculptură Constantin Lucaci, în Italia (corespondență de la Roma, colaborează Giulio Carlo Argan și Aldo Riso). Tot miine, cu

doouă ore înainte de **Revis-tă**, pe canalul al doilea **t.v., Debateri culturale**: cartea de reportaj la edituri bucureștene (emisiune de Alexandru Stark). Față de anii trecuți, cînd emisiunile culturale de informare și comentariu se împuținaseră vizibil, putem consemna, în prezent, cu bucurie, un număr sporit de transmisiuni. Important ni se pare, în aceste condiții, ca ele să-și delimiteze cu mai multă decizie domeniul specific intru evitarea suprapunerilor tematice sau stilistice. În același timp, realizatorii nu au de ce să piardă din vedere faptul că durata de 30 de minute nu este adecvată pentru o emisiune de tip magazin, cu rubrici numeroase și diverse. E preferabilă centrarea emisiunii în jurul unui unic aspect (evenimentul cultural al săptămîinii sau al lunii, tele-portrete de creator, o dezbatere tematică, o anchetă bine condusă etc.) urmînd ca instantanee, informații și note de mică întindere să completeze sumarul. Esențial este, tradiția e deja constituită, că seara de vineri înfățișează tuturor telespectatorilor un aspect important al vieții cultural-artistice.

Ioana Mălin

Telecinema

■ Omul — René Clair, adică — făcuse **Antract** prin 1924, exact, dar absolut exact pe vremea cînd în alt colț al lumii Eisenstein făcea **Greva** și **Crucișătorul Potemkin** (ce întîlnire de gradul zero mai expresivă decît aceasta ați dori?). Numai acest „deșucheat” **Antract** să fi turnat, și René Clair ar fi rămas în dicționar.

Dar ce vedem după această istorică întîmplare? Vedem, e drept, **A noastră este libertatea**, dar și o „perioadă engleză” cam fadă, cam insipidă, dacă nu cumva inexistentă estetică, după care omul face dintr-o dată, în șir, ca mărgele pe un fir de ață, **Tăcerea e de aur**, **Frumusețea diavolului**, **Frumosele nopți**, **Marile manevre** și, în sfîrșit, capodopera: **Porte des Lîlas**.

Omul a trecut, vasăzică, de la suprarealismul cel mai scandalizant (fiindcă a existat, și nu numai în cinema, și un suprarealism adormitor sau, mai exact spus, narcotizant) la badineria curată, în cel mai pur și dulce stil clasic. Omul a devenit apoi și academician. După aceea lucrurile au decurs normal: înmormîntare clasică și o idee cumva

Să fim cla(i)ri

previzibilă — René Clair, regizorul „deshidratat” (idee cu atîta circulație încît a devenit clișeu).

De ce „deshidratat”? Pentru că în '24 creația sa avea gustul, ideile, preideile și prejudecățile unui moment, iar în anii '50 a urmat gustul, ideile, preideile și prejudecățile altui moment? De ce — aceasta e întrebarea cu adevărat faustică și, la urma urmelor, mefistofelică — ni se pare nefiresc, demn de ironie și finalmente de compasiune faptul că un om trece (treptat, e adevărat) de la suprarealism la realism, apoi la un realism poetic-metaforic, și, finalmente, la badinerie curată?

Desfid pe oricine îmi va spune că nu se poate să ai în filmografie și **Antract** și **Serbările galante**, că nu se poate ca un om, fie el și regizor, să treacă prin toate anotimpurile, prin toate „cercurile”, inclusiv prin „cercul” unui vesel purgatoriu precum **Frumusețea diavolului**, din care poți ieși, cum să spun, mai Michel Simon, mai Gérard Philippe...

Aurel Bădescu

Un poet al culorilor — GHEORGHE CIOBANU

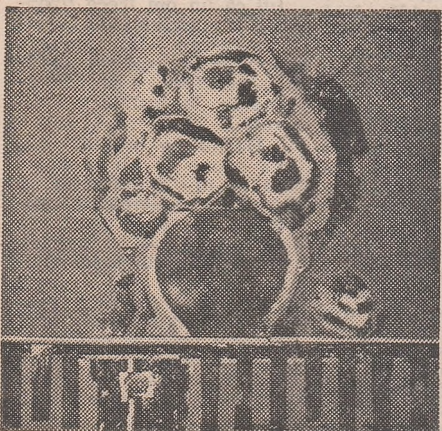
BENEFICIIND de o galerie permanentă de artă, cum puține sînt în țară, orașul Buzău a polarizat în jurul său nume cunoscute de artiști plastici care și-au propus și au reușit să organizeze periodic expoziții de pictură, sculptură și grafică de o certă valoare, apreciate de marele public.

Zilele acestea, pictorul Gheorghe Ciobanu, unul din cei mai statornici și talentați artiști plastici buzoieni, cunoscut nu numai în țară ci și în străinătate, unde și-a prezentat pinzele în prestigioase galerii din Italia, Austria, S.U.A., R.F. Germania, Elveția, se prezintă cu o nouă și amplă expoziție, de o mare forță emoțională, care demonstrează încă o dată nebanuitele mijloace și metafore cu care știe să dialogheze cu iubitorii de frumos.

Evoluind pe multiple coordonate pe care arta plastică românească le cunoaște în etapa actuală, demonstrînd reale calități și virtuți ca pictor, acuarelist, desenator, realizator de tapiserii și fresce, brevetînd o nouă tehnică în abordarea ceracolorului, recunoscută și de străinătate, de data aceasta pictorul Gheorghe Ciobanu propune o altă investigație, un alt periplu, cel al colajului. Decupajele sale, monotipuri de o mare transparență, elaborate îndelung, gândite temeinic, se constituie ca forme și ritmuri pline de poezie, ne dezvăluie încă o dată un univers care se supune privitorului ca niște simboluri și imagini de demult, ecouri întirziate ale unor trăiri autentice dintr-o lume mirifică, plină de frumusețe și gingășie. În aceste lucrări Gheorghe Ciobanu este cerebral și spontan, meditativ și contorsionat, degajînd forța unor sentimente și trăiri încărcate de ideile și simbolurile rafinate ale unui crez artistic. Sînt lucrări în care se reconstituie viziionarismul unui suflet candid, dispus la deschideri și intuiții largi, de investigare a materiei amorfă, compunînd nu numai imagini selenare, misterele unei lumi calme, ci și aspecte ale realității imediate, ale peisajului specific zonei montane a Buzăului. Lumea peisajelor lui Gheorghe Ciobanu, compusă cu o tușă vie, spontană și îndrăzneată, îndeamnă la meditație, la deslușirea unor sensuri și armonii ritmate muzical, care vibrează sub cupola adevărului pe care îl exprimă. Lucrările sale, fără să șocheze, prin tehnica mixtă folosită, fie că sînt „Constelații incerte”, „Geneze”, „Explozii florale”, „Sboruri”, „Armonii”, „Simfonii astrale”, sau peisaje din munții Sîrului, se supun dialogului ochilor și inimii, ele fiind marcate de umbrele unei nostalgii filtrate dintr-o lume autentică, în care formele au un echilibru cromatic, prin care fluviul inspirației sale curge lin, cu jocuri de roșu incendiar, albastru diafan, verde crud, luminos, sau reflexe de oranjuri și movuri patinate de timp.

Gheorghe Ciobanu demonstrează prin suita de colaje o înțelegere matură și siguranța unui profesionalism solid, realizînd imaginea unei picturi făcute cu seriozitate și logică, cu îndrăzneala și știința alăturării tonurilor curate, plimbîndu-se cu eleganță, fantezie și curaj în domeniul nemărginit al formelor poetice. El este un artist în plină maturitate creatoare, care își definește convingător un profil propriu, iar prin recenta expoziție aduce un plus de prestigiu culturii și orașului Buzău în plină înnoire, în care, cîndva, și-au lăsat însemnele trecerii lor meteorice Andreescu, Tatarăscu și marele Constantin Brâncuși.

Bucur Chiriac

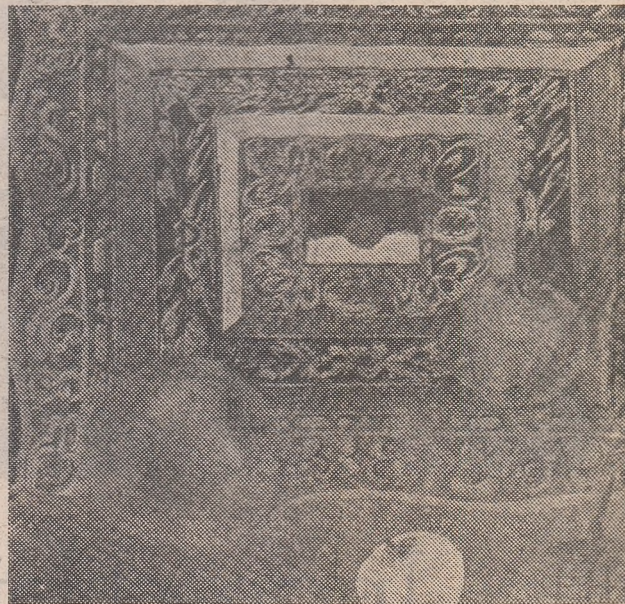

GH. CIOBANU : Nostalgie

Jurnalul galeriilor

Compoziție de ION GHEORGHIEU (Institutul italian de cultură — București)

CLARETTE WACHTEL : Natură statică cu mere („Orizont“)

CONSEMNARE cu funcție de semnal: în sala „Institutului italian de cultură” din București, o densă și incitantă selecție din pictura lui ION GHEORGHIEU deschide în mod exemplar ciclul expozițiilor cu lucrări ale artiștilor români care au participat la „Bienala de la Veneția”. Dacă ideea tematică în sine se dovedește inspirată, pictura lui Ion Gheorghiu ne propune datele unei mutații de real interes, analiza ei meriind un mai amplu spațiu decît cel al acestei prime semnalări.

„ORIZONT”

Fără îndoială, CLARETTE WACHTEL este un artist care nu mai are nevoie de prezentări detaliate, acțiunea ei în spațiul graficii și particularitatea manierei definind o personalitate puternică, tensiionată între gravitatea analizei cu incidență socială și o dimensiune ludică nu lipsită de sarcasm și accente critice. Compunerea actuală tinde, la fel ca toate cele anterioare, la o structurare logică în posibile cicluri sau obsesii, ceea ce demonstrează permanența și seriozitatea programului de atelier, dar și intenția contactului clar formulat cu publicul. Tematic nu se petrec mutații semnificative, lumi explorate anterior se regăsesc și acum, obsesia condiției umane, supusă unei priviri malițios-nostalgice, revine pregnant, delimitînd un univers foarte dens în implicatii ontice, permanent în mișcare paralelă, ca într-un „salon al oglinzilor” ce deformează dar nu denaturează esența personajelor. Ideatic, motivarea rezidă în sublinierea unor dimensiuni umane grotesti, în orice caz la marginea condiției normale, sau numai hilare, după rețeta ridicolului ce se naste de multe ori inconștient, ca o formă de existență Kitsch conștientă de propria ei drept firească și stimabilă. „Mutatis mutandis” se poate spune că lumea artistei este vecină, „compătimeste”, cu aceea a lui Caragiale, dar un accent expresionist de nuanță septentrională, bazat pe acuitatea ductului și o anumită supradimensionare a tensiunilor fizionomice, ne trimite către o mai largă extindere categorială. Stilistic, Clarette Wachtel se menține în sfera propriilor definiri, dar un plus de interiorizare, de participare afectivă etalată cu franchețe, încălzește spațiul desenului și al cromaticii, propunînd o nouă picturalitate ce se extinde și asupra graficii. Iar din colaborarea acestor nuanțări formale cu subiectele înal timiste — *Naturile statice* — se conturează o direcție fructuoasă.

În aceeași galerie, la sala „Atelierului 35”, AURELIAN DINULESCU revine, îmbogățit ideatic și pictural, cu imaginile comentarii ce marcase, în urmă cu cîțiva ani, o interesantă polemică intelectuală, sau poate doar un dialog cordial, cu precedente celebre din „Muzeul imaginii”. Gestul în sine poate părea temerar, dar artistul nu urmărește nici critica, nici deriziunea și nici absurda concurență de tipul celei în care ambii participanți călăresc același cal, în același timp. Dinulescu se distanțează de modelul virtual, îl interpretează în manieră proprie, îl comentează dintr-o perspectivă actuală, în intenția de a redacta un nou cod pentru lectură cu ajutorul semnelor vechi. Efectul prelucrărilor trebuie căutat nu numai la nivelul sintaxei și al morfologiei — artistul este posesorul unui stil al său, dedus din autoritatea manierei citorva suprarrealiști exemplari — ci mai ales la cel al ideilor, ceea ce ne relevă brusc și o mutație de mesaj. Într-un anumit fel, poate nu fără intenționată maliție, artistul reia și repune în discuție procedeul clasic, nicidecum reprobabil sau minor, al „lucrului după maestri”, foarte profitabil la un moment dat nu numai ca meșteșug ci mai ales ca modalitate de a înțelege, demonta și deci evita pe viitor modelele descriptive sau locurile comune. Este, păstrînd proporțiile și perspectiva, ceea ce făcea și Manet, acesta rămînd o personalitate aparte, puternică, semnificativă. Ceea ce se întîmplă și cu

Aurelian Dinulescu, pentru care *Meta-morfoza* nu înseamnă doar mutație proteică, ci și posibilitatea conexiunilor intelectuale, a comunicării peste timp și spațiu între genii: Rembrandt, Velázquez, Ingres, Rafael. El își asumă doar modestul rol de a sugera această fertilă circulație osmotică de idei și structuri perene.

„EFORIE”

Galeria „EFORIE” a devenit un atractiv și plastic spațiu scenic prin prezența inteligent pusă în valoare a doi scenografi prea bine cunoscuți: NELLY MEROLA GRIGORIU și DUMITRU GEORGESCU. Fiecare dintre ei reprezintă cota superioară a profesionalismului, colaborarea lor sintetizează ideea de scenografie: decorul și costumele. „Trucul” expoziției constă în crearea unui spațiu virtual apt de spectacol, cu detalii ce oferă o primă șansă afectivă, emoțională, vizitatorului, pentru ca în interiorul acestei alveole meticuloase compuse de cei doi artizani ai iluziei scenice să descoperim propunerile viitoarelor — sau trecutelor — soluții, sub forma schițelor. Din acest punct, ceea ce aparține arhitectului de scenă sau platou, comentatorului vestimentar al unei atmosfere, trece în sarcina plasticianului, a celui ce schițează pentru a refăce, sau reține, a celui ce prospectează și proiectează bidimensional viitorul spațiu dramaturgic. Soluția compozită aleasă își are, firește, avantajele ei, regretul vizitatorilor provenind din reducerea inevitabilă a efectului complex, emoțional, provocat de prima punere în contact cu ceea ce, ca într-un spectacol parabolă, se vrea iluzie, dar și receptacul-imagine al unui fragment de realitate, dar și simeză pentru laborioase și logice căutări.

Virgil Mocanu

MUZICA

Balet modern la Timișoara

UN afiș promițător prin ineditul lucrărilor (*Dansul zilei și al amintirii, Dansul vieții și al bucuriei*), și un program de sală bine alcătuit din punct de vedere grafic, constituie premise de bun augur pentru spectacolul intitulat *Dans, dans, dans*, prezentat de curînd, la București, de către trupa de balet a Operei din Timișoara, în libretul, coregrafia și regia lui Francisc Valkay. Modern ca punere în pagină și ca imagine, programul de sală timișorean poate servi — din acest punct de vedere atît de important pentru orice publicatie de balet — ca îndreptar pentru programele bucarestene, cit și pentru prima noastră publicatie de specialitate, revista ieșeană „Balet”. În texte apar, însă, unele carente, în traducere și în comentarea unor citate din diverși autori care au scris despre dans.

Lipsa de conformism a începutului spectacolului, în care dansatorii, în costume de repetiție, veneau din sală pe scenă — deși nu constituie o noutate, ca formulă, — aducea un aer de degajare, binevenit, și potrivit cu tema primului dans, *Orele muncii* (dansatorilor).

Limbajul coregrafiei se dezvăluia treptat — pe parcursul celorlalte lucrări, din prima și a doua parte a spectacolului, în dansuri precum *Amintirea, Nunta, Singurătatea, Regăsire*, — a fi un limbaj însu-

mind vocabule clasice și moderne, iar tematica era cea etern abordată în operele artistice — dragostea, amintirea, cuplul cu disputele lui. Dar modul de tratare era al unui spectacol music-hall, tema fiind un pretext pentru vivace, temperamentale sau nostalgice desfășurări dansante de divertisment, accentul căzînd pe linia decorativă și pe abundenta mișcărilor senzuale.

În acest punct intervenea divorțul între realizarea scenică și declarațiile programului, în care se vorbea de balet contemporan și de stil modern, opus celui clasic (din *Lacul lebedelor*). Una este însă mișcarea de dans modern cult, alta mișcarea de dans modern de salon și, desigur, alta de dans modern de revistă, oricare dintre ele putînd fi excelentă sau nu, dar fiecare pe plinul ei. A încerca să le compari, asemănîndu-le sau opunîndu-le, constituie o falsă discuție, tot astfel cum nu poți compara un măr cu o portocală, decît spunînd că ambele sînt fructe.

Genul de revistă a fost excelent reprezentat în secolul nostru de foarte mari dansatori și coregrafi, de la americanul Fred Astaire, la francezii Zizi Jeanmaire și Roland Petit. Dar aceștia nu s-au prezentat sub o etichetă străină, ci s-au lăsat admirați pentru ceea ce erau în fapt. Spectacolul timișorean a fost un foarte

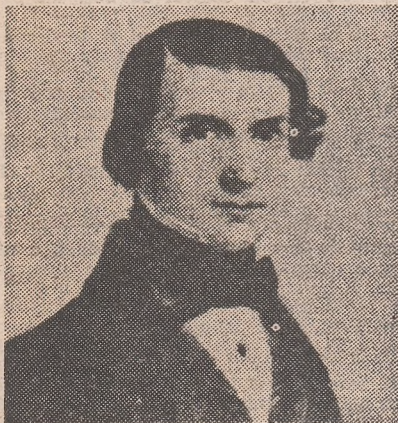
bun spectacol de revistă, ingenios în detalii regizorale, bine legat în desfășurare, interpretat cu vervă de dansatori buni și chiar foarte buni, precum solistii Rodica Murgu, Francisc Valkay, Ion Gârbea, Alina Ilie. Cu o mențiune specială pentru valoarea plastică a Aurorei Calolănu și a lui Florin Brîndușă. Un spectacol fără egal la noi în țară, pe acest gen, și pe care și-l-ar putea dori teatrul bucareștean de revistă.

Se impune, totuși, o întrebare: de ce dansatorii unei Opere ca aceea din Timișoara se metamorfozează astfel, renunță la profilul lor — nu ne referim la stilul clasic, ci la genul de dans cult — în favoarea unui alt gen, e drept de mai rapid efect? Întrebarea este cu atît mai legitimă, cu cît și baletul Operei din București prezintă la televiziune, de cîțiva ani buni, aproape numai dansuri de divertisment, acestea fiind ceea ce le solicită micul ecran, dar și ceea ce sînt dispuși să ofere, în primul rînd, artiștii. Vom ajunge oare în situația de a nu mai vedea — cel puțin la televiziune — decît producții coregrafice culte de import? Este oare acest drum, singurul, și cel mai rodnic, pentru dezvoltarea, în continuare, a mișcării noastre coregrafice?

Liana Tugearu

Introducere în opera lui ION CODRU DRĂGUȘANU

Ion Codru Drăgușanu

NICI unul dintre marii noștri scriitori n-a fost atât de puțin cunoscut în timpul vieții (1818—1884), ca și după moarte, ca Ion Codru Drăgușanu, autorul anonim al *Peregrinului transilvan* (1865).

Iată ce scria despre el, în genere bine informatul, Vasile Gr. Pop, în *Conspicuitul*¹⁾ său :

„Codru Drăgușanu. Acest experimentat și activ bărbat s-a născut în districtul Făgărașului, patria lui Negru-vodă, din părinți grăniceri pe la anul 1823. Gimnasiul, după sistemul de atunci, l-a absolvit în Brașov. După terminarea studiilor a trecut în Muntenia, unde a petrecut cîțiva ani, mare parte pe la mănăstiri. Aici din întâmplare făcînd cunoștința unui aristocrat rus și acesta prinzînd simpatie pentru junele Ișet, îl luă cu sine la Petersburg și mai tirziu, ca companion de voiaj, prin Germania, Franța, Anglia, Spania, Italia și Austria. Astfel avu el ocaziunea de a cunoaște în curs de trei ani mai toată Europa, învățînd în acest timp și limbile țărilor prin care a trecut.

Acest voiajuri l-a și descris într-un memoir pre care însă nu l-a editat încă pînă acum, afară de cîteva descrieri prea interesante asupra vieții din Anglia.

Pe la anul 1860 Codru Drăgușanu a publicat un op voluminos intitulat „*Peregrinul Carpaților*”, în care descrie cu un viu interes diferitele pozițiuni romantice și obiceiuri din Muntenia, cu privire mai ales la mănăstirile situate pe poalele Carpaților. Este o scriere plăcută, atît din cauza stilului ușor, cit și din aceea a subiectelor interesante, ce tratează.

Astăzi C. Drăgușanu funcționează ca director al prefecturii la Făgăraș.

Să trecem în revistă erorile din această pagină :

1. Numele cu care semna autorul era I. Codru Dragusianul (Drăgușanul).
2. S-a născut nu în 1823, ci în 1818.
3. Nu se știe că ar fi absolvit gimnaziul.
4. Nu a petrecut nici un an pe la mănăstirile din Muntenia.
5. După ce făcuse mai multe călătorii, a fost angajat de un principe rus, Bariatinski, în urma unui anunț la ziar.
6. N-a călătorit prin Spania.
7. „Memoarul” a fost publicat în 1865, sub titlul „*Peregrinul transilvan* sau *Epistole scrise din țiere străine unui amic în patrie*, de la anul 1835 pînă inclusiv 1848. Tomul I, Sabiu, Tipărituri și în prevedietura la S. Filtsch. 1865²⁾).
8. „Memoarul” n-a descris pozițiile pitorești ale Munteniei, nici mănăstirile acesteia.

Cum însă V. Gr. Pop notează just că autorul funcționa ca director de prefec-tură (cu titlul de „vice-căpitan”) al județului Făgăraș, se vede că l-a solicitat, ca și pe ceilalți oameni de cultură ce aveau să figureze în *Conspicuit*, dar că n-a primit răspunsul așteptat. Ca atare a trebuit să se informeze prin alții care-l cunoșteau pe autorul *Peregrinului* din auzite și, poate, din mica legendă ce se urzise despre personaj.

CURIOS este că însuși N. Iorga, în monumentală sa lucrare *Istoria literaturii românești în veacul al XIX-lea — de la 1821 înainte. În legătură cu dezvoltarea culturală a neamului*; vol. III (1848—1861 : Vălenii-de-Munte, Editura tipografică „Neamul românesc”, 1909), la Cap. VIII. *Literatura românească în Ardeal și Bucovina*, V. Alte scrieri expediază scurt lucrarea, cu titlul exact, dar cu anul nașterii și conținutul cărții, după *Conspicuit* :

„Cu tot premiul oferit de bogata familie Mocioni, opere istorice nu se scriu în Ardeal. Dar în *Peregrinul transilvan*

¹⁾ *Conspicuit asupra Literaturii române și scriitorilor ei* de la început și pînă astăzi în ordine cronologică, Partea II, București, 1876.

²⁾ Ortografia este aceea a *Astrei*, al cărei membru fondator era Ion Codru Drăgușanu.

sau epistole scrise din țeri străine, unui amic în patrie, 1835—48, I. Codru Drăgușanu (n. 1823) descrie între altele, minăstirile muntene de pe plaiuri.”³⁾

De ce am spus „insuși N. Iorga” ? Pentru că, abia în anul următor, primind de la un membru al familiei Jurcovan din Drăguș, satul natal al peregrinului, cartea de pe atunci foarte rară, entuziasmat de conținutul ei, mai ales acela de ordin civic și național, a reeditat-o, modernizîndu-i limba, excesiv de latinizantă și italianizantă, și atribuindu-i această operație șefului de atelier tipografic de la Vălenii-de-Munte, C. Onciul. Și în alte împrejurări, N. Iorga a scris foarte elogios despre scriitorul pe care îl repuseze în circulație. Deși în interval de doisprezece ani, ediția Iorga-Onciul a fost retipărită, marile istorice își începea astfel densa pagină ce o consacra autorului său după alți șapte ani :

„Alături de dînsul⁴⁾ un altul de care nu știe mai nimeni : Ion Codru Drăgușanu, din Ardeal, înfățișează, în scrisorile lui, și el nota această tradițională așa cum putea să o aibă un biet de «Valah» din părțile Ardealului.”

Urmează o comparație cu Gr. Alexandrescu, pe considerentul că între cei doi ar fi fost „fără îndoială, o foarte mare asemănare”.

Restul este însă foarte just și tot atît de călduros formulat.

Așadar, după două ediții date de dînsul, N. Iorga recunoaște că despre talentul peregrin „nu știe mai nimeni”.

Situația s-a schimbat, în împrejurări mai prielnice, asupra cărora nu vom stărui, și astăzi omul și opera sînt unanim recunoscute. Sînt însă și aici de remarcat unele rezerve.

Înainte apariției ediției noastre, în Editura „Cugetarea” Delafras, 1942, G. Călinescu nu-i făcea lui Ion Codru Drăgușanu un loc decît la Bibliografie, în *Istoria literaturii române de la origini pînă în prezent* (1941). Ce e drept, în „manualul”⁵⁾ apărut peste cîteva ani⁶⁾ îl consacră o pagină, prezentîndu-l însă ca pe un „reporter”. Noua ediție, din anul trecut, a *Istoriei*, îi acordă o coloană și cîteva rînduri, nu tocmai călduroase. Așa, de pildă, îl crede pe I. Codru Drăgușanu mai puțin fin decît Kogălniceanu și Alecsandri, în „impresiile turistice”. Calificativul de „reporter” e însă repetat. Se știe însă că reporter n-a fost peregrinul nici la propriu (angajat de un periodic să și redacteze impresiile în cursul călătoriei), nici la figurat (din proprie inițiativă, făcînd dări de seamă pe măsură ce se deplasa). Concluzia este această întrebare, urmată de un răspuns condescendent :

„Reprezintă I. Codru Drăgușanu o adevărată figură literară ? Încercăm îndoile a susține acest lucru. Dar un fenomen uman interesant este fără îndoială”.

Așadar lui G. Călinescu i-a plăcut omul, displicîndu-i opera. Într-adevăr, robît învățături lui August Treboniu Laurian, în care calitate publicase, în 1848,

³⁾ Cf. *Istoria literaturii românești, Introducere sintetică* (după note stenografice ale unui curs). București, Editura Librăriei Pavel Savu, 1929, pg. 141—142.

⁴⁾ E vorba de Gr. Alexandrescu !

⁵⁾ *Istoria literaturii române*, Compendiu, Ed. III, revăzută, București, „Naționala Mecu”, 1946.

Trapez

LXVI

235. Broaște țestoase văzusem destule. Dar, răminînd în picioare, le priviseam ca dintr-un turn. În acea zi, însă, culcat în iarbă, m-am pomenit cu una față în față. Am fost surprins cît era de bătrînă și de urîtă. Iar pe deasupra, lubrică. M-am simțit profanat.

236. Pe cînd aveam douăzeci de ani, iar viața se afla în fața mea ca un munte pe care urma să-l urc, și nu mă trăgea deloc inima, cuprins de aprehensiuni și spaime, bolnav de inapținut, într-o noapte am stat de vorbă cu un personaj, care s-ar fi putut să fie un al doilea eu-insuși.

— Să ne închipuim, a început el, că ai lucra într-un birou opt ore pe zi, iar pentru aceasta ai primi atîția bani încît ai putea avea o casă frumoasă și un automobil. Dar, dacă ai renunța la ele, n-ar mai trebui să lucrezi decît patru ore. Ce ai alege ?

— Patru ore, fără casă, fără automobil.

— Mai există o posibilitate : să lucrezi numai două ore, dacă ai admite să locuiești într-o cameră de mansardă.

— Aleg camera de mansardă, din toată inima o aleg.

— Dar ai fi în stare să mîncîci doar cît să nu mori de foame, ca să lucrezi numai o oră pe săptămînă ?

— Jur că aș fi în stare.

— Și ce-ai face tot timpul ?

— M-aș uita cum trec norii pe cer.

Geo Bogza

la București în Tipografia Colegiului Sf. Sava. **Rudimentele gramaticii române**, extrase din *Tentamen criticum*⁶⁾, o morfologie aberantă, s-a lăsat influențat și în scrisul său, ciudată dar și foarte atrăgătoare imbinare de autentică limbă populară cu un lexic de nenorocoașă încercare de relativizare a vocabularului, în forme ce nu s-au putut impune.

Colegul nostru, Romul Munteanu, a publicat în 1956 o nouă ediție, încercînd a restaura textul ediției originale. Meritul său principal a fost acela de a fi obținut republicarea cărții într-o colecție a clasicii noștri, act de dreptate cu care însine ne încheiam, în 1942, *Notița biografică*⁷⁾.

Ion Codru Drăgușanu figurează așa cum se cuvine, în *Istoria literaturii române, II, de la Școala Ardeleană la Junimea*, București, 1968, inițiată de Academia Republicii Socialiste România.

Bătălia pentru integrarea fermecătorului peregrin în literatura națională a fost așadar cîștigată.

MAI RĂMINEA ca personalității omului și autorului să i se consacre un studiu temeinic.

Este ceea ce a făcut Georgeta Antonescu⁸⁾, de la Universitatea din Cluj, într-o micromonografie densă, nuanțată și pătrunzătoare, începînd cu ascendența peregrinului, continuînd cu viața lui de administrator cumințit, după ce fusese revoluționar în 1848, numit de N. Bălcescu propagandist pentru județul Prahova, și sfîrșind cu cea mai amplă analiză a operei sale principale (celelalte, poezii și povești, fiind pe drept socotite neglijabile). Cu el, ne spune autoarea, urmașii grănicerilor (instituți de împărăteasa Maria-Tereza), ocotînd obligația serviciului militar și trecînd în „țară”, la vîrsta de 17 ani, a

⁶⁾ Semna atunci „Ioanne Germaniu Codru, profesoriu în școala elementară” (din Ploiești).

⁷⁾ „... I. Codru Drăgușanu e sortit desigur clasicității, adică intrării definitive în conștiința publică”.

⁸⁾ Georgeta Antonescu, *Introducere în opera lui Ion Codru Drăgușanu*, Editura Minerva, București 1983.

CARNET

Din Jurnalul meu

Luni 13 octombrie 1941

PLANTONUL Enache Dragu vine, cu zîmbetul pe buze, aproape fericit, și mă anunță :

— Plec pe front !

— Il privesc :

— Și te bucuri ?

— Sigur că mă bucur. Decît să mîncîc aici în fiecare zi bătaie, mai bine pe front. Acolo, cel puțin știu că sînt pe front.

Realitatea nu era tocmai aceasta. Am aflat-o ceva mai tirziu.

Trimis de ofițeri în diferite părți, Enache Dragu era căutat, în lipsă, de lociitorul comandantului. La înapoiere, îl aștepta porția de pumnii.

Cînd încerca să explice ofițerilor că — fiind planton — nu se poate deplasa, mîncă bătaie de la aceștia. Cerc vicios.

Nemaiputînd răbda, a căutat să explice „situația” lociitorului de comandant :

— N-am vrut să plec, și m-a bătut domnul ofițer X. Am plecat, și acum m-ați lovit dumneavoastră. Nu mă pot împărți în două, că om sînt și eu.

Explicația a avut un efect imediat : două palme răsunătoare (alte două...), și :

— Miine pleci pe front !

Acesta-i adevărul în povestea lui Enache Dragu.

Eugen Jebeleanu

făcut un salt calitativ, „integrîndu-se intelectualității” (nu numai celei funcționărești !).

Spre deosebire însă de intelectualitatea transilvană din epocă și chiar de mai tirziu, Ion Codru Drăgușanu, cel din *Peregrinul transilvan*, e un spirit liber, disociativ, patriot desigur, dar și deschis ca nici unul din congenerii săi, spiritului european, cu variatele lui implicații, încît din precauție nu-și semnează lucrarea, nici în prima ei formă, apărută cu doi ani înainte în „foița” ziarului „Federația” de la Viena, nici în cea de a doua, definitivă, iar în urma insuccesului ei, renunță la publicarea urmării anunțate. Gelos de ecoul favorabil stîrnit de *Epistole* în Spania⁹⁾, Andrei Vizanti, mai tirziu client al Codului Penal pentru delapidare, și dispărut fără urmă, îl acuză pe autor de pornografie, fără a-și găsi contrazicătorul. Peregrinul se dă la fund, și cu el opera străbate o prea lungă eclipsă. Cartea Georgetei Antonescu este așa dar epilogul mult așteptat, al repunerii integrale în drepturi a celui ce chiar în ajun stîrnise un prestigios semn de întrebare.

Autoarea urmărește exhaustiv, pe măsura documentației actuale, cariera administrativă a celui care, — după ce, înainte de instituirea dualității austro-ungare, în calitate de deputat, își luase mari libertăți de gîndire și rostire, — s-a supus disciplinei birocratice, nu fără a face propuneri personale și fără a distinge între lucrarea pentru regim, căreia i-a rămas străin, și aceea pentru popor, căreia i s-a devotat. Astfel nu se poate vorbi de o schimbare radicală a atitudinii patriotice, ci numai de o adaptare moderată la necesitate. A-aceasi putere de adaptare i-o constată autoarea însuși peregrinului, în avatarele acestuia, calitate ce denotă mlađiere intelectuală, nuanțată de o bogată gamă de umor.

Aș crede că umorul este aceea „qualité maitresse” a chipului peregrinului, cînd ironic și chiar autoironic, cînd sarcastic și tăios, unită însă cu o foarte largă înțelegere a oamenilor, a psihologiei poeziei și a instituțiilor.

Ion Codru Drăgușanu era în fond un democrat și un republican, care a trebuit, după eșecul marelui '48, atît în „țară”, cît și în Transilvania, să-și mușete friul. S-a putut menține, într-o regiune pur românească, „vice-căpitan”, printr-un tact superior, fără a-și trăda idealurile fostului institutor, de educație națională și socială a administrațiilor săi.

Georgeta Antonescu are dreptate, prezentîndu-l într-o oarecare măsură ca un continuator al spiritului luminist ardelean. Într-un loc, din *Peregrin*, vorbește chiar de „înaintarea luminelor”¹⁰⁾.

Ca și noi, excelenta interpretă consideră forma epistolară artificiu convențional, într-o operă unitară, scrisă după cîteva decenii de la călătorii, cu libertăți față de succintele note din carnetele conservate.

Contribuție însemnată la consolidarea reputației literare a lui Ion Codru Drăgușanu, micromonografia Georgetei Antonescu este una dintre cele mai bune din seria „Introducerilor” în operele clasicele noastre. Meritul cărții este cu atît mai remarcabil, cu cît, pare-se, peregrinul își luase de la călătorii, cu libertăți față de succintele note din carnetele conservate.

Vom reveni asupra limbii peregrinului, nefiind cu totul de acord pe această temă cu valoroasa exegetă.

Șerban Cioculescu

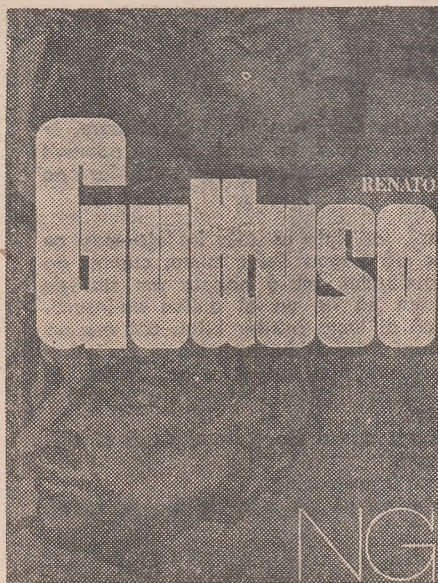
⁹⁾ Academicianul P.F. Monlau citise în ședința de la 5 martie 1868 a Academiei regale spaniole, un capitol din *Peregrinul transilvan*, ca exemplificare a romanității limbii noastre.

¹⁰⁾ Scris. XII, ed. I, pag. 59.

¹¹⁾ Lat. Pășesc mîscat.

„Arta scrisului contemporan ceh”

Coperte de Jaroslav Svab și Milan Hezan

■ ÎN viltoria civilizației imaginilor și a avalanșei de expoziții, a evenimentelor artistice spectaculoase, s-ar spune că a ieșit din raza atenției mica lume a semnelor din care a crescut tocmai revelația culturii: lumea literelor. Litera ca semn, ca potență spirituală, cindva și ca univers magic, litera ca imagine și spațiu al domeniului interior spre perfecțiune prin exercițiul caligrafic, ca joc de simboluri: iată numai câteva repere din glorioasă — și tainică — istorie a literelor.

O mică dar foarte sugestivă expoziție trezește amintirea unei etape și sensuri ale procesului scrierii, convertite la spiritul prezenței în contemporaneitate. În chip firesc, grafica de carte — a copertii în mod special — și afișul își au locul lor în această expoziție; nu ele alcătuiesc însă conținutul ei principal, ci studiile de literă — scrisă ori tipărită — de adaptare a lor la funcțiile vieții publice actuale. Fapt simptomatic: o mare parte din artiștii expozanți își spun „caligrafii” și nu „designeri”. Ei au deci în vedere nu doar structura ambientului și grija pentru „frumusețea cotidiană” — din care arta literelor face parte — ci și reluarea unor tradiții artistice foarte vechi, în care scrierea își are tilurile ei formative și spiritual-terapeutice. Aspectele acestea legate de actul scrierii sînt de multe decenii active în arta secolului XX, dar în alt fel, indirect, ca preocupare a transpunerii gestului de la supusă și cumintea conturarea a literelor la mișcarea anterioară a minii care va picta, liberă și cu nerv, fără să-și afle întotdeauna adevărată sursă a impulsurilor ei.

Nu spre această zonă a problematicei care i-a frământat pe expresioniști și pe informalii americani se îndreaptă însă caligrafii cehi de astăzi. Ei caută, în primul rînd, să deslușească funcția stilistică a literelor, încearcă repuneri în contextul unor momente de seamă ale istoriei scrisului: goticul, Jugendstil-ul, Art-Déco-ul. De pildă, B. Blazej, pornește de la litera gotică, dar îi adaugă, în raport cu textul pe care-l scrie, elemente stilistice intervenite pe parcurs: într-un sonet de

Shakespeare, de pildă, suprapune forme baroce cu mișcări sofisticate, evocatoare, chiar și înaintea lecturii propriu-zise, a tonalității afective specifice. Alteori goticul este modernizat, marcind doar discret o apartenență de spațiu cultural. J. Zich reia cursivitățile Jugendstil-ului, care în Cehoslovacia a cunoscut o mare înflorire; dar cel mai fertil traseu pe această arie retrospectivă îmi pare a fi cel al revalorificării Art-Déco-ului, cu substanța lui solid geometrică în exterior, în interior însă fragilă, de un echilibru precar. J. Jiskra, cu inițiale și embleme; Karel Mikes, cu proiecte de scriere liniară de spirit neo-clasic; foarte tinărul M. Jaros, cu formulările lui hieroglic-geometrice, se înscriu în această orientare, care presupune litera ca semn al ordinii lucrurilor, ca putere de a o obține. Ecouri din ducturile caligrafiei orientale întîlnim în proiectele de scriere decorativă ale lui R. Vanek și V. Najbrt. Exemple de exerciții al adaptării scrierii la conținutul comunicării ne oferă B. Maly în textul unei declarații al drepturilor omului, scris de mină, cu cursive solemnizate sigure, J. Sindler în fantezia lettristă a scrierii unei poezii expresioniste de Chr. Morgenstern, iar Clara Jitlerova în cutia-teatru a unui „spectacol al literaturii”, în care litera preia funcția marionetei, lăsîndu-se manipulată, jucată ca și aceasta.

Expoziția mai cuprinde interesante coperti de carte, între care câteva la traduceri din poeziile lui Nichita Stănescu în limba cehă; afișe bazate pe „cuvînt” și deci pe „literă” — de reținut pentru eleganta lor subtilă sînt cel al expoziției Kubin și cel al graficii cehelor interbelice; proiecte de panouri pentru industrie și comerț, remarcate prin nota lor familiar-umană, care nu ocolește gluma și mica năstrușnicie.

Venită prin schimbul dintre uniunile artiștilor plastici ale României și Cehoslovaciei, această manifestare redeschide un spațiu artistic de interes.

Amelia Pavel

Noul triumf al lui Ferdinand Bruckner

● „Dar cine este acest Ferdinand Bruckner?” — se întrebau spectatorii și criticii în 1925, după premiera piesei *Boala tineretii*, care se transformase într-un adevărat scandal. În 1928, cînd o nouă piesă de Bruckner, *Delincvenții*, era prezentată cu un succes asemănător, întreaga presă a pornit în căutarea autorului care a reușit totuși să-și păstreze secretul identității încă doi ani — pînă la primirea entuziasată a piesei sale istorice *Elisabeta a Angliei*. După premiera care a avut loc concomitent la Berlin, Hamburg, Leipzig, Bremen și Darmstadt, apoi, la scurt timp, și la Viena, autorul și-a dat în vileag adevăratul său nume: nu era altul decît Theodor Tagger, acel director de teatru din Berlin care refuza cu în-căpățînire să monteze piesele pe care le scria

sub pseudonim. Se născuse în 1891 la Sofia, copilărise la Viena și Berlin, fusese ziarist, poet ermetic, fondator al revistei „Marsyas”. *Elisabeta a Angliei* a fost ultimul mare succes al dramaturgului. Bruckner înaintea ca, în 1933, acesta să fie silit să ia calea emigrației. În exilul care avea să dureze două decenii, Bruckner s-a consacrat, la fel ca atîția alți scriitori, printre care Heinrich Mann sau Oskar Maria Graf, „apărării onoarei literaturii germane libere”. În drama sa *Rasele*, Bruckner a demască încă din 1933 adevărata față a nazismului, „dominînd cu mijloacele teatrului o lume la care, totuși, nu ne așteptasem”, cum nota Heinrich Mann. La 12 ani de la terminarea războiului, Bruckner (în prima imagine) s-a stins din viață, în vîrstă de 66 de ani.

Recent, regizorul Rudolf Noelte, cunoscut ca subtil talmăcitor al dramelor psihologice ale lui Cehov și Strindberg, a montat *Elisabeta a Angliei* pe scena „Freie Volksbühne” din Berlinul Occidental. Mai mult decît dragostea tragică a reginei trecută de prima tinerețe pentru trufașul favorit Essex, pe care ea îl condamnă la moarte, pe Noelte l-a pasionat afinitatea amestecată cu ură dintre Elisabeta I, regina-fecioară, și Filip al II-lea, călugărul de pe tronul Spaniei: „Oare pețitu-m-a vreodată cineva cu o furie aidoma lui Filip?” Acestei relații imaginare, tratată de Bruckner sub semnul psihanalizei, pe atunci curent nou, i se alătură, în versiunea lui Noelte, dincolo de evocarea fundalului istoric, veșnic actuala problemă a puterii. În scenele în care cei doi monarhi (care nu s-au întîlnit niciodată în viață) sînt arătați alături, implorînd în genunchi victoria armatelor lor, se conturează nu numai cu o extraordinară densitate dramatico-estetică mari-le conexiuni ale istoriei, ci devine vizibilă și ciocnirea a două lumi, a două concepții despre lume. Exceptională Maria Schell în rolul reginei uman-inumane (în cea de a doua imagine). D. G.

John UPDIKE:

Am vizitat prima oară New Yorkul cînd aveam 13 ani. M-a însoțit tata. Mergeam ca să-l cunosc pe unchiul Quin și ca să cumpăr o carte despre Vermeer. Cartea fusese ideea mea și a mamei; întîlnirea cu unchiul fusese a tatălui. Fratele lui, Quin, dispăruse cu o generație în urmă, plecînd înspre Chicago și, după cit se pare, făcuse avere. De vreo săptămînă venise cu treburi pe coasta de răsărit, iar eu tocmai terminasem clasa a VIII-a cu note foarte bune. Tata susținea că eu și cu fratele lui sîntem oamenii cei mai isteți pe care i-a văzut vreodată. Ne zicea „golgheteri” — poate cu mai multă ironie decît îi puteam atribui pe atunci și, fiind deprins să conceapă lucrurile ca un proroc, avea simțămîntul irezistibil că acum era momentul potrivit să-l cunosc.

New Yorkul era la o distanță de 7 dolari; pe atunci în lumea noastră totul — depărtare și timp — se măsura în bani. Cel de-al doilea război mondial era pe terminate, dar mai trăiam încă anii Recesiunii. Taică-meu și cu mine am pornit cu bilete dus-întors și cu o hirtie de 5 dolari în buzunarul lui. Cei 5 dolari erau pentru cartea mea [...].

Unchiul Quin nu ne-a ieșit în întîmpinare la gara Pennsylvania din New York. Dacă taică-meu o fi simțit vreo dezamăgire, în orice caz nu s-a dat de gol față de mine. Era trecut de ora 1 și nu mincasem nimic la prînz decît două batoane de pralină. După ce am străbătut o cale destul de lungă pe trotuare, după părerea mea doar puțin mai late decît cele din orașul meu natal, și nici măcar atît de curate, am ajuns la hotelul acela care părea că răsare ca un copac chiar din Gara Centrală. Holul hotelului mirosea a parfum. După ce receptionerul i-a telefonat domnului Quincy August ca să-l informeze că a sosit o persoană care zice că-i e frate, un lift ne-a dus pînă la etajul 20. În cameră se aflau trei bărbați, în haine gri sau albastre, cu pantalonii proaspăt călcați și cu jartiere care se lăveau de sub manșetele pantalonilor cînd își încrucișau picioarele [...].

Domnilor, dați-mi voie să vă prezint pe fratele meu Marty și pe tinărul său fiu, zise unchiul Quin [...].

— Marty, nu vrei să vă răcoriți, tu și cu băiatul, și să vă împropățați puțin? Toaleta în stînga, imediat ce ieșiți pe ușa asta [...].

Am intrat cu tata în dormitorul apartamentului. Mobila era nouă și pătrată, și avea toată aceeași nuanță maronie. Pe pat era o valiză deschisă, tot foarte nouă. Mi s-au părut frumoase mirosurile acelea curate și scumpe de piele și de cosmetice. Lenjeria unchiului Quin părea să fie de mătase și plină de monograme. După ce am ieșit de la toaletă, m-am îndreptat spre salonaș, ca să mă întorc la unchiul Quin și la prietenii lui.

— Stai nișel, mi-a zis tata. Să așteptăm aici.

— Păi, n-o să fim nepoliticoși?

— Aș, de unde, asta dorește Quin.

— Dar, tătucule, nu fi caraghios! O să creadă că ne-am înecat aici.

— Aiurea! Nu-l cunoști pe frate-meu. Probabil că tratează o afacere. Nu vrea să fie deranjat. Știu eu cum lucrează frate-meu: odată ce ne-a adus aici, înseamnă că aici vrea să rămînem.

— Nu zău, tată! Vai ce minte complicată ai!

Și totuși nu voiam să reintru fără el în salonaș. M-am uitat prin dormitor să caut ceva de citit. Nu era nimic, nici măcar un ziar, doar un prospect lucios cu prezentarea hotelului însuși [...]. M-am aplecat pe fereastră, și am văzut taxiurile care făceau manevre, ca jucăriile mecanice.

A venit și tata lîngă mine și mi-a spus:

— Nu te apleca prea tare pe fereastră.

Am mai întins nișel capul înainte și am luat o înghițitură bună din aerul acela rece de la înălțime, condimentat cu zgomotele străzii, venind ca de la o mare depărtare.

— Ia uită-te la taxiul ăla verde din fața celui galben! Păi, au voie să facă întoarceri pe strada asta?

— La New York totul se poate. Pe aici singura lege e supraviețuirea celui mai tare [...].

În timp ce stăteam unul lîngă altul la fereastră și vorbeam, am fost surprins că taică-meu știe să-mi răspundă la atîtea întrebări. Cînd era tinăr, înainte de a mă naște eu, călătorise destul de mult, în căutare de lucru; aici la New York nu se afla pentru prima oară. Încălzit de noul sentiment de respect pe care-l căpătasem pentru el, țineam mult să spun ceva care să-i aducă bucurie pe fața de om calm și resemnat în înfrîngerea lui.

— Chiar crezi că voia să ne țină aici? I-am întrebant.

— Quin e un mare realizator, un golgheter, mi-a răspuns privind pe deasupra capului meu. Îl admir foarte mult. Încă de cînd era copil, ori de cîte ori a dorit un lucru, întotdeauna s-a dus și l-a luat. Pur și simplu așa: pac! haț! Felul lui de a gîndi mă lasă la nu știu cîte kilometri în urmă, ca și al măicuței. Parcă-i și simți cum îți-o iau înainte [...]. Și tu ești la fel, a adăugat tata.

— Da, sigur, sigur.

Eram iritat nu numai din cauza stînje-nelii pe care mi-o produceau laudele; mă supăra mult mai tare faptul că-l consideram pe unchiul Quin la fel de isteț ca și mine. În acea perioadă a vieții mele eram

convins că numai pe proști îi interesează banii.

Cînd unchiul reveni, într-un tîrziu, în dormitor, strigă:

— Hei, Marty, dar speram că o să vii cu băiatul să beji un pahărel cu noi.

— Ei, pe naiba, n-am vrut să te deranjăm. Doar discutai afaceri cu domni ăia.

— Cine, Lucas, Roebuck și cu mine? Vai de mine, Marty, dar nu era nici un lucru pe care să nu-l poată auzi fratele meu [...]. Regret sincer că n-ai putut să-l cunoști mai bine. Crede-mă că nici nu m-am gîndit că o să vă ascundeți aici. Ei, ce-ai vrea să beji? [...].

Dacă-mi aduc bine aminte, un chelner ne-a servit chiar acolo în apartament, și în timp ce beam am întrebant dacă o să petrecem toată după-amiaza în camera aceea. S-ar zice că unchiul Quin nici nu m-a auzit, dar peste vreo cinci minute a întrebant dacă băiatului nu i-ar face plăcere să vadă nițelul orașul. [...] Tata i-a răspuns că ar fi o ocazie mare pentru copil. Întotdeauna îmi zicea „copilul” cînd eram bolnav, cînd pierdeam ceva sau cînd mă întristam — pe scurt, ori de cîte ori îi era milă de mine. Am coborît toți trei cu liftul și am pornit cu taxiul pe Broadway în jos — sau în sus, nu știu prea bine [...].

După cit se pare, scopul călătoriei noastre era mai puțin turul orașului pentru mine, cit cel de a-l duce pe unchiul Quin la Clubul Pickernut, un mic restaurant dintr-un grup de clădiri înșesate de asemenea localuri de lux. Mi-aduc aminte că în clipa intrării noastre, interiorul era scaldat în întinerie. Se auzea un pian, la care cineva cînta melodia „E undeva un mic hotel”.

— Nu era nevoie să faci chestia asta, zise unchiul Quin, și apoi îl salută cu mina pe omul dîndărătul pianului: Ce mai faci, Freddie? Ce-ți mai fac puștii?

— Bine, domnule August, foarte bine, îi răspunse Freddie, inclînînd din cap și zîmbînd fără să greșească o notă.

— Asta e cîntecul preferat al lui Quin, îmi zise tata în timp ce ne strecuram către o canapea în formă de arc ce înconjură o masă rotundă.

N-am răspuns nimic, dar unchiul Quin interpretîndu-mi tăcerea drept dezaprobar, mi-a explicat:

— Freddie e un tip grozav. Băiatul lui intră la toamnă la Universitatea Colgate.

— Asta chiar e cîntecul dumitale? I-am întrebant.

Unchiul Quin a zîmbit cu toți dinții și mi-a pus palma lătoreată și caldă pe umăr. La vîrstă aceea nu puteam suferi să mă atingă cineva.

— Ei, așa le-am dat eu să înțeleagă, îmi răspunse, torcînd ciudat, ca un motan. Pentru mine cîntecule sînt ca fetele tinere. Toate-s la fel de drăguțe.

Ieșit ca din pămînt, un chelner cu halna roșie se îndreptă în grabă spre noi.

— Domnul August! V-ați întors de pe coasta de vest? Ce mai faceți, domnule August?

— Mă descurc, Jerome, mă descurc. Jerome, vreau să ți-l prezint pe fratele meu mai mic, Martin.

— Respectele mele, domnule Martin. Sînteți în vizită la New York, sau locuiți aici?

Tata se repezi să-i stringă mina lui Jerome, oarecum spre surprinderea acestuia:

— Mulțumesc de întrebare, dar am venit doar pentru această după-amiaza. De fapt locuiesc într-un orașel prăpădit din statul Pennsylvania, de care probabil n-a auzit niciodată nimeni.

— Am înțeles, domnule. Faceți doar o scurtă vizită.

— E prima dată după șase ani cînd am, în sfîrșit, prilejul să-mi văd fratele.

— A, nici noi nu l-am prea văzut în ultimii ani. Dar e un om pe care ai vrea întotdeauna să-l vezi mai des, nu-i așa?

Unchiul Quin le întrerupse conversația, spunînd:

— Asta e nepotul meu, Jay.

— Spune-mi, Jay, îți place orașul ăsta mare?

— Strașnic! I-am răspuns, fără a face și eu gafa tatălui de a-i întînde mina.

— Jerome — reluă unchiul Quin — fratele meu și cu mine am vrea să bem cite un scotch cu gheață. Băiețelului i-ar plăcea niște bere caramel.

— Nu, stați așa! am intervenit eu. Ce fel de înghețată aveți?

— Vanilie și ciocolată, domnule.

Am rămas descumpănit. Nu-mi venea să cred că le au numai pe astea, cînd la cofetăria ieftină din orașul nostru găseai cincisprezece sorturi.

— Mă tem că nu e un sortiment prea bogat, zise Jerome.

— Prefer vanilie.

— Da, domnule. O porție mare de vanilie.

Cînd îmi aduse înghețata, arăta ca o minge de golf pe un platou de argint; oricît mă străduiam să-mi înfig lingurița în ea, fugea de colo pînă colo. Uitîndu-se lung la mine, unchiul Quin mă întrebă:

— Ai vreo dorință specială?

— Băiatul vrea să meargă la o librărie, explică tata.

— O librărie... Dar ce fel de carte cauți, Jay?

I-am răspuns:

— Aș dori o carte bună despre Vermeer.

„Ochiul lucid din orașul de argint”

John Updike și degetarul bunicii sale

● Într-o povestire a sa, intitulată *Binecuvântatul om din Boston*, Degetarul bunicii sale și Insula Fanning, autorul, asemenea eroului din basme, se oprește la răspântia a trei drumuri, medită asupra alegerii unuia dintre trei subiecte (simbolice) pentru trei povestiri pe care (simbolice) le-ar fi putut scrie. Primul este acela al vieții unui individ anonim, figură arhetipală a omului de mijloc, intruchipare a realității lipsite de romantism, copleșitoare prin multitudinea detaliilor și măreață ca un monument înălțat mediocrității („...Totul transcris în ordine cronologică cu simplitatea chioară a nevinovăției născute și nu făcute, mi și mi de pagini; o orgie a lipsei de evenimente; ceva divin și sfidător de plicticos”). Cel de al doilea este povestea familiei sale, dragostea, ura și moartea celor care i-au fost dragi, poveste care aparține în exclusivitate bunicii sale și care e simbolizată de singurul obiect pe care femeia l-a posedat vreodată și pe care i l-a lăsat cu limba de moarte, nepotului: un degetar de argint. Prin degetarul de argint trecutul, banal în sine, amorf, reînvie și resemnifică: „Bătrina era proiectată în zilele mele prin voința ei de supraviețuire; degetarul imi pare ca un talisman pe care mi l-a strecurat în mână o femeie de mult uitată atunci când, împreună cu alți cîțiva temerari, am evadat de pe insulă în junglă”. Cel de al treilea subiect, cel de al treilea

drum posibil e legat de parabola unei insule în care, așa cum spune Pascal, trăiesc „mai mulți oameni în lanțuri, condamnați cu toții la moarte...”. Updike o definește ca o povestire simplă, despuțată de iluzia procreării, o istorioară ieșită din istorie prin însăși perfecțiunea ei: „o ușă trîntită într-o casă goală”.

Alegerea lui Updike, ca a eroului din poveste, se îndreaptă spre drumul din mijloc, cel mai bătut dar și cel mai plin de primejdii și capcane.

Considerat ca unul din prozatorii cei mai importanți ai Americii, laureat al încă unui premiu important: Book Award, pentru întreaga lui activitate literară cu ocazia împlinirii (în 1982) a 50 de ani, el e autorul a peste opt romane, trei volume de proză, două de versuri și al mai multor eseuri de critică. Acut observator al detaliului, cu o precizie a epitetului care îi face arta comparabilă cu a celor mai mari stilisti ai lumii noastre, prozatorul cultivă ceea ce unul din exegeții săi numea „baroc secular”, adică o modalitate complexă, meticuloasă, orientată către textul prozei și conștientă de sine însăși. Secularitatea acestui baroc constă în aceea că el nu dă forma unei lumi ample și luxuriante construite, ci surprinde în mod ironic trecerea ei spre entropie prin căderea din mit în istorie și apoi în evenimentul pur. Pe de altă parte, Updike nu scrie nici parabole, deși romanul *Centaurul* sau celebrele *Cupluri* sînt structurate evident pe ti-

pare mitologice. La el e vorba mai degrabă de o tratare în maniera lui Joyce a unor nuclee culturale ca fapte de experiență a căror realitate ține de nivelul universalului și a căror prezență în intriga propriu-zisă dă aces- teia nu atât o altă dimensiune, cit o altă deschidere.

Talismanul prozei lui Updike, secretul forței sale este poate degetarul de argint, forma emblematică a unei imense bogății și varietăți de fapte și trăiri, formă care leagă trecutul de prezent și prezentul de eternitate și care face ca diferitele destine individuale, diferitele întâmplări, aparent mediocre și lipsite de romantism, să capete valoare morală și consistență artistică.

În *Bilciul sărăntocilor*, țesătura — aproape beckettiană — a vieților ratate și lipsite de evenimente majore a pensionarilor unui fel de azil pentru bătrîni săraci capătă strălucire simbolică în scena finală a bilciului, emblemă a ieșirii din cotidian și a refugiu- lui în ritualul carnavalesc pe care o întâlnim și la Barth sau Vonnegut.

În ciclul „Iepure” (Iepure, fugi! Iepure, înapoi în țarc! Iepure bogat) realul se emblematicizează în câteva scene-cheie legate tot de ieșirea din existența cunoscută, circumscripă, în misterul și pericolele vieții și realității infinite. Fuga din „insulă” în „junglă” este o mișcare care-l însoțește pe Rabbit (Iepure) Angstrom din tinerețe și pînă la maturitate. Non-erou prin excelență, Iepure își caută locul în

existență, în istorie, în mit, în trecutul său și în prezentul Americii pentru a și-l regăsi în viață, în trăirea unor momente semnificative. Mînea de baschet, cursa nebună cu mașina afară din oraș și apoi în oraș, nostalgia unei plimbări pe stradă printre semenii săi sînt tot atâtea emblematicizări ale experienței nu prea depărtate de cele furnizate de celălalt mare analist al relației existență-individ-viață: Saul Bellow.

Povestirile lui Updike, la fel de sugestive și de subtil construite, ca și romanele sale, urmează același curs al prezentării aparent simple, întâmplătoare a unor incidente fără urmări spectaculoase. În cele mai bune dintre ele nu este însă greu să discernem o organizare aproape muzicală a detaliilor în leit-motive și o contrapunctare a opiniilor cu faptele, a iluziilor cu realitatea. Povestirea *Ochiul lucid* din orașul de argint poate servi — credem noi — ca ilustrare a celor de mai sus.

A. T.

— Vermeer... Unchiul Quin repetă rar, depășind silabele și savurînd consoana neobișnuită pentru engleză, cu aerul că meditează profund. Aha, școala olandeză.

— Da, e olandez.

— Zău, Jay, după mine, franțuzii sînt singurii care merită. În salonașul nostru de la Chicago avem patru din dansatoarele lui Degas, și zău dacă n-aș putea sta să mă uit ceasuri întregi la fiecare din ele. Mi se pare extraordinar ce simț al echilibrului avea individul.

— Da, însă tablourile lui Degas nu-ți amintesc mereu de cărțile poștale ilustrate? Pentru că dacă privim lucrurile efectiv din punctul de vedere al culorilor și cu un ochi foarte lucid, mie mi se pare că Vermeer îl face marț pe Degas.

Unchiul Quin nu comentă răspunsul meu, iar taică-meu, după ce privi îngrijorat peste masă, zise:

— Așa vorbește tot timpul băiatul și cu taică-sa. Eu sînt tot timpul depășit. Nu înțeleg o vorbă din tot ce spun el.

— Spune Jay, nu-i așa că taică-ta te încurajează să ajungi pictor? Întrebă unchiul Quin, zîmbind cu gura pînă la urechi; i se umflaseră obraji de parcă ar fi avut cite o bomboană și într-o parte și în alta.

— Da, cred că da.

— Jay, taică-ta e o femeie nemaipomenită! zise unchiul Quin.

Observația era atât de stînjitoare, și sensul ei atîrna atât de mult de definiția pe care o dădea cuvîntului „nemaipomenit”, încît m-am luptat mai departe cu înghetața, iar taică-meu l-a întrebat pe unchiul despre nevasta lui, Tessie. La plecare, unchiul Quin a semnat nota de plată și a adăugat numele unei societăți. Era aproape cinci.

UNCHIUL meu nu prea știa pe unde sînt librăriile la New York — stătea de cincisprezece ani la Chicago — dar zicea că dacă mergem la colțul străzii 42 cu bulevardul 6, trebuie să găsim ceva. Taximetristul ne-a lăsat la marginea unui parc, care părea să fie grădina din spate a Bibliotecii publice. Era atât de atrăgător, atât de agreabil cu aleile lui pline de praf, cu porumbelii și cu bărbații care moșăiau pe bănci și cu tinerele funcționare în rochițe colante de vară, încît fără să mă gîndesc la nimic, am ascultat chemarea parcului și am pornit în fruntea tuturor pe o alee. Clădiri lucitoare se înălțau ca niște săgeți spre cer și aruncau un licăr de metal și sticlă printre coroanele copacilor. Așa e New Yorkul, am simțit atunci. Orașul de argint. În sinea mea s-au înălțat, cristaline, adevăratele turnuri ale ambiției.

— Dacă vii aici, mi-a zis tata, poți să vezi Empire State Building, cel mai înalt zgîrie-nori.

M-am apropiat de tata, am rămas sub umărul lui și mi-am îndreptat privirile de-a lungul brațului pe care-l întinsese el. Deodată mi-a intrat în ochiul drept ceva tare și ascuțit. Am plecat brusc capul și am început să clipeșc des. Mă durea groaznic.

— Ce s-a întâmplat? am auzit glasul unchiului Quin.

Tata i-a răspuns:

— I-a intrat ceva în ochi, bietului copil. În viața mea n-am văzut ghinionist mai mare ca el.

Obiectul care-mi pătrunsese în ochi părea că mișcă, de parcă ar fi fost viu și mă mușca. Am început să gem, și eram atât de furios că-mi venea să plîng.

— Dacă-l tragem de-o parte, undeva

unde nu bate vîntul, poate că văd ce i-a intrat în ochi, am auzit glasul tatei.

— Nu, în nici un caz, Marty! Gîndește-te tu! Cu ochii și cu urechile nu trebuie să te joci niciodată. Nu sîntem prea departe de hotel. Poți merge pe jos peț de două străzi, Jay?

— Ochii mă dor, nu picioarele, i-am răspuns aspru.

— Are mînea ageră, a comentat unchiul Quin.

Flancat de cei doi frați, apărîndu-mi ochiul cu mina, am mers pînă la hotel [...].

Trecînd prin dreptul recepției, unchiul Quin i-a strigat unuia de acolo:

— Trimite imediat un doctor la camera 2011.

— Quin, nu trebuia să faci asta! I-a certat tata în lift. Îi pot scoate eu ce i-o fi intrat în ochi, acum că nu mai stă în bătaia vîntului. I se întâmplă mereu chestii dintr-astea. Are ochii prea ieșiți în afară.

— Ascultă-mă pe mine, Martin, cu ochii nu trebuie să te joci niciodată! Sînt instrumentul cel mai prețios pentru viața noastră [...].

Doctorul era blind, cu miini gingașe, și destul de puțin comunicativ [...]. Cu un bețișor mi-a răsucit pleoapa de jos, m-a atins o secundă cu o baghetă de sticlă, pe virful căreia mi-a arătat după aceea o geană. Mi-a picurat o soluție galbenă în ochi ca să elimine orice pericol de infecție. Doctoria mă înțepa rău, făcîndu-mă să închid amîndoi ochii, dar m-am lăsat moale pe pernă, bucurîndu-mă că am scăpat. Cînd am redeschis ochii, tata tocmai îi strecura o bancnotă. Doctorul i-a mulțumit, mi-a făcut cu ochiul și a plecat. Unchiul Quin a ieșit din baie:

— Ei, tinere, cum te mai simți?

— Bine.

— Era doar o geană, îi zise tata.

— Doar o geană! Parcă eu n-aș ști că în ochi poți să simți o geană de parcă ar fi o lamă de ras. Dar oricum, din moment ce micuțul bolnav și-a revenit, ne putem gîndi la masa de seară.

— Vai, nu, Quin, îți mulțumesc foarte mult pentru amabilitate, dar trebuie neapărat să ne întoarcem în provincie. La

ora 8 am o întrînire la care trebuie să fiu prezent.

— Îmi pare foarte rău. Dar ce fel de ședință e, Marty?

— A consiliului parohial.

— Aha, vazăică tot te mai ocupi de biserică? Ei, Dumnezeu să te răsplătească pentru asta.

— Grace m-a pus să te întreb dacă n-ai putea să vii la noi într-o zi. Te putem găzdui și peste noapte. Pentru ea ar fi o adevărată încintare să te revadă.

Unchiul Quin întînea brațul cît putu mai sus să-și apuce fratele de după umeri:

— Vai, Martin, își dai seama că nimic nu mi-ar putea face mai multă plăcere. Dar am tot felul de întîlniri oficiale, din oră în oră, iar joi trebuie să pornesc din nou spre coasta Pacificului. Nimeni nu-mi îngăduie o clipă de răgaz. Nu cred că inima mea ar cunoaște o bucurie mai mare decît să petrec o zi liniștită cu tine și cu Grace în casa voastră. Te rog sărut-o din partea mea și spune-i ce nemai-pomenit băiat educă. Adică, educați amîndoi.

Taică-meu îi făgădui că așa va face. După ce mai schimbă cîteva vorbe, veni și momentul despărțirii.

Ieșind din hotel, mă întrebam dacă o mai fi deschis la vreo librărie.

— Nu mai avem bani.

— Deloc?

— Doctorul mi-a luat cinci dolari. Atîta te costă la New York să-ți întrec ceva în ochi.

— Doar n-am făcut-o anume! Adică ce-ți închipui că mi-am smuls eu o geană ca să mi-o bag singur în ochi? Și nici nu te-am rugat eu să chemi doctorul.

— Da, știu.

— N-am putea să intrăm într-o librărie măcar să mă uit un minut?

— Nu mai avem timp, Jay.

DAR cînd am ajuns la gara Pennsylvania, am constatat că trenul următor pleacă abia peste o jumătate de oră. În timp ce se ședeala-turi de mine pe bancă, tata zîmbea ca de o amintire:

— Doamne, ce isteț e, nu-l așa? Felul lui de a gîndi mă lasă în urmă cu 60 de ani lumină.

— Al cui?

— Al lui frate-meu. Ai băgat de seamă cum s-a ascuns în baie pînă cînd a plecat doctorul? Așa se fac dolarii. Bogatul colecționează bancnote cum colecționează filatelismul mărci poștale. Știam că așa o să facă. Din clipa cînd i-a spus recepționarului să trimită sus un doctor, am înțeles că eu o să trebuiesc să-l plătesc.

— Păi la urma urmei, de ce ar fi trebuit să-l plătească el? Sigur că tu trebuia să-l plătești.

— Ai dreptate. De ce să-l plătească el? Tata se lăsă pe spetează, cu miinile încrucișate pe genunchi, și privind drept înainte. Pielea de sub bărbie începuse să-i atîrne și parcă avea niște scobituri la timple. Probabil că nu-i făcuse bine băutura. Reluă: De aceea a ajuns el unde a ajuns, pe cînd eu am rămas unde am rămas.

Sămînta furiei mele părea să fie do-rința de a-l aduce din nou în fire, de a-l zgîlții cu vorbe de ocară, ca să nu mai fie atât de bătrîn și obosit.

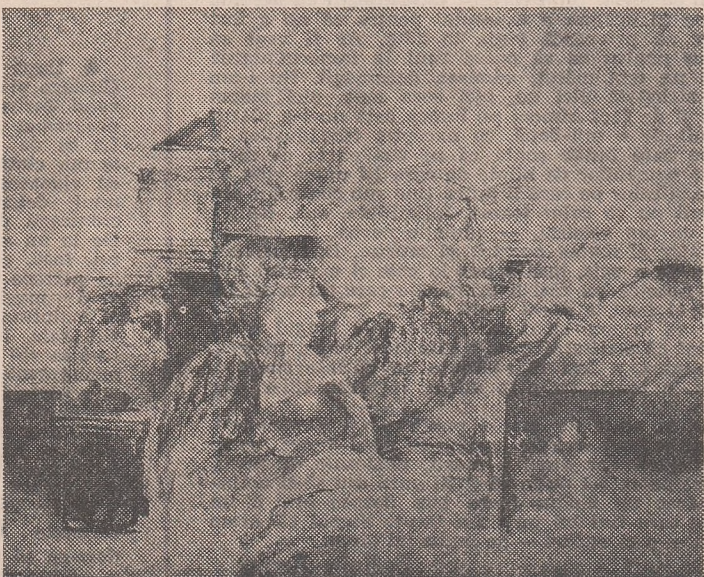
— Păi de ce ai venit numai cu cinci dolari în buzunar? Puteai să-ți închipui că o să se întîmple ceva!

— Ai dreptate, Jay, trebuia să iau mai mulți bani.

— Uite acolo vizavi e o librărie deschisă. Dacă ai fi adus zece dolari în loc de... Și tot așa i-am dat înainte, bîciînd strident pasivitatea iritantă a tatei, pînă cînd am părăsit New Yorkul. De îndată ce ne-am așezat în trenul care ne ducea spre casă, mi-au trecut năbădăile; fusese un fel de ritual pentru amîndoi și el imi îndurase cu îndăgînță țipetele, încuviințînd din cap ca o moașă care ajută la nașterea mîndriei unei familii.

Au trecut ani îndelungați pînă am mai avut nevoie să mă duc iar la New York.

Prezentare și traducere de
Anda Teodorescu

DOINA BOTEZ: Ciclul „Din iumea lui Marquez”

Muzeu „Kazantzakis”

● Cu ocazia centenarului lui Nikos Kazantzakis (1883—1957), în satul Varviri din Creta, unde își avea obirșia familia scriitorului, a fost organizat un Muzeu „Kazantzakis”, consacrat memoriei și operei marelui poet, dramaturg și prozator grec. Inaugurarea acestui muzeu a avut loc în ziua de 25 iunie crt., printr-o serie de manifestări comemorative puse sub înaltul

patronaj al președintelui Republicii Elene. Constantin Caramanlis. Un Simpozion despre conținutul și semnificațiile operei lui Kazantzakis și vizitarea mormintului său din Heraklion au constituit principalele puncte din programul festivităților desfășurate în Creta, insula natală a autorului lui „Alexis Zorbas”.

„Universul lui Simenon”

● În prestigioasa editură Presses de la Cité a apărut de curând **Universul lui Simenon**, volum publicat cu prilejul împlinirii a 80 de ani de la nașterea celebrului scriitor. Sub direcția lui Maurice Piron și cu colaborarea lui Michel Lemoine ni se oferă în aproape 500 de pagini, un prețios ghid al romanelor și nuvelor pe care Georges Simenon le-a scris între 1931—1972, adunate în cele 72 de volume ale **Operele complete**, apărute sub direcția lui Gilbert Sigaux la Editura „Rencontre” din Lausanne, între 1967—1973. Acest univers care îl înfățișează pe Simenon, nu ne dă totuși o imagine completă a scriitorului, căci celor 193 de romane, publicate sub numele lui, între 1931 și 1972, care i-au stabilit de altfel reputația mondială, și de care se ocupă lucrarea de față, ar trebui să li se

mai adauge vreo 900 de articole de tot felul, pe care tânărul ziarist le-a publicat la „Gazette de Liège” între 1919 și 1922; povestiri, schițe vesele și altele, risipite în magazinele populare și în revistele galante din Paris; romanele sentimentale, polițiste, de aventuri sau de umor, semnate cu diverse pseudonime, al căror număr este apreciat de Claude Menguy la 200; reportaje și descrieri de călătorii (vreo 30); prefețe, interviuri etc. (care n-au fost până acum în întregime inventariate); conferințele și eseurile despre roman; textele autobiografice, ca și **Dietaurile**, care numără 21 de volume. Fără să facă nici o apreciere asupra valorii operelor examinate, ambiția acestei importante lucrări limitându-se doar la caracterul său documentar, **Universul lui Simenon** rămâne o lucrare de referință.

Valentin Lupescu

● Publicația „Neue Deutsche Literatur” din R.D. Germană îl omagiază pe Valentin Lupescu, scriitor, traducător și ziarist de origine română, care a murit recent, în vîrstă de 77 de ani, la Berlin. Luptător împotriva fascismului, a avut de

indurat în tinerețe ani grei de închisoare și lagăr. În anii din urmă a fost colaborator permanent al cotidianului „Berliner Zeitung”, unde a publicat, printre altele, diverse articole, reportaje și eseuri consacrate culturii românești.

„Dialog in infern...”

● Cu deosebit succes teatrul Petit-Odéon din Paris prezintă spectacolul **Dialog in infern între Machiavelli și Montesquieu** de Maurice Joly, adaptat de Pierre Franck. Două din cele mai mari spirite politice se întîlnesc în infern. Între Machiavelli (François Chauvette), pesimist în legătură cu natura umană, și Montesquieu (Michel Etcherry), afirmându-și încrederea în om și institu-

ții, — se înnoadă un dialog inteligent și cinic. Autorul acestui dialog, Maurice Joly, a fost avocat la Curtea din Paris în timpul celui de al doilea imperiu. Textul său a fost publicat la Bruxelles în 1864. Celebrul actor Pierre Fresnay și Julien Bertheau au recitat extrase din el în 1963, apoi, recent, Pierre Franck l-a adaptat pentru teatru. (În imagine, o scenă din spectacol).

„Privilegiații” pe ecran

● Romanul **Privilegiații**, al scriitorului columbian Alfonso Lopez Michelsen (apărut și în traducere românească), stă la baza primei coproducții sovieto-columbiene realizată de regizorul Serghei Soloviev (care este și autorul scenariului, împreună cu scriitorul columbian). Filmul beneficiază de o distribuție strălucită: Leonid Filatov în rolul baronului E.K., Tatiana Drubici (Olga, în imagine), actrița columbiană Amparo Grisalez (Mercedes) etc.

Pasiunea lui Arrabal

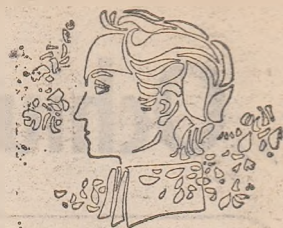
● În biografia lui Fernando Arrabal din **Who's Who**, în afara datei sale de naștere — 11 august 1932 —, a celor 37 de piese, a romanelor, filmelor și eseurilor sale, la rubrica „Distracție” se menționează: șahul. Semnatul al rubricii de șah în revista „L'Express”, Arrabal este un pasionat al jocului. În jurul unei partide de șah a scris un roman sub titlul **La Tour prend garde**. Originalitatea acestuia stă în faptul că autorul înțelege ce înseamnă o „adevărată” partidă, aceasta desfășurându-se la Centrul Georges Pompidou în a 24-a și ultima manșă a unui imaginat campionat mondial. Pretext pentru Arrabal, cunoscut pentru atracția sa către paradox și situații neprevăzute, să țină în jurul campionilor biografii originale. Pentru acest roman scriitorul a fost distins în Spania cu premiul Nadal.

Premii

● Laureatii pe 1983 ai premiului literar „Heinrich Mann” (R.D.G.) sunt Friedrich Dieckmann, pentru ansamblul operei sale eseistice și publicistice, și Helmut H. Schultz, pentru scrierile sale epice, îndeosebi pentru romanul **Das Erbe** (Moștenirea).

● Autoarea sud-africană Hilda Bernstein este prima laureată a premiului literar britanic nou instituit, „Sinclair”. În romanul ei, **Death is Part of the Process** (Moartea face parte din desfășurarea lucrurilor), scriitoarea ia în mod ferm atitudine împotriva politicii de apartheid a regimului de la Pretoria.

● Guvernul Venezuelei a creat un premiu internațional purtînd numele

lui Simon Bolivar, erou al luptei pentru independența Americii Latine, de la a cărei naștere se împlinesc anul acesta două sute de ani (1783—1830). Afișul prin care a fost anunțată instituirea premiului poartă acest desen al artistului venezuelan Hector Poleo. Premiul va fi atribuit odată la doi ani, sub egida UNESCO.

Dora Gabe

● În vîrstă de 94 de ani, s-a stins din viață poeta bulgară Dora Gabe. A debutat în 1905 cu versuri publicate în reviste literare. Ultimul ei volum de poezii a apărut în 1976, sub titlul **A dincuri**. În primii ani al construcției socialismului în Bulgaria, Dora Gabe a fost activă pe tărîmul culturii, iar mai târziu a îndeplinit funcții diplomatice.

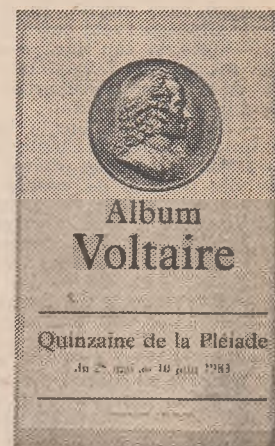
Mélisande fără grai

● După 80 de ani și în același loc — Opera Comică din Paris — care a văzut-o născîndu-se, Mélisande își va pierde graiul. Ea nu va mai putea fi auzită spunînd: „Nu sint fericită”. Din cei doi autori ai lui Pelléas și Mélisande — Maeterlinck și Debussy — nu va rămîne decît Debussy. Autorul acestei „mutilări” este Marius Constant. Fără a adăuga nici o notă muzicală ilustrului său predecesor, el a realizat o simfonie Pelléas și Mélisande. Exercițiu dificil — notează „Le Point” — dar Constant nu eșuează niciodată. El a pus pe muzică Maldoror, Candide, Cyrano și tot el a readaptat Carmen pentru Peter Brook.

Nezval

● Presa socială și culturală din R.S. Cehoslovacă publică numeroase articole prilejuite de împlinirea unui sfert de secol de la moartea marelui poet cehoslovac Vítězslav Nezval (1900—1958). El făcea parte, între cele două războaie, dintre poezii grupate în jurul revistei „Devestil”, alături de Jiří Wolker, K. Biehl, I. Seifert etc., ce reclama o artă nouă sub stindard proletar. Alături de Karel Teige, Nezval propaga „poetismul”, care revendica o poezie a materiei în mișcare, poezie ce tindea să dea asupra lumii o viziune în același timp amplă și concretă, lăsînd însă frîu liber imaginației și hazzardului. Participă la rezistența antifascistă, Nezval a scris, după război, o poezie de mîrturie emoțională scăpătoare și de o forță excepțională a dragostei de țară.

Un album Voltaire

● Chenzina colecției „Pléiade”, organizată între 25 mai—10 iunie 1983 de Editura Gallimard, a oferit fidelilor amatori ai colecției „Pléiade” un album consacrat lui Voltaire. Acest al 22-lea album apărut de la crearea seriei „necomerciale” a colecției cuprinde 328 de pagini ilustrate cu 432 de documente. Realizatorul albumului, Jacques Van den Heuvel, profesor la Universitatea Paris X, este unul din cei mai reputați specialiști în opera lui Voltaire. El a consacrat **Romanele și povestirile** ilustrului scriitor o teză de doctorat care a reînnoit considerabil cunoștințele cititorilor asupra subiectului dat.

Faulkner, inepuizabilul

● William Faulkner scria tot timpul, spun cei care l-au cunoscut bine. Același lucru se poate spune despre cei care s-au dedicat studiului operei sale. Marele scriitor american este obiectul unui cult în mediul universitar francez. După studiul **Faulkner sau fascinația**, de Michel Gresset, de curînd a apărut **Drumul lui Faulkner**, de André Bleikasten. La acestă se adaugă revista „L'Arc”, care oferă un număr special închinat autorului **Zgomotului și furiei**.

„Zorba grecul” pictează

● După Philadelphia, Chicago și Detroit, musicalul **Zorba grecul** va fi programat pe Broadway. La 68 de ani, Anthony Quinn cîntă și dansează cu vigoarea și pasiunea unui debutant, notează cronicarii de specialitate. De la un spectacol la altul, însă, celebrul actor își petrece timpul practicînd jogging-ul, pictînd și sculptînd. 65 din lucrările sale, între care picturi în stil suprarealist și neompressionist, precum și sculpturi în lemn și marmură, au fost prezentate în cadrul unei expoziții cu vinzare, deschisă în Hawaii, „M-am ocupat de pictură și sculptură încă din tinerețe — mărturisește Quinn — cînd doream să devin arhitect. Apoi, rolul indianului din filmul lui Cecil B. De

Mille m-a determinat să mă orientez definitiv către film. Astăzi — după roluri ca cel al rebelului mexican din **Viva Zapata** sau cel al lui Aristoteles Onassis din **The Greek Tycoon** — am revenit la pasiunea din tinerețe”. În imagine, Quinn în rolul lui Zorba grecul.

Am citit despre...

Un tată (sau un fiu?) nevrednic

■ CÎND a aflat că are cancer și că metastazele i-au năpădit întreg organismul (pînă și inima, inima celui care a scris **Inima mea e pe înălțimi**!), William Saroyan a cerut să nu i se administreze citostatice și nici să fie iradiat pentru a i se prelungi suferința. A murit la 18 mai 1981, în spitalul în care era internat de la 20 aprilie, cînd fusese găsit în nesimțire în casa sa din Fresno unde locuia singur.

De o viață, aproape, locuia singur. La moartea tatălui lui, mama s-a văzut nevoită să-l interneze, împreună cu ceilalți trei copii mari, într-un orfelinat. William Saroyan, care nu împlinise încă trei ani, avea să rămînă acolo cinci ani. La 26 de ani devinise un scriitor celebru, iar la 32 de ani, în 1940, a refuzat Premiul Pulitzer, care îi fusese decernat pentru piesa **Zilele vieții tale**, afirmînd că „nu e treaba comerțului să patroneze artele”. La 35 de ani, îndrăgostit de frumoasa Carol Marcus, s-a căsătorit cu această fetișcană de numai 17 ani și au avut doi copii, pe Aram și pe Lucy. Dar iubirea lui era prea impetuoasă sau prea exclusivistă sau, altminteri, greu de suportat de către o soție cu altă conformație temperamentală și Carol l-a părăsit. O dată. De două ori. Cînd Aram avea opt ani, părinții lui divorțaseră deja a doua oară. Pentru William Saroyan n-a mai existat, de atunci, altă femeie. Mama a luat copiii cu ea și, mai târziu, s-a recăsătorit cu actorul Walter Matthau. Aram și Lucy au fost crescuți în credința că tatăl lor e un monstru de egoism, că e un vrăjmaș care trebuie evitat. Întrebată ce părere are despre primul ei soț, Carol (Marcus, Saroyan) Matthau a răspuns într-un interviu televizat în 1978, la un sfert de veac după ce fugise de el: „Îl urăsc. E un om paralizat de propriul lui venin.” Legăturile dintre cei doi copii și părintele astfel hilit s-au rupt cu vremea. În aprilie 1981, William Saroyan nu-și mai văzuse fiica de zece ani, fiul — de trei ani și jumătate.

De ce această recapitulare acum și aici? Pentru a arăta cum stăteau lucrurile în ziua de 13 aprilie, cînd, aflînd de la sora sa că tatăl lor e pe moarte, Aram Saroyan a început să țină un jurnal. S-a sculat în fiecare zi în zori și a notat veștile despre mersul inexorabil al maladiiei, propriile lui reacții față de aceste vești, dar mai ales toate motivele de a-și detesta tatăl

pe care și le putea aminti. La 5 mai a considerat că a încheiat lista recriminărilor (ele deveniseră, de altfel, din ce în ce mai lipsite de substanță) și s-a și plictisit, pare-se, de prea lunga așteptare. A pus, deci, punct jurnalului și vreo zece zile nici n-a mai telefonat măcar la spital pentru a se interesa de scriitorul în agonie. A intrat din nou în legătură cu doctorul cu trei zile înainte de deces. După ce William Saroyan n-a mai fost și după ce agenția Associated Press a publicat ultimul lui mesaj — „Toată lumea trebuie să moară, dar am crezut totdeauna că în cazul meu se va face o excepție. Și acum?” — Aram Saroyan s-a simțit liber.

Liber să-și publice jurnalul pe care l-a intitulat **Ultima comuniune — Cronica morții lui William Saroyan așa cum a fost ținută de fiul său, Aram Saroyan**.

Liber să scrie: „Ar fi vrut să mor, ar fi vrut să mă fac de ris, să eșuez, să fiu o pată pe renumele lui, fiul netrecut al unei mari personalități. Unul care omoară oameni nevinovați conducînd mașina contra sensului de mers. Unul care își face injecții cu heroină și moare ca urmare a excesului pentru că nu a fost în stare să privească viața în față. Ar fi vrut să dau greș pentru ca să poată veni la înmormîntarea mea ca un tată măreț, admirat, dezamăgit. Nu i-am plăcut niciodată nici eu, nici sora mea, nici mama noastră și de fapt nimeni pe lumea asta nu i-a plăcut mai mult de o oră-două, cu excepția trepădușilor, a celor pe care putea conta că se vor purta ca niște lachei, a oamenilor de nimic de care își putea ride pe la spate, a celor pe care îi putea ține sub controlul său indiferent pe ce cale: teamă, intimidare, sau, pentru că era un om celebru, — adulația oarbă. Și voia ca eu și Lucy și mama noastră să murim. Dar nu ne-a ucis. Nu ne-a ucis, însă a pus la cale și a purtat împotriva noastră un război psihologic care, în cazul lui Lucy și al meu, a durat toată viața.”

Liber să încerce să demonstreze de-a lungul a 176 de pagini că scriitorul care a glorificat viața, iubirea, generozitatea, a fost în realitate un părinte sclerarat, meschin, o bestie cu chip uman, ingerese chiar, dar o bestie.

În ultima carte pe care a publicat-o, **Neecrologuri**, William Saroyan scrisese apropo de unul dintre morții evocați: „Da, dar omul a murit, ticălosule, a murit, așa că ai putea cel puțin să-ți ții gura sau să-ți amîn-tești măcar un singur lucru bun despre el”. E un hatir pe care fiul lui nu i l-a făcut. Numai că Aram Saroyan — o să vedem — pe limba lui pierde.

Felicia Antip

Cassola — povestiri autobiografice

● Nouul volum al lui Cassola — Mio Pa —, apărut la editura Rizzoli, reunește mai multe povestiri, de fapt autobiografice, care apar figurile unor oameni și foști prieteni, cea a tatălui său, ce dă și titlul cărții, fiindu-se legat de aceasta, scriitorul însuși conștient de serioase deosebiri de caracter și de opțiune față de el. Practic, în povestirile se află insuși, într-un mod continuu cu celelalte personaje, dialog ce pornează probleme mai mari: ca aceea a responsabilității și angajării autorului; sau ca aceea care are a se constitui pe o fundamentă pe care trăim în epoca în care trăim: armarea.

Înțelegerea vieții prin lectură

„Cine citește cărți poate înțelege mai bine viața noastră”: este una din tezele-cheie ale gândirii rostite de prozatorul Hermann Kant, președinte al Uniunii Scriitorilor din R.D. Germană (în imagine), la reședința sa la Congresul scriitorilor din această țară. Titlul cuvântării: „Despre literatura și societatea pentru pace și socialism”.

Aleksei Surkov

● La Moscova a început din viață, la vârsta de 84 de ani, una din cele mai proeminente personalități ale literaturii sovietice, Aleksei Surkov, secretar al conducerii Uniunii Scriitorilor din U.R.S.S. De la primul său volum de versuri, Surkov s-a arătat un autentic poet-patriot, poet-comunist, talentat continuator al celor mai bune tradiții ale literaturii ruse progresiste. În anii Marelui război pentru apărarea patriei, cuvântul

său poetic a însoțit milioanele de soldați sovietici în lupta împotriva coteritorului fascist. Multă vreme, Aleksei Surkov a fost unul din conducătorii Uniunii Scriitorilor din U.R.S.S. și director al mai multor publicații literare. Fruntaș al luptei pentru cauză, Surkov a publicat mai multe volume printre care Lumii — pace!, Răsăritul și Occidentul — veritabile manifeste poetice ale epocii,

„Dacă n-aș fi fost scriitor, m-aș fi făcut botanist”

● Făcând această mărturisire într-un interviu acordat ziarului „International Herald Tribune”, scriitorul turc Yaşar Kemal o explica în felul următor: „Nu-mi pot închipui ceva mai interesant, mai romantic decât să-ți petreci tot anul în munți căutând o anumită plantă, să trăiești în mijlocul naturii”. În vîrstă de 61 de ani, după o copilărie și o tinerețe chinuie, Kemal a cucerit notorietatea în lume datorită în special cărții Ince Memed care a fost tradusă în 28 de limbi și a fost

ecranizată în Iugoslavia de Peter Ustinov. Entuziast admirator al bogăției poeziei populare, Kemal consideră totodată că literatura contemporană nu se poate limita la cadrul tradiției folclorice, ignorând dezvoltarea impecabilă a culturii universale: „Dacă un scriitor — spune el — nu cunoaște literatura altor popoare ale lumii la fel de bine ca pe cea națională, dacă nu i-a citit pe Tolstoi, Dostoievski, Gogol, Balzac, Stendhal, Faulkner, el nu va deveni niciodată un scriitor autentic”.

Comemorare Anna Magnani

● Michelangelo Antonioni, Enrico Berlinguer, Marlon Brando, Julietta Masina, Marcello Mastroianni, François Truffaut, Federico Fellini, Catherine Hepburn și alte asemenea celebrități fac parte din Asociația internațională care se va ocupa de organizarea manifestărilor ce vor marca zece ani de la dispariția celebrei actrițe italiene

Anna Magnani. S-a decis, printre altele, înălțarea unui monument la Roma, atribuirea numelui ei unei străzi centrale a capitalei italiene precum și unui teatru, emiterea unui timbru special, înființarea unui muzeu evocând viața și creația prețioasă a artistei. Ca președinte de onoare a fost ales Eduardo de Filippo.

Pămîntul femeilor

● A spune (aproape) totul despre situația femeilor de pretutindeni în 448 de pagini — iată ce-și propune volumul Terre des femmes — la care au colaborat 90 de femei sub conducerea Elisabeth Paquot. Lucrarea nu-și propune să fie o enciclopedie, ea oferă însă o imagine concludentă a destinului femeii

în 50 de țări de pe toate continentele. Tabelele statistice și referințele pe care le include fac din ea o interesantă lucrare de referință — scrie „Le Monde” — articolele sintetice și clare stîrnind dorința de a afla mai mult despre subiectele abordate.

ATLAS

Fragmente

● Literatura e” opțiune și deconspirare. O opțiune pe care numai misterul ei visceral o mai apără puțin de dezvăluirea totală și, prin însăși esența sa, indecentă.

● În defileul cu umbre stinse de asfințitul apropiat, o turmă de oi trecea lină și începea să se cațere pe versantul dimpotrivă. Păstorul stătea lângă apă și supraveghea trecerea oilor care, fiecare, își dovedea cu acest prilej personalitatea proprie: unele se îngheșuiau grăbite să sară, altele aminau, cedindu-și rîndul, unele stăteau cuminți și săreau reglementar cînd li se spunea, altele căntau singure vaduri mai complicate, dar mai originale. În cele din urmă a rămas una singură care lăsase mai multe zeci să-i treacă înaintea și acum se inhibase cu totul, incit a trebuit să o ia ciobanul în brațe și s-o treacă apa, ca în icoanele catolice.

● La un studiu atent, istoria inspiră spaimă așa cum fiarele răspîndesc un miros, mirosul propriei lor sălbăcii.

● În copilărie, cînd mi se părea că sînt pedepsită pe nedrept, mă întrebam dacă nu cumva sînt un copil găsit și descopeream nenumărate argumente subtile în stare să mă întărească în presupunerea mea și, ciudat, în stare să mă consoleze. Prin inexistența legăturilor de familie, ideea fugii de acasă devenea mai ușoară, se curăța de orice remușcare și strălucia în toată marea ei compensatoare de panaceu universal. Mai tîrziu am încercat să reiau mecanismul acelei bizare consolări, dar de fiecare dată — deși produs cu fidelitate — el a rămas inoperant. Cred că între timp descoperisem că nedreptatea e mai ușor de suportat decît înstrăinarea.

● Am considerat întotdeauna — cu tot masochismul pe care o asemenea credință îl presupune — că poziția scriitorului față de critic seamănă pînă la ridicol cu aceea a femeii față de bărbat. Aceași capacitate a unora de a naște și a celorlalți de a fi totuși mai importanți...

Ana Blandiana

„O viață în secolul său”

● Apărută în editura Gallimard, tîlmăcirea franceză a memoriilor lui John Kenneth Galbraith sub titlul Une vie dans son siècle a fost primită cu deosebit interes de cititorul francez. Autorul își povestește cariera excepțională — care i-a înlesnit cunoscerea unor mari personalități politice — cu un amestec de scepticism și umor, ironie și detașare pasionată. Acest fiu de fermier din Ontario avea 20 de ani cînd speculaculul marii depresii consolidă în el sentimentul absurdului și, totodată, progresismul său înăscut. Intrat în administrația Roosevelt în 1934, militant în campania democratică din 1940, el a fost judecător la tri-

bunalul de la Nürenberg unde îi interoghează, printre alții, pe Göring și Ribbentrop. Profesor la Harvard, a participat la campaniile electorale ale lui Stevenson și Kennedy. Președinte al Asociației pentru acțiune democratică, aripa stîngă a partidului democratic, s-a lansat în puternica mișcare împotriva războiului din Vietnam. Economist de reputație mondială, ziarist de prestigiu, personalitate marcantă a intelectualității americane, Galbraith, recent ales în American Academy of Arts and Letters, este mai înainte de toate cel pe care-l relevă Memoriile sale: un om care vrea să-și înțeleagă secolul și să-l facă înțeles.

● Viața literară în Marea Britanie a fost dominată în luna iunie de sărbătorirea a trei secole de la nașterea poetului preromantic englez Edward Young (1683—1765). După absolvirea studiilor la Oxford, a debutat în 1713 cu poemul Ziua cea din urmă, urmat de un ansamblu de șapte ode satirice, Dragostea de faimă — pasiunea universală, 1726. Opera sa de capăt este Jeluirea, sau euețări nocturne despre viață, moarte și nemurire, 1742 —1745, poem mediativ, cu note didactice de la 10 ani de vîrstă. Poemul, expresie a noller tendințe, preromantice, din secolul al XVIII-lea, s-a bucurat de un mare succes atît în Anglia cît și în alte țări europene.

Young — 300

Abriel García MÁRQUEZ:

Cu dragoste, de la cea mai frumoasă meserie din lume

INTR-UNA din zilele săptămîinii trecute, Mercedes și cu mine am sosit în casa unor prieteni, invitați fiind la masă, și i-am găsit într-o stare de confuzie pe care am reușit să o risipim numai cînd ei ne-au dezvăluit motivul: auzisera la radio, în acea minuea, că eu mă aflam la Popayán, avînd în vedere acest lucru nu numai au contramandat celelalte invitații, ci au simțit chiar puțin jigniti pentru că mă scuzașem în nici un fel. Adevărul e că și noi auzisera în acea dimineață radio știrea falsă despre călătoria mea la Popayán, și care mi-a produs un degrabă un fel de alinare. „Ce minunat — mi-am zis — dacă tot sînt la Popayán, nu va trebui să mă trezesc atît devreme ca să merg la Popayán”. Călătoria, pe care în realitate o aveam prevăzută pentru acele zile cu scopul de a vedea cu propriii mei ochi amplitudinea tragediei, nu a mai trebuit să se implinească în realitate pentru că era implicată în ficțiunea știrilor vorbite. Pe lângă asta, prietenii mei au înțeles situația și am terminat intrînd cu toții în bucătărie improvizînd o masă în familie.

● Ceea nu a fost prima masă conflictuală pe care am avut-o de cînd m-am întors în Columbia săptămîina trecută. Alaltă fusese mult mai gravă, pentru că avea loc la Palatul Prezidențial, la o masă foarte ilustrilor stăpîni ai casei. Era vorba de un act oficial, ci de o minire particulară la reședința ocazională a unui vechi prieten și în prezența numai trei perechi de prieteni pe care aș fi alesesem de comun acord. Tensiunea început pentru mine în dimineața aceea, cînd am citit o notifi a agenției naționale de știri, conform căreia eu voi participa la prînz la o reuniune solemnă intelectuală și artiști dintre cei mai stîinși, convocați fiind la Palaco de la casa de către președintele Betancour pentru ca eu să fiu decorat cu Crucea de Boyaca. Pentru mine, acea știre însemna o dublă neplăcere. În primul rînd, Președintele nu-mi spusese nimic despre medalia atîrnate pe piept, cu toate că în multe rînduri vorbisera la

telefon în ultimele zile pentru a ne pune de acord asupra unor detalii ale invitației. În al doilea rînd, am părerii foarte personale — cu toate că sînt, de asemenea, împărțite și de alții — asupra folosirii și abuzurilor cu care unul dintre președinți și-au exercitat dreptul suprem de a decora cu Crucea de Boyaca. Acum cîțiva ani, un președinte prieten m-a consultat cu privire la dorința sa de a mi-o acorda și, din fericire, a înțeles fără supărare refuzul meu, care se funda pe credința că nu e demn să accepti onoruri — oricît de înalte și nobile ar fi — cînd trebuie să le suportî într-o proastă companie. Risipa prezidențială în ceea ce privește Crucea de Boyaca, a devenit aproape de cîre în cele din urmă zile ale guvernului anterior, cînd ultimele care mai rămăseseră în sertarul puterii au fost împărțite precum caramellele între prietenii personali și politici ai președintelui care pleca spre binele patriei. Așa stînd lucrurile, m-am dus cu multă plăcere la prînzul particular al președintelui Betancour, cu senzația jenantă de a fi fost cel puțin victima unei neînțelegeri, dar cu convingerea fermă de a refuza decorația cu aceleași argumente — acum mai bine susținute — pe care le avusesem în ocazia anterioară. Din fericire, la sfîrșitul unei mese foarte plăcute și al unei după amieză care s-a prelungit pînă la ora șase, nu a existat în nici o clipă nici un fel de tentativă, vrută și, cu atît mai puțin, nevrută. Încă o dată, ca de atîtea ori mai înainte, totul se explica prin simplul fapt al unei știri inventate.

DAR acea constatare nu-mi servea drept consolare. Dimpotrivă: nici nu se împlinise o săptămîină de cînd sosisem în Columbia, iar aceea era doar încă una dintre știrile false care se publicau zilnic despre mine. Chiar vînzarea trecutului am reușit să distrug la timp tentativa cea mai scandaluoasă, cînd Enrique Santos Calderón a avut inspirația să mă consulte la telefon asupra unui detaliu dintr-un interviu pe care cineva spunea că mi-l luase la so-

sirea în Bogotă, și pe care „El tiempo” era gata să-l publice duminică următoare. Interviul era fals de la început pînă la sfîrșit, iar tinerii lui autori reușiseră să-și bată joc cu singe rece deloc de inviziat de buna credință a lui Enrique Santos Calderón. Acest fapt m-a pus în legătură cu unul dintre autorii lui, al cărui singe rece nu s-a încălzit nici măcar cu un grad cînd mi-a confirmat prin telefon că, într-adevăr, inventase interviul cu complicitatea unui coleg atunci cînd și-a dat seama că ar fi fost imposibil ca eu să-i dau un interviu. „E foarte rău că este inventat — i-am spus eu —, dar și mai rău e că este atît de prost”. În realitate, cel mai bun interviu cu mine, care mi s-a publicat din nenumăratele care mi s-au luat, a fost unul inventat în Caracas. Dar în loc să protestez, l-am felicitat pe autor, pentru că era o sinteză perfectă a aproape tot ce declarasem în presă în ultimii 15 ani, și totul era organizat și îmbunătățit atît de perfect și cu atîta precizie și atîta inteligență, incit aș fi dorit ca eu însumi să-l fi făcut la fel. Din păcate, nu acesta era cazul interviului apocrif din Bogotă, care nu era mai mult decît o glumă proastă făcută eticii profesionale.

Desigur, aceste eroziuni ale meseriei nu sînt atît de mari doar în Columbia. Barbara cea mai nedemnă a comis-o o revistă spaniolă acum cîțiva ani, cînd mi-a atribuit o declarație conform căreia visul vieții mele era să figurez în Enciclopedia sovietică. M-a alarmat această atribuire în primul rînd pentru că era falsă, în al doilea rînd pentru că niciodată nu am știut cu siguranță dacă figurez sau nu în Enciclopedia sovietică, în al treilea rînd pentru că nu mă interesează deloc dacă figurez sau nu în orice enciclopedie din orice parte a lumii și cred că dacă în oricare dintre ele se omite un fapt care-l interesează pe cititor, prejudiciul este mai mare pentru însăși enciclopedie decît pentru respectivul fapt omis, și în al treilea rînd pentru că minciuna avea scopul definitiv de a-mi aduce un prejudiciu personal, și — ceea ce e mult mai grav — acela de a înșela cititorii. N-am făcut nici o rectificare pentru că am obicelul să nu le fac, și apoi sînt destul de călit în lupta asta ca să încep să le mai fac acum. Pe lângă asta, cu toată dragostea mea pentru Spania, m-am gîndit că infamilei presei sale erau o problemă a spaniolilor. Dar ca asemenea lucruri să se întîmple în țara mea — căreia nu i-am făcut niciodată nici un rău conștient și în schimb mi-am închinat fiecare minut al vieții ca să încerc să-i fac bine — e ceva peste care

nu pot trece fără frica de a-i aduce un prejudiciu prin omisiune.

În două săptămîini de cînd sînt aici, am înțeles de îndăjuns de multe motive pentru a mă întreba alarmat către ce se îndreaptă această gazetărie grăbită și fără control etic. Există cazuri în care greșelile se fac cu bună știință, cum este cel al unui ziarist din Medellin, căruia i-am declarat în fața magnetofonului că mă gîndeam să solicit comutarea pedepsei cu moartea columbianului condamnat la moarte în Statele Unite, iar știrea s-a transformat astfel incit rezulta că eu mă voi așeza în fruntea unei mișcări naționale care să ceară ca el să nu fie omorît. Am fost foarte explicit cînd am spus că singurele argumente la care se putea apela erau de ordin umanitar, că țara unde se comite delictul are dreptul de a judeca pe delinquentul de orice naționalitate, și că în cazul compatriotului condamnat la moarte în Statele Unite nu avea nici o valoare tratatul de extrădare — în orice caz dezavantajos — pe care această țară l-a făcut cu guvernul anterior al Columbiei. Cu toate astea, toate aceste precizări au dispărut din declarația publicată în presă. În alte cazuri, greșeala se face din pură neglijență. În Cartagena, vînzarea trecutului, vreo 15 colegi m-au asediat cu întrebări cînd am ajuns în oraș. În fața a 15 magnetofone, am declarat, și presupun că a rămas înregistrat, că ziarul pe care vreau să-l fundez „va pune interesul național deasupra oricărui altuia”. Într-una dintre transcrierile interviului, care a fost făcută cu o punctuație prost inspirată în El otoño del patriarca, m-au făcut să spun că ziarul meu „va fi deasupra tuturor intereselor naționale”. Ceea nu este numai contrariul a ceea ce am spus, ci și o inadmisibilă enormitate.

Pentru orice persoană publică cum eu am terminat prin a fi părerea mea de rău și sore mea — aceste minciuni și acuzate dintr-o proastă minciună teribilă gravitate, dar sînt rău pentru cei care înainte de a considera a fi ziaristi. Pe mult decît pentru victimele, de fiecare dată mai scandaluoase, la care ni se par delict de lozitate, pentru că dăuna și a perv frumoasă meserie.

A black and white photograph of a large, multi-story building with many windows, likely a school or institutional building. In the foreground, there is a large, ornate fountain with a statue on top. Several people are gathered around the fountain, and a large tree stands to the right of the building.

PREZENTE ROMÂNESC

ITALIA

● Revista italiană „Impegno” 80-, care apare în Sicilia, publică în ultimul său număr apărut de curând, versuri ale marelui poet român Lucian Blaga. Tot în acest număr sînt prezente texte literare de Ion Marin Almaşan, Al. Căprariu, Eugen Dorcescu, A. Popescu, Echivaleţele italiene ale textelor aparţin Etei Boeriu, Ancăi Giurescu, Viorică Bălţanu.

GRECIA

● Revista „Touristiki Zoi“ („Viața turistică“) din Grecia. numărul din primăvara '83, publică articolul lui Pop Simion „Acropolis“, în traducerea lui Andreă Lascariot, scriitor reputat, care semnează, pe pagina alăturată, și un reportaj dedicat mănăstirilor din Bucovina, sugerind, astfel, un dialog între tezaurele de artă fundamentale ale țărilor noastre. Revista are un prestigios profil umanist și este condusă de scriitorul Alkis Tropeatis, președintele Asociației elene a ziariștilor și scriitorilor de turism.

U.R.S.S.

● De câteva zile, în librărie din Tbilisi a apărut, într-un tiraj de 20.000 de exemplare, romanul lui Cezar Petrescu, „Fram, ursul polar”. Vestunea geografică aparinete Model Zuhadastvili, iar prezentarea artistică pictorului S. Tsinadze. Intr-o scurtă prezentare, editura „Nakaduli” face aprecieri elogioase la adresa creației scriitorului român.

● Revista „Vesuvii” (nr. 643), care apare la Kiev, a tipărit un amolu arabaș de versuri de Mara Nicodora, în talmăcirea scriitorului ucrainean Andrei Miastkivski.

INDIA

● În nr. 3 al revistei „Literatură indiană”, editată de „Sahitya Academy” (Academia de literatură) din New-Dehli, au fost publicate în limba engleză exegeze, poezii, cronici și date bibliografice de și despre Sergiu Al. George, Ștefan Aug. Doinas, Nichita Stănescu, Ana Blandiana, George Anca.

S.U.A.

● Unul dintre ultimele numere ale periodicului **România** pretutindeni, editat în S.U.A., la Internațional Center „Mihai Eminescu” și ajuns la al patrulea an de apariție, reproduce **Luceafărul** lui Mihai Eminescu, ilustrat de Ligia Macovei, iar, sub titlul **Laudă plugarului**, poezia **Noapte de vară** de George Coșbuc, **Cîmpul libertății** și **Sericișul** de St. O. Iosif, **Sufletul satului** de Lucian Blaga, un fragment din **Amintirile lui Creangă** și unul dintre un **discurs** al lui Goga. În alte pagini se publică un sonet de V. Voiculescu, în românește și în versiunea engleză a Margaretei Storian, **poema** lui Nicolae Labiș **Viitorul (The Future)**, în traducerea lui Dan Dutescu, fragmente din romanul lui Marin Preda, **Cel mai iubit dintre pămînteni**, prezentări ale revistelor „România” (1893) a lui Florian Aron, „Adam” a lui I. Ludo, un articol al lui Florian Stănescu, intitulat **Armonia** (spre care tînde publicația) și un altul despre **Pala de la Orăștie**, un fragment din prefața lui Mircea Zăciu la **dicționarul Calendarelor și almanahurilor românești**, de Georgeță și Nicolin Răduică, un altul din eseu lui George Muntea despre **Casa lui Călinescu**, apărut în „România literară”, o prezentare a romanului **Cunoaștere de noapte**, de Al. Ivăsiuc, o recenzie a **Dicționarului limbii române contemporane** al lui Vasile Breban, un text al lui Mihai Pop, intitulat **Neamul — un concept milenar**, altul al lui Vasile Netea despre **Bărnutu**, precum și semnalări de cărți, albume și reviste în limba română ce apar în alte părți, de manifestări cultural-artistice și științifice cu participare românească, ori de alte evenimente.

C EI 20 de km. care despart Jena de Weimar sînt tăiați în vegetația bogată a pădurilor Turingiei, a căror luxură, întreprinzînd un obsedant joc de întrecuții și forme imaginative, a inspirat un fabulos folcloric medieval deosebit de cel al faptelor eroice ale cavalerilor regelui Arthur. Misterele turingiene au alimentat o literatură, de esență spiritualizată ; în altă direcție, prir bogăția ademenitoare a formelor plastice, incita la reificarea vegetală a eroilor mitologici și a întimplărilor păstrate în imaginația folclorică, performanța motivației prin natură constituind însuși corpus-ul baladelor romantice germane, construite pe motivul extins al mitologizării spațiului. Identificarea spiritului în peisaj deslușește semnificația acestuia ascunsă, dă un sens miracolului său dăinuior — pentru care intruchiparea spiritului apelor din balada lui Heine, **Loreley**, poate fi un exemplu.

Între draperiile grele ale pădurii turingiene apar decupate două orașe gemene, înfrățite prin longevitate și destin. Jena și Weimar aparțin acelor localități specifice care conservă medievalitatea grație refuncționalizării edificiilor proprii — de la primăria veche la clădirile universității, ale diferitelor școli de meserii și inginerști, de la pivnițele vechi, de exaltare goliardică și — astăzi — vesel-internațională, până la piețe și străzi. Și dacă, la Jena, alături de piața primăriei și în vecinătatea casei în care a locuit Goethe, situată pe alea care poartă numele poetului, ce urcă ușor spre biserica în care se dau căutate concerte de orgă, s-a creat un spațiu pentru geometria vitrificată a sediului VEB Karl Zeiss și a zveltului hotel cilindric, la piciorul căruiu jocul de ape aduce liniște în reverii, ca o împăcare — aceasta nu înseamnă decât că se dezvoltă funcționalitățile inițiale, nicidecum că acestea sînt grevate de o replică orgolioasă.

În formula wimariană a literaturii, umanismul (clasic romantic) este alimentat din natură, ceea ce conduce spre o stare de interes acut față de structura mediului. Parcul din Weimar conșervă casa lui Goethe care, păstrând stilizat aspectul arhitectonicii germane tradiționale, oferea nu numai un loc de retragere și odihnă, ci și mijlocul direct de observare și activare a naturii conform cerințelor civilizatorii, prin studii de morfologie naturală, prin acomodarea ambianței simetriilor atrăgătoare. Preocuparea lui Goethe pentru amenajarea parcului ducal din Weimar se va fi stabilit prin aceleași discuții prospective ca acelea care căutau modul optim de sistematizare a grădinii castelului din **Afinițăți**. Ne imaginăm și plăcerea de a menține un nivel înalt al discuțiilor, după tipicul aristocrației timpului — care trebuie să fi fost mai pedant la reședința ducală. O anumită stare de puritate se simte peste tot în zonă, căreia îi regăsim, iarăși, un corespondent în unitatea de interes și loc a acțiunii de la castel, din aceeași scriere, eșantion ce poate fi ușor localizat în zona Jena — Weimar.

Postul prim-ministru al ducelui Karl August, cu deosebite înclinații spre știință și studiu, în sens iluminist, în care intră și sensibilitate la metafizică, și dorința de pozitivare a alchimiei, dărețea chimică universalității atracțiilor, înțelegând romantic și liric ceea ce mai târziu avea să primească sensul noțional de „valențe combinatorii”. Sosirea capitanului la moșia lui Eduard a stimulat și imixtiunea în roman a scientismului vremii, dînd o coloratură colocolivă explicațiilor, în sensul situării chestiunii în imediatul experienței umane și afective. Dacă extindem pe un plan simbolic acțiunea valențelor, vom înțelege în iradieri afective axa spirituală Jena — Weimar și protecția pe un fastuos decor interior a monumentului bivalent situat în fața Teatrului național din Weimar, cel al lui Goethe și Schiller. Ai, în fața exemplarității reunirii în eternitate, acel sentiment de înălțare paradisiacă exaltat de Beethoven în finalul *Simfoniei a IX-a*, cînd corul de încheiere recită *Către bucurie* de Schiller.

Mecenatul artistic instaurat de Goethe la Weimar avea nevoie de un om dăruit total teatrului, ca Schiller, inspirat de muza scenei în viață și scris, în întreaga sa simțire, încordată și emotivă. De un stimul vivace și idealist, cu avinturi contaminante, acesta adresa „Lumii-ntregi sărut fierbîne“ (în 1859, la aniversarea centenarului, un alt mare weimarian, Franz Liszt, dedica autorului lui Wallenstein cantata **An die Künstler – Către artiști**). În geometria productivă a dealurilor Turingiei și cîmpurilor Bavariei ni s-a părut a recunoaște emblema schilleriană a rodirii îmbelsugate, în concentrate lirice concepute parcă după calendarul **Lucrărilor și zilelor** lui Hesiod. Autorul **Cînteului despre cîopot** este inspirat de priveliști agreste: „Noi glicii dragi îi dăm să crească / Ce mină noastră-a plămuit ; / Sămînță vreun plugar trudit / Îi dă, sperînd să încofășească, / De cerul sfînt blagoslovit“, cîntînd bucolicul înătorant: „Oile se-ntorc la stîna / Behänd, / Și cir zile coruňte / În mugind, / Înspre staule zorînd. / Și, greci, / Întră carul / Plin de strîine ; / Snopi se-adună / Și belșugul le-nconună / Cu-ale lorii flori“.

...a fost și un atent grafician al ținuturilor înconjurătoare, cutii în alb-negru fiind păstrate în casa-muzeu. Nu trece de la soirea lui la Weimar și se simțise stăpinit de idei active, pe hirtie, a încălzătorului peisaj, pe care

11. descoperirea, c uimire și incitare, prin lungi plimbări cu secul. Așa avea să descopere, în 1776, complexul arhitectural al de la Dornburg, situat între Jena și Camburg. În binefăcătoarea lui liniste, concurată doar de chietudinea alimentată de peisaj, s-a retras pentru a lucra la *Ifigenia* („singurătatea este binevenită atunci când ești împacăt cu sine și ai ceva de făcut“); minat și de vocația sa de a suprima impresiunile culturale peisajul (un alt exemplu biografic fiind voiajul în Italia, când se incinta de peisaj prin iradianța produsă de operele de artă clasice).

IN VARA lui 1809, din motive de creație, Goethe s-a retras într-o singurătată desăvârșită la Jena. locuind o casă înconjurată de o mică grădină botanică. Era o în singurare tactică la un artist copleșit de experiențele perisabilității vieții și care, prețuind compensația prin artă, ceruse picturului curții, Schmeidler, să execute portretele prietenilor și ale vizitaților de marcă, și astfel n s-au păstrat, dintre primii, Coudray, Eckermann și Reimer, iar dintre cei de-al doilea, Mendelssohn-Bartholdy, W. von Humboldt, Adam Mickiewicz. În vechea reședință a ducelui Anna Amalia, Wittumspalais, s-a ținut prima ședință a „Societății de vineri”, fondată de Goethe în 1791, asociație de artiști și teoreticieni, ale cărei statute, redactate de scriitor, postulau libertatea participării și a manifestării, prin modalitățile lecturii de grup, recitărilor, experiențelor de fizică și chimie. Emblema ofițierilor culturale părea a fi replica descătusării prospective din **Don Carlos** : „Dați libertate gândirii !”.

Weimarul, ca „centru al muzelor“, ne trimite memoria sa literară prin profunzimea reperelor, într-o rețea intensivă cum poate fi nici o altă parte nu se întîlnește. În casa sa, Schiller ocupa etajul de sus, compus din trei încăperi cu înfățișare modestă, unde își alcătuia orarul zilnic după ritmul creației, mai febril în timpul nopții, pentru ca ziua să fie dată odihnei, în precauția silențioasă a întregii familii. Acest nivel de mansonărie conservă cu fidelitate imaginea locuinței poetului din anul cînd s-a mutat aici, 1802, restul încăperilor fiind evocatoare pentru spiritul epocii. Patrimoniul conservat are alura unui muzeu divers, ceea ce întărește referința culturală a întregului așezămint pentru o epocă de avînt al cugetului liber și simțirii elevate : scrisori și impresii autografe, gravuri, decurii și costume de teatru, schițe de scenografie, modele de personaje. Sub titlu documentar, muzeul schillerian din Weimar, ca și casa-muzeu din vecinătate a marelui său prieten și sfătuitor, au aspectul unor adevărate ateliere de produse spirituale, evocînd etape de creație și tot instrumentarul cultural folosit pentru desăvîrșirea studiului autoformativ. În casa lui Goethe, desenele, schițele și tablourile care poartă semnătura marelui artist alcătuiesc o edificatoare mărturie de intensitate pentru efortul său de cunoaștere și cultivare a sensibilității prin interdisciplinaritate expresivă (*Doctrina culorilor* situează simultan temele în planurile artei, istoriei și științei). Locuința sa weimariană a fost și laboratorul observațiilor și experiențelor de științe naturale, în urma cărora au rămas considerabile colecții geologice, mineralogice, botanice și zoologice, care concurează îndeaproape pe colecționarul de artă. Toate au fost lăsate, prin testament, în folosința poporului german ; în spiritul politici culturale iluministe, dorea ca fiecare om să atingă acel nivel de gândire care îi permite „să recunoască elementele care dau coerență lumii“. Împregnată de spiritul lui Goethe, pe care îl regăsești aici într-o apropiată imaterialitate, casa sa din Weimar ar putea purta în fronsispiciu acest motto extras din *Torquato Tasso* : „Pămîntul călcat de un om binecuvîntat este sfînt“. Acest om care, iritat de convenționalismul modern al societății de la curtea ducală și de imixtiunea „contractelor sociale“ în viața personală, și-a ales loc durabil de retragere în mijlocul „Izvoarelor senzațiilor naturale“, în preajma Îlmlui, într-un parc cu vegetație sumptuoasă, unde — cum scria el contesei de Stolberg — „totul este înflorit și toate păsările cîntă“. Modesta căsuță din parcul weimarian, recondiționată sub directa îndrumare a poetului, a devenit un odihnitor pavilion cu grădină engleză, terasă, confortant și îndemnător la studiu și visare. Tot de o manieră „extra muros“, dar de data aceasta cu intenție erotică în evadarea din Weimar, se păstrează memoria scriitorului în castelul din Kochberg, aparținînd pe atunci baronesei Charlotte von Stein, al cărei epistolier numără o mie cinci sute de scrisori trimise de înflăcăratul îndrăgostit.

Pădurea Turingiei — nume cu rezonanță mitică, venind parcă dintr-un mister în care medievalitatea încăpea cu totul, unde se pot oficia ritualurile cele mai complicate, satele presărate pândă a fi rezultat dintr-un exorcism al vegetației asupra sieși, pentru a alunga sterilitatea ce poate rezulta din supraabundența lenevitoare. În alveolele vegetalului retras domnește un idilism cam-pestru și pitoresc, ilustrind dimensiunea seninătății în dăinuirea mesajelor de umanitate.

De la Jena, drumul nu poate duce decît la Weimar...

Titu Popescu

Săptăminal de literatură și artă editat de Uniunea Scriitorilor din Republică Socialistă România

Director GEORGE IVASCU

REDACȚIA : București, Piața Științei nr. 1, poarta B2-B3, telefon 17 60 10. **ADMINISTRAȚIA :** Calea Victoriei 115. Telefon : 50 74 96. **ABONAMENTE :** 3 luni — 65 lei ; 6 luni — 130 lei ; 1 an — 260 lei. **Tiparul :** Combinatul Poligrafic „CASA ȘTIINȚEI”

5 lei